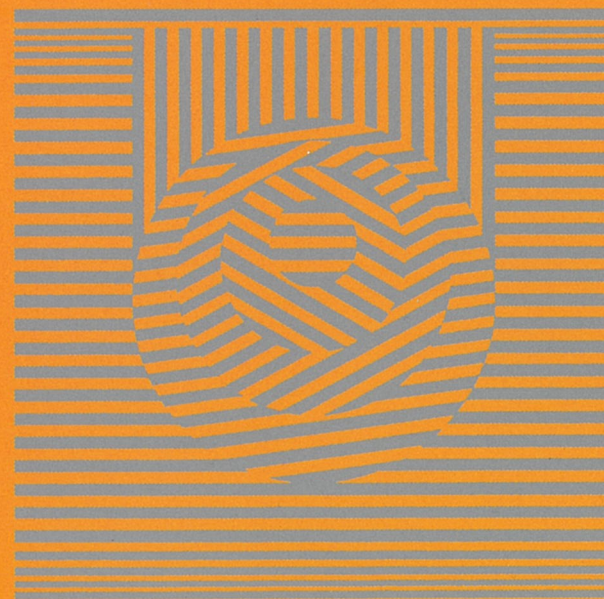


PEDICKI
brez gnezda

DRUŠTVO SPECIALNIH IN REHABILITACIJSKIH PEDAGOGOV SLOVENIJE
SEKCIJA M.VČ LETNIK XXVII ŠT. 49





PTIČKI BREZ GNEZDA

<i>Izdala:</i>	Sekcija MVČ Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
<i>Naslov uredništva:</i>	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, Linhartova cesta 51, Ljubljana
<i>Izdajateljski svet:</i>	Franjo Pokos, Karel Destovnik, Peter Pal, dr. Zoran Milivojević, dr. Antonija Žižak
<i>Uredniški odbor:</i>	Lado Hočevar, Peter Pal, Franjo Pokos, Nuša Skubic, dr. Leonida Zalokar
<i>Glavni in odgovorni urednik:</i>	Peter Pal
<i>Lektor:</i>	Peter Pal
<i>Ovitek:</i>	Josip Gorinšek, akademski slikar
<i>Naklada:</i>	150 izvodov
<i>Tisk:</i>	Littera picta d.o.o., Ljubljana

ISSN 0351-5362

VSEBINA

Uvodnik.....	5
Ladislav Hočevar In memoriam.....	7
<i>Marko Strle</i> , Skupna odgovornost za sodelovanje za prezrte otroke s posebnimi potrebami.....	9
<i>Mag. Darija Peterec Kotar</i> , Potreba po razvoju modela psihoterapevtske obravnave mladostnikov z vedenjskimi motnjami	17
<i>Mag. Edita Švarc</i> , Utemeljitev smiselnosti in učinkovitosti našega delovanja.....	25
<i>Marina Ristić</i> , Pogovorni večeri	36
<i>Janez Rankelj</i> , Kako doseči, da bi nas otroci ubogali in da bi se od nas čim več naučili?	59
<i>Janez Rankel</i> , En primer dela vzgojitelja s starši otroka v vzgojni ustanovi.....	71
<i>Mirko Gliha</i> , Podlage za delo z dijaki s čustvenimi in vedenjskimi težavami – motiviranje dijakov pri praktičnem pouku (reševanje problema/konflikta)	85
<i>Anita Leskovšek Feldin</i> , <i>mag. Darija Peterec Kotar</i> , Poročilo s strokovnega posveta: Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja gora – prva ali zadnja izbira	92

<i>Anita Leskovšek Feldin</i> , Poročilo o načinih strokovnega sodelovanja s strokovnimi delavci centrov za socialno delo, sodišč in drugimi od leta 2008 do 2015.....	98
<i>Klavdija Paldauf</i> , Sodelovanje med starši in vzgojnim zavodom Veržej	101
<i>Branko Lorenčič</i> , Vzgojno delo od problema do rešitve poročilo o seminarju sekcije ČVM	116
<i>Branko Lorenčič</i> , Tako daleč, a še vedno na začetku	132
<i>Branko Lorenčič</i> , Poročilo o delu sekcije ČVM v obdobju 2010–2014	132
<i>Branka Globočnik</i> , Vzgojno terapevtske dejavnosti.....	155
<i>Katja Demšar Comino, Janez Perpar</i> , DAJ SI ŠANSO – po sledih obiska šestih dijakov in dveh vzgojiteljev iz VIZ Višnja Gora v Franciji	160
<i>Peter Pal</i> , DAJ SI ŠANSO – po sledih obiska štirih strokovnih delavcev iz VIZ Višnja Gora v Franciji	164
<i>Dr. Nataša Zrim Martinjak</i> , Socialni pedagogi – ptički brez gnezda skozi osebno izkušnjo in predstavitev	173

*Vse v življenju je most
katerega konca
se izgubljata v neskončnosti.*

(I. Andrić)

UVODNIK

Ptički, kot prispodoba idej, razmišljanj, novih spoznanj in še česa, so ponovno v gnezdu s tokratno številko.

Glasilo sekcije Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov pokriva področje dela z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami slovenskih zavodov za usposabljanje.

Področje je ponovno pred prenovno, reformo, s čimer smo v zadnjih štirih desetletjih bili večkrat soočeni. Vedno so poudarjali, da gre zares in da je tokrat prenova res nujna in danes ni nič drugače. Zato vsebino te številke tvori tudi nekaj prispevkov, ki osvetljujejo položaj slovenskih zavodov in možne smeri razvoja - tako zavodov, kot socialno pedagoške doktrine.

Iz vsebine boste kot zanimivo branje doživeli prevpraševanje o smislu vzgojnega delovanja, o veččinah vzgojnega dela, modelih poučevanja, dela s starši, refleksije strokovnih delavcev, pa tudi nekaj idej s področja psihoterapevtske obravnave mladostnikov z vedenjskimi motnjami.

V letu, ki je pred nami, računamo na izmenjavo idej, praks, ustvarjalnost in soustvarjalnost, oblikovanje izvirnih pobud in vprašanj. V zavodih se dnevno srečujete z izzivi pri obravnavi otrok in mladostnikov s ČVM. Premišljena inventivnost in polna odgovornost dajeta razvojno energijo za spremembe.

V procesu dialoga, akcije, analiz in sprememb imajo naši Ptički lahko pomembno vlogo.

Zato hvala avtoricam in avtorjem za članke v tokratni številki. Naslednjo moramo nujno kadrovske okrepiti, saj je urednikovanje le-te samo začasno, zaradi smrti dosedanjega urednika.

Z njim nas mnoge vežejo leta ustvarjalnega sodelovanja, zahtevnosti do sebe in empatične odprtosti, naj nas te vrednote povezujejo in spodbujajo še naprej pri nastajanju naslednje številke Ptičkov brez gnezda.

Peter Pal, urednik

LADISLAV HOČEVAR IN MEMORIAM

1947-2014



Beseda spomina, ki preseže čas za nov čas, je edina beseda, ki prenese težo razpotij. Danes je tukaj beseda spomina namenjena predvsem uredniku Ptičkov brez gnezda, Ladotu Hočevarju, našemu dolgoletnemu sodelavcu..

Pogrešali bomo njegovo besedo, natančno, razločevalno, a vedno toplo in prijazno. Z njo je sooblikoval naš razvoj sprva kot vzgojitelj, kasneje psiholog, pa vodja stanovanjske skupine in do pred letom dni ponovno kot psiholog. Deloval je kot tihi sopotnik, tako da stotine mladih niti opazili niso, da jih je varno vodil mimo čeri njihovega vsakdanjika. Mladi so ga cenili, saj je razumel njihovo resničnost, znal je povedati, da odklanja dejanja, ne pa njih kot osebe.

Vedno je uporabljal besedo kot orodje, ne kot orožje. To večino je pred poldrugim desetletjem uporabil prefinjeno in z občutkom za mlade s težavami z odvisnostjo. Ustanovil je skupino, med prvimi zaznal problem in se odzval nanj.

Svojo razgledanost, humanizem ter inovativno mišljenje je dokazal v strokovnih člankih, predvsem pa kot urednik Ptičkov brez gnezda, naše stanovske publikacije. Njegovi uvodniki so bili izpiljeni, na ravni eseja – da, Lado je bil umetnik besede.

Je tudi prejemnik najvišjega slovenskega priznanja na področju specialne pedagogike, plakete Antona Skale, kar dokazuje, da ga je visoko cenila najširša strokovna javnost.

Spoštovali smo ga vsi sodelavci, pa tudi delavci zavodov, na seminarjih si je vedno vzel čas za vsakega na polju odprte komunikacije, stik z njim je vsakogar obogatil. Še posebej je bil uspešen pri tiskem delu, kot dolgoletni urednik je znal vzpostaviti ustvarjalno sodelovanje. Sodelovanje z Ladotom na strokovnem področju je bila hkrati kreacija in užitek; še posebej je znal ohrabriti in vključiti mlade sodelavce kot tenkočuten mentor, nič pokrovi-teljski, nič vseveden.

Deloval je kot kompetenten sogovornik, pa naj je šlo za jezikovno estetiko, literaturo, likovno ustvarjanje, film – kar pojavil se je na prireditvi, razstavi, predstavi in imel svoje mnenje.

Ja, Lado je bil umetnik življenja, zato sploh ne bo odšel od nas – preglo-boko sled je pustil v naših ravnanjih in občutjih. Samo na drugačen način bo njegov renesančni duh bival v nas. Njegova stališča, mnenja, ocene nas bodo stalno spremljale pri našem delu.

Zato naj bo beseda spomin danes tista, ki daleč preoblikuje v blizu, ki presega zgolj spomin, ker danes kar ne moremo še reči zbogom.

Peter Pal

SKUPNA ODGOVORNOST ZA SODELOVANJE ZA PREZRTE OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI

Zaključki posveta

Marko Strle, predsednik DSRPS

16. novembra 2015 je v Državnem svetu Republike Slovenije potekal po-svet **SKUPNA ODGOVORNOST ZA SODELOVANJE ZA PREZRTE OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI**, ki sta ga organizirala Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije in Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Sloveniji.

Izhodišča napovedanega posveta so bila jasna. Zanimalo nas je, kateri so najaktualnejši izzivi oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in njihova pojavnost glede na širšo populacijo oseb s posebnimi potrebami sploh. Razmišljali smo o neskladju med nesistemsostjo in nesistematičnostjo iskanja rešitev ter partikularnostjo rešitev, ki jih uberejo posamezni deležniki pri delu z osebami s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Ugotavljali smo, da še vedno primanjkuje znanja, veščin uporabe ustreznih pristopov še posebej vzgojiteljem in učiteljem v večinskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Opozorili smo na problematičnost usmerjanja oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in zaskrbljenost ob ogroženosti oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter vseh ostalih, ki z njimi delajo in živijo.

Povabilu na posvet so se odzvali skoraj vsi povabljeni sogovorniki in več kot sto slušateljev je z zanimanjem spremljalo peturno razpravo, kjer so sodelovali **mag. Darija Kuzmanič Korva**, Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, **mag. Marko Strle**, Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, **dr. Valerija Bužan**, Skupnost organizacij za usposabljanje Slovenije, **dr. Andreja Barle Lakota**, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, **Nevenka Zavrl**, v imenu Ministva za zdravje in Stalne strokovne skupine za otroke z motnjami v razvoju, **Jelke van der Valle**, Jelke van der Valle Psychology, **dr. Andrej Kastelic**, Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, **dr. Mitja Kranjčan**, Pedagoška fakulteta, Univerza na

Primorskem, **Mojca Kobe Brecelj**, Služba za otroško psihiatrijo, Univerzitetni klinični center Ljubljana in **dr. Leonida Zalokar**, Vzgojni zavod Planina. V dveh okroglih omizjih pa so svoje poglede na predstavljeno vsebino delili **Barbara Dajčman**, Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana, **Tone Dolčič**, Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, **mag. Barbara Kobal Tomc**, Inštitut republike Slovenije za socialno varstvo, **Mojca Centrih**, Vzgojni zavod Planina

Nika Tevž Cizej, CUDV Draga, **dr. Marija Anderluh**, Služba za otroško psihiatrijo, Univerzitetni klinični center Ljubljana, **Tomaz Bratuša**, CUDV Draga, **mag. Darija Kuzmanič Korva**, Skupnost Centrov za socialno delo Slovenije, **Peter Pal**, Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora in **dr. Darja Zorc Maver**, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Ključne ugotovitve lahko strnemo tudi s pomočjo razmišljanj **Petra Pala**, ravnatelja Vzgojnega doma Višnja Gora in **Olge Rupnik Krže**, ravnateljice Mladinskega doma Malči Beličeve.

Večkratna prezrtost

PRVIČ so prezrti v pedagoški obravnavi v osnovnih šolah, kot otroci s posebnimi potrebami. Medtem, ko učitelji razumejo, da slepi in slabovidni, gluhi in naglušni, gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, otroci z avtističnimi motnjami ne zmorejo, pa za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami velja trdno ukoreninjeno prepričanje, da oni bi pa zmogli, če bi hoteli. Takšno je napačno razmišljanje, saj tudi oni ne zmorejo, in posledica take napake je, da postanejo učenci iz zadnjih klopi. Njihovo sodelovanje pri pouku se meri z istimi kriteriji kot pri večinskih učencih. Pedagogi ne razumejo, da lahko pri različnih učiteljih različno funkcionirajo in neustrezno je, ko ob izvajanju pritiska na vse učitelje pričakujejo, da naj do njih enako in enotno postopajo, kar kaže na temeljno nepoznavanje motenj čustvovanja in vedenja.

Drugič so prezrti pri izdajanju odločb o usmeritvi. Najmanj odločb je v Sloveniji s področja obravnave oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Leta 2009 0,6 % vseh izdanih odločb, leta 2012 2,3 %, v srednji šoli le 1,6 %. Povsem vsakdanja izkušnja pa je, da ob obisku osnovnih in srednjih šol vsi v en glas odgovorijo, da so ključni in najpogostejši problem otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Večina jih dobi odločbe o usmeritvi v programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kjer se poišče pomoč in izvedbo dodatne strokovne pomoči na predmetnih področjih kot so matematika, angleščina ipd. Slednje ni ustrezna rešitev, če se zavedamo kompleksnosti težav teh otrok in nujnosti pomoči, ki bo specifična in vseobsegajoča na vseh področjih vzgoje in izobraževanja dotičnega otroka.

Medtem, ko pri vseh drugih otrocih s posebnimi potrebami poudarjamo pomen zgodnje detekcije, pri otrocih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami izvedemo prvo pravo detekcijo šele ob pozni, in pogosto prepozni, namestitvi v zavod.

Detekcija otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami mora biti zgodnejša. V povprečju se sedaj zgodi pri približno dvanajstih letih otroka, kar pa je absolutno prepozno, saj do tega leta otroci že izoblikujejo obrambne vzorce vedenja. Zgodnja detekcija in diagnostika bi zagotovili pravo usmeritev otroka v prave programe. Pri usmeritvi je potrebno otroka usmeriti v program, ki ga potrebuje, in ne po sistemu usmeritve v programe, kjer je še kaj »prostih mest«. Pri usmerjanju otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami mora v komisiji za usmerjanje sodelovati strokovnjak s področja socialne pedagogike.

Tretjič so prezrti zaradi neusklajenega delovanja ministrskih resorjev in diferencirane obravnave glede na intenziteto pojavljanja motenj, vrsto težav in akutnih stisk.

Vzgojni zavodi so v specifičnem položaju, saj smo na stičišču pomoči otrokom in mladostnikom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, hkrati pa tudi na križišču. Spadamo pod Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, otroke nam pošiljajo centri za socialno delo preko Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, obravnavajo jih na sodiščih za mladoletne, v zdravstvenih ustanovah, pa tudi na policiji.

Na eni strani kompleksnost problematike otrok, na drugi neusklajenost postopkov, intervencij in pogledov posameznih resorjev.

Multidisciplinarnost pristopa obravnave otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami mora postati udejanjena praksa. Sistemsko je potrebno urediti sodelovanje vseh strok, in sicer s področja šolstva, sociale, zdravstva, medicine in pravosodja. Povsod, kjer je to potrebno.

Ne smemo si dovoliti, da bi programi obravnave otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami prišli zgolj pod primarno obravnavo ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, saj smo vsi strokovni delavci na našem področju enotnega mnenja, da je naše temeljno strokovno delo vzgoja in nato še vse, kar sodi zraven.

Znotraj modela izven družinske vzgoje, ki se dogaja v t. i. vzgojnih zavodih skušamo odpravljati vrsto težav, ki so se nakopičile na ramenih mladega dekleta in fanta. Skupne moči so umerjene v pridobitev poklica, gradnjo porušениh mostov v domačem okolju, odpravljanje odvisnosti od drog, odpravljanje oblik asocialnega vedenja, zdravstvenih težav in še kaj. Lahko smo še naprej glavni akterji, ne pa edini. V zavodih razmišljamo v smeri, ne za kaj nismo usposobljeni, ampak, katere so še druge možnosti, da pomagamo otrokom in mladostnikom.

Vzgojni zavodi so nosilci vzgojnega programa, vendar ne morejo biti edini. Otroci in mladostniki, ki imajo poleg čustvenih in vedenjskih motenj še duševne motnje, odvisnost od psiho-aktivnih substanc, samouničevalno in razdiralno vedenje, so agresivni in ogrožajo sebe ter druge. Zaradi neuskklajenega delovanja resorjev so pravzaprav prezrti v smislu diferencirane obravnave glede na intenziteto in vrsto težav, motenj in akutnih stisk, ki jih doživljajo in težko preživljajo.

Četrtič so otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami prezrti po odpustu iz zavoda. Medtem ko je splošno znan pojav podaljševanja prehodov iz mladostniškega obdobja v odraslost pri večinski populaciji, pa se od mladih s čustvenimi in vedenjskimi motnjami pričakuje, da bodo z osemnajstimi leti odšli v službo in samostojno začeli živeti. Spet so prikrajšani v primerjavi z vrstniki, ki v »objemu« matične družine lahko živijo do tridesetega leta in čez. Znotraj zavoda ne moremo razvijati nadaljnjih obravnav in/ali skrb, zato bi morali misliti na oblikovanje mreže mladinskih stanovanj, kjer bi mladi ob občasnem vodenju lažje vstopili v svet odraslosti.

Enotni v skupni odgovornosti

Dejavniki tveganja so številni in raznoliki. Naj bodo zgodovinski, anamnestični, socialni, kontekstualni, okoljski, individualni, klinični in varovalni. O vseh moramo biti seznanjeni.

V kolikor so dejavniki tveganja prikriti ali neodkriti, govorimo o neustreznih namestitvi v zavod ali o težavah pri izvajanju vzgojnega programa. Oblika bivanja naj določijo potrebe mladostnika in ne organizacijska oblika ustanove. Vzpostavila se je nezdrava hierarhija nameščanja v ustanove s področja socialno-pedagoške pomoči: najprej stanovanjske skupine, bivši zavodi, organizirani kot stanovanjske skupine, in na koncu zavodi, kjer skrbimo za bivanje in izobraževanje.

V zadnjih letih se je, predvsem zaradi potreb po ustrežnejši obravnavi otrok s ČVM, zgodila spontana diferenciacija nameščanja. Posledica tega je, da je bilo treba samo vzgojno-izobraževalno delo v določenih zavodih ustrezno organizacijsko in tudi vsebinsko prilagoditi realnim potrebam otrok. To stanje je treba čim prej urediti na nivoju predpisov: najprej vzgojni program in na podlagi njega tudi še vse ostalo.

Smotrnost namestitve v ustrezno ustanovo pomeni prepoznati možnosti, ki jo posamezna ustanova nudi glede na vrsto motnje, ne pa na silovitost oz. intenziteto pojavljanja motnje.

Nekateri načini namestitve ostajajo nesprejemljivi in nanje je nujno opozoriti.

Namestitev z izvršbo je sicer redkost, vendar brez prehodnega ogleda mladostnik nima možnosti, da bi vsaj delno pridobil uvid, da namestitev ni le prisila, ampak možna oblika pomoči. Praviloma pri tovrstnih namestitvah zelo težko vzpostavimo odnos, še posebej, če istega dne mladostnik pobegne.

Sprejem mladostnikov, ki so bili pred namestitvijo v zavod v nekaj mesečnem priporu, potem pa iz zaprtega okolja pridejo v naše, odprto okolje, praviloma ni koristen niti zanj, niti za zavod. Gre za poskus sodišča, da bi mladostnik opustil disocialno vedenje, saj mu v nasprotnem primeru sledi vključitev v prevzgojni dom. Zelo malo verjetnosti je, da bo pod vplivom grožnje spremenil vedenje. Namesto tega začne manipulirati in prikrito groziti tistim mladostnikom, ki zavračajo in se upirajo njegovim zahtevam. Grožnje, kaj bo, če ga bodo spravili v prevzgojni dom, naslavlja tudi strokovnim delavcem.

Sodne obravnave, predvsem mlajših mladoletnikov, ki storijo kaznivo dejanje kmalu po dopolnjenem štirinajstem letu, so prepočasne. Od zaznave kaznivega dejanja pa do izrečene sodbe - vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod - preteče vse preveč časa. Mladoletnik medtem najpogosteje nadaljuje in stopnjuje kazniva dejanja. Če bi pa sam proces stekel hitreje, bi takega

mladostnika lahko obvarovali vseh teh naslednjih izkušenj. Sodišča bi morala razumeti, da vzgojni zavodi vzgojnega ukrepa ne razumemo niti ne moremo obravnavati kot »sankcijo«, ampak kot dodeljeno obvezno strokovno (vzgojno) obravnavo otroka, ki naj ga še pravočasno odvrne od nadaljnega povzročanja kaznivih dejanj.

Po eni strani si sam ustvari pogoje, da ga je nemogoče soočiti z lastnim vedenjem, po drugi strani pa pride v položaj, ko nima več česa izgubiti.

Čakanje na naslednji ukrep sodišča deluje slabo tudi na klimo celotnega zavoda, saj mladostnik stopnjuje ogrožajoče vedenje, zavod pa spreminja v prehodno postajo za prevzgojni dom. V takih primerih bo nujno treba razmisliti o »varovanju« oseb in predmetov, kar pa za vzgojne zavode absolutno ni primerno, saj celoten koncept vzgoje in izobraževanja temelji na drugih atributih. Za takega posameznika je nujen hiter in učinkovit postopek premestitve v ustrezno ustanovo, kjer organizirano tudi »varovanje«.

V zavodu lahko delujemo le preko odnosa, ne moremo pa neposredno zagotavljati varnosti in napredka ostalim mladostnikom, če sodišče daje možnost za prevzgojo v okviru zavoda posameznikom, ki so že izkusili pripor.

V zavodih je v zadnjih petih letih z odločbami CSD pa tudi sodišč nameščenih vedno več mladostnic in mladostnikov z utemeljitvijo, da gre za motnje čustev in vedenja, bili pa so že predhodno v pediatrični oz. psihiatrični obravnavi, ki ni bila zaključena.

Število mladostnikov s tovrstnimi motnjami narašča, praktično je vsak drugi mladostnik ogrožen zaradi izbruhov neprilagojenega vedenja ali pa z vedenjem ogroža druge. Problem rešujemo s spregledi pri psihiatrih, datume težko dobimo, zaradi odsotnosti mladostnikov, zaradi begov ne zmoremo vzpostaviti kontinuitete obravnave. Obravnave in terapiji nemalokrat nasprotujejo tudi starši in nato otroci oziroma mladostniki. Glede na sočasno zlorabo psihoaktivnih substanc, skupaj z agresivnim vedenjem, odklanjanjem zavoda, ti mladostniki presegajo okvir socialno pedagoške stroke.

Glede na vedno višji odstotek otrok, ki so bili že pred namestitvijo v zavod psihiatrično obravnavani, v glavnem vzgojni zavod ne dobi relevantnih podatkov, saj gre za varovanje osebnih podatkov. Če jih dobimo, je napisano le ozko definirana diagnoza. Vsekakor je podatkov zelo malo in kar je najhuje, ne vsebujejo priporočil in napotkov za delo z otroki. Rezultati kažejo, da je v vzgojnih zavodih praktično obravnavanih skoraj polovica

otrok kar je sicer primerljivo z evropskimi državami, vendar se zgodi, da se za njih ne najde ustrezne pomoči in da obstaja prevelik razkorak med strokami.

Agresivno vedenje je najbolj pogosta diagnoza za obravnavo pri otroškem in mladostniškem psihiatru. Napotitev v bolnišnično oskrbo je smiselno in upravičeno le, če so v ozadju takšnega vedenja duševne motnje. O tem presoja dežurni zdravnik ob asistenci policije, ki ne pozna ozadja, ali gre za pomembno poslabšanje ali spremembe že znane duševne motnje ali pa sumimo na začetek duševne motnje.

Dodatno oviro predstavlja dejstvo, da ne obstaja mladinski oddelek psihiatričnega bolnišničnega zdravljenja (varovani oddelek) in so mladostniki nameščeni med odrasle paciente.

Sprememb vedenja ni mogoče sprejemati z urgentno hospitalizacijo. Vse več staršev otrok, ki so nameščeni v zavod, išče za takšne otroke pa tudi zaščito zase tako, da zahtevajo psihiatrično obravnavo in takojšnjo hospitalizacijo. Ker so otroci s tovrstnimi motnjami nameščeni v zavode z odločbami CSD kot otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, morajo biti strokovni delavci natančno poučeni, kako naj ravnajo, da bi znali ustrezno ravnati ob izbruhih neprimerne vedenja oz. jih preprečiti.

Izkušnje kažejo, da je pri tako raznolikih motnjah potrebna zgodnja detekcija motenj in multidisciplinarni pristop s sodelovalnim odnosom med socialno-pedagoško, zdravstveno ter socialno stroko. Pričakujemo, da bi sodelovanje psihiatra znotraj zavodov v čimprejšnjem času omogočilo ustrezno in kvalitetno obravnavo mladostnikov s psihiatričnimi motnjami v zavodih.

Pobegi iz ustanov predstavljajo organizacijski in strokovni problem pri vračanju otrok in mladostnikov v zavod. Vzgojni zavod je ob pobegu otroka, mladoletnika ali mladostnika iz zavoda, ali v primerih, ko se otrok, mladoletnik ali mladostnik ne vrne v zavod, o tem dolžan obvestiti starše ter policijo in na center za socialno delo za mladostnika odgovornega strokovnega delavca oziroma interventno službo centra za socialno delo.

Center za socialno delo je dolžan preko socialnih mrež preverjati, kje se otrok nahaja. Policija pa je dolžna ukrepati na podlagi zakona in internih aktov, ki predpisujejo postopke v primeru bega otroka oz. mladoletnika iz vzgojnega zavoda.

Otroka, mladoletnika ali mladostnika, ki je pobegnil in je bil v vzgojni zavod nameščen s sklepom sodišča v vzgojni zavod vrne policija v skladu z Navodilom o obveščanju v primerih pobegov mladoletnikov ali njihovem izogibanju izvrševanju vzgojnega ukrepa (UL RS št 91-3942/2006) sprejete na podlagi 171. člena ZIKS (UL RS št 22/00, 113/05), če je v vzgojni zavod bil nameščen z odločbo CSD se za vrnitev otroka oz. mladostnika v zavod smiselno uporablja Navodilo o obveščanju v primerih pobegov mladostnikov ali njihovem izogibanju izvrševanju vzgojnega ukrepa, to pomeni, da ga v zavod vrne policija.

Želje, ki se morajo udejanjiti

Za uvajanje novih pristopov, načinov ali programov skrbi, dela z osebami s čustvenimi in vedenjskimi motnjami bi morala obstajati sredstva in strokovna podpora ustreznih ustanov. Potrebe otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami so čedalje bolj raznotere, intenzivne in tudi drugačne, kot so bile pred leti. Vsem tem spremembam stila, načina in vrednot moramo nenehno ustrezno slediti, kar pa je ob danih pogojih precej oteženo.

Cilji, ki jim moramo slediti so posodobiti podatke, prevetriti postopke izdajanja odločb o usmeritvi izdanih odločb, vnovič pregledati stanje z ustrezno analizo stanja oseb s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, vztrajati pri povezovanju resorjev, iskati nove strategije, rešitve, spreminjati zakonodajo, kjer je to potrebno in iskati systemske rešitve.

Izposojena misel

Olga Rupnik Krže dodaja še naslednje razmišljanje, ki se glasi, da toliko časa, kolikor bomo otroke predalčkali v skladu z eno ali drugo zakonodajo, bo na terenu vladal kaos. Nujna je celostna obravnava otroka oz. mladostnika s ciljem, da uresničimo, kaj posamezen otrok potrebuje za pozitivno socialno integracijo v okolje.

POTREBA PO RAZVOJU MODELA PSIHOTERAPEVTSKE OBRAVNAVE MLADOSTNIKOV Z VEDENJSKIMI MOTNJAMI

mag. Darija Peterec Kotar

Mednarodna klasifikacija bolezni (MKB-10, 2005) ter ameriška klasifikacija bolezni (DSM-V, 2013) ločujeta dve podskupini motenj vedenja, to sta opozicionalno vedenje in vedenjske motnje. Opozicionalno vedenje je značilno za mlajše otroke ter zajema ponavljajoče vzorce negativističnega, razdiralnega, neposlušnega in sovražnega vedenja, vedenjske motnje pa so značilne za otroke in mladostnike po 11. letu starosti, zajemajo ponavljajoče in trajno prekoračevanje pravic drugih ter prestopanje splošno uveljavljenih socialnih norm v smislu delinkventnosti. Raziskave v ZDA kažejo, da je vedenjska motnja prisotna pri okoli 10% mladostnikov, najpogosteje z začetkom pri enajstih letih starosti (Nock, Kazdin, Hiripi in Kessler, 2006). V Sloveniji strokovni delavci v centrih za socialno delo, v šolah ter v vzgojnih in drugih zavodih ugotavljajo, da se v zadnjem času pojavlja vse več otrok in mladostnikov s težjimi motnjami vedenja, izvajalci vzgojno-izobraževalnih programov pa za obravnavo te skupine otrok in mladostnikov niso ustrezno opremljeni, ne z vidika prostora in kadra, ne z vidika doktrine dela, zato ti otroci in mladostniki pogosto ostajajo brez ustrezne obravnave (Kobal Tomc in sod., 2011).

Etiološke raziskave vedenjskih motenj kažejo, da so dejavniki tveganja za razvoj vedenjske motenosti pri otrocih in mladostnikih povezani z individualnimi dejavniki tveganja pri otroku vključno z otrokovimi individualnimi dednimi značilnostmi (Wang in sod., 2013): obporodni zapleti (Raine, 2002), nevrokognitivni dejavniki (hiperaktivnost, slabše intelektualne sposobnosti, šibkejša motorična sposobnost, šibkejši spomin, primanjkljaji v besednem izražanju, slabša učinkovitost izvršilnih funkcij; Moffitt, 1993; Moffitt, Caspi, Harrington in Milne, 2002; Raine, 2002), avtistične poteze, nižja vzdraženost avtonomnega sistema (Raine, Venables in Williams, 1995; Niv in sod., 2015; Raine, 2015), težave s socialno kognicijo. Dejavniki

niki tveganja so prav tako vezani na družinsko okolje, v katerem odraščajo otrok, torej na kvaliteto starševstva, kot tudi na kvaliteto navezanosti med otrokom in pomembno drugo osebo. Schore (2001) opisuje povezavo med varno navezanostjo ter ugodnim razvojem desne hemisfere pri dojenčku, kar je povezano z zmožnostjo regulacije čustev. Zgodnje relacijske travme so povezane z biokemičnimi spremembami razvijajočih se možganov, motnje v čustveni regulaciji se povezujejo z abnormalno aktivnostjo orbitofrontalnega korteksa in amigdale (Žvelc, 2011). Novejše raziskave so s funkcionalnim magnetno-resonančnim slikanjem pri antisocialnih mladostnikih pokazale funkcijske nepravilnosti v delovanju amigdale, orbitofrontalnega korteksa in sprednjega cingulatnega girusa (Yang in Raine, 2007; Hyde, Shaw in Hariri, 2013). Omenjene raziskave tako utemeljujejo nevrološko osnovo antisocialnega vedenja ter odkrivajo, da sta pri teh mladostnikih prizadeta prepoznavna čustvenih dražljajev (slabša sposobnost prepoznave prizadetosti pri drugih) ter regulacija čustvovanja (reguliranje vznurjenja, zmanjšan odziv na situacije povezane s strahom). V procesu učenja z nagrajevanjem antisocialni mladostniki težijo k iskanju ugodja ob nagradi in zmorejo manj zaveste kontrole iskanja napak (Amen in sod., 2007; Sterzer in sod., 2005; Hyde, Shaw in Hariri, 2013). Dejavniki tveganja izven družine, ki se povezujejo z motnjami vedenja, so vezani na vključenost otroka v vrstniško skupino in širše socialno okolje, pri čemer ima neugoden vpliv socialna izolacija in pritiski vrstniških skupin v smislu spodbujanja k prestopniškemu vedenju (Gardner, Dishion in Connell, 2008; Slattery in Meyers, 2014).

V zadnjih nekaj desetletjih so raziskovalci pomembno napredovali pri razvoju intervencij, ki preventivno in kurativno ugodno vplivajo na obravnavo mladostnikov z vedenjsko motenostjo, precej manj pa je raziskano področje uporabnih intervencij pri delu z vedenjsko motenimi mladostniki v korektivnih in totalnih ustanovah, kot tudi področje psihoterapevtskega dela s temi mladostniki (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010; Sawyer, Borduin in Dopp, 2015). Največ intervencij pri delu z vedenjsko motenimi mladostniki je bilo usmerjenih na obravnavanje celotne družine, iz tega izhajajo pristopi učenja zdravih oblik starševstva. Treningi starševstva so se izkazali kot kratkoročno učinkoviti pri obravnavi mladostnikov z motnjami vedenja (Valle, Kelley in Seoanes, 2001) in so se razvili v družinsko terapijo, temelječo na kognitivno-vedenjskem modelu. Za obravnavo vedenjsko motenih mladostnikov med vedenjsko usmerjenimi pristopi najdemo: kognitivno-vedenjsko terapijo, dialektično vedenjsko terapijo, trening čuječnosti, delavnice

učenja socialnih veščin in v zadnjem obdobju razvito terapijo deaktivacije vedenja (ang. mode deactivation therapy), ki je zasnovana za obravnavo mladostnikov, ki imajo poleg vedenjske motnje pridružene tudi poteze osebnostne motenosti (Swart in Apsche, 2014). Omenjena terapija združuje prilagojene koncepte kognitivno-vedenjske terapije, čuječnosti, Piagetovo teorijo kognitivnega razvoja in koncepta sheme (Apsche, Bass in Siv, 2005; Swart in Apsche, 2014). Raziskave so pokazale (Adeusi in sod., 2014), da sta kognitivno prestrukturiranje in vedenjske vaje učinkoviti intervenciji pri obravnavi vedenjsko motenih mladostnikov. Čuječnost in čuječnostni treningi so pokazali nekaj pozitivnih učinkov na zvišanje samoregulacije, zavedanja in samosprejemanja pri vedenjsko motenih mladostnikih (Dewi in sod., 2015). Psihoanalitični pristopi k vedenjski motenosti mladostnikov izhajajo iz Freudove razlage, da posameznik s prestopništvom išče kazen zaradi izoblikovanega strogega superega (Horne, 2004). Ključno v psihoterapiji je tako razrešiti ojdipsko krizo in formirati zdrav superego. Ena prvih in temeljnih nalog v psihoterapevtskem procesu vedenjsko motenih mladostnikov je premagovanje narcisističnega odpora, največkrat z uporabo konfrontacije (Sherwood, 1990). Novejše, humanistično usmerjene psihoterapevtske smeri pomagajo klientu pri integraciji na kognitivni, vedenjski, čustveni in psihosocialni ravni osebnostnega razvoja, upoštevajoč socialne in transpersonalne vidike. V središču je odnos med terapevtom in klientom, kar ni samo baza za terapevtske intervencije, ampak je odnos sam po sebi ključen dejavnik v procesu zdravljenja. Ključna naloga je tako vzpostavitev dovolj varnega terapevtskega odnosa, ki klientu omogoča vzpostavitev kontakta s samim seboj in z drugimi (Erskine in sod., 1999). Humanistične psihoterapevtske smeri integrirajo tudi spoznanja sodobne nevroznanosti, razumevanje nevroloških osnov antisocialnega vedenja namreč omogoča načrtovanje in izvajanje posamezniku prilagojenih terapevtskih intervencij (Pardini in Frick, 2013; Dadds in sod., 2015).

Krampen (2009) navaja, da obstajajo dokazi za majhno do zmerno učinkovitost preventivnih programov pri antisocialnih mladostnikih, intervencije, ki izhajajo iz kognitivno-vedenjske terapije imajo minimalni efekt na preprečevanje ponovitve neprilagojenega vedenja mladostnikov. Krampen (2009) navaja potrebo po multidimenzionalni oz. integrativni obliki obravnavi vedenjsko motenih mladostnikov, pri čemer poudarja potrebo terapevta, da ima na razpolago večji izbor psihoterapevtskih metod in tehnik, ki jih je potrebno prilagajati znotraj same obravnave posameznika, le tako je lahko obravnava

prilagojena posamezniku z določeno etiologijo same motnje. Primanjkuje raziskav in empiričnih dokazov iz prakse, ki bi pomagali razumeti, kaj vpliva na uspešnost psihoterapevtske obravnave vedenjsko motenih mladostnikov, kaj prispeva k motiviranju in k sodelovanju mladostnikov v obravnavi, kateri dejavniki vplivajo na psihoterapevtske spremembe ter katere intervencije so za delo z mladostniki učinkovitejše (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010; Krampen, 2009). Raziskovalci menijo (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010; Krampen, 2009), da je potrebno raziskati, katere konkretne akcije terapevta, v kakšnem zaporedju ter v kakšni obliki delujejo optimalno in učinkovito ter tako spodbujajo mladostnike k sodelovanju v psihoterapevtskem procesu in k terapevtski spremembi. Obstoječe raziskave nakazujejo, da je mladostnikova zavzetost v psihoterapevtskem procesu ključni dejavnik pri delu z vedenjsko motenimi mladostniki (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010). V splošnem se je psihoterapevtska učinkovitost pri tej populaciji mladostnikov povezovala z dejavniki, povezanimi z dejavniki izven-terapevtskega procesa (npr. spontano okrevanje, vpliv socialne podpore), z dejavniki pričakovanja (kaj klient pričakuje od terapevtskega procesa), z uporabljenimi terapevtskimi tehnikami in z dejavniki, ki so povezani z odnosom terapevt-klient, vključno s toplino in empatijo, ki jo je sposoben razviti tako terapevt, kot klient (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010). Ključno vlogo ima kvaliteta terapevtske alianse, ki je povezana z dogovori o delu na določenih terapevtskih ciljih. Z učinkovitostjo psihoterapije se je povezovala terapevtova dovzetnost za neobsojajoče poslušanje tudi tistih izkušenj mladostnikov, ki so bolj socialno neprilagojene in kriminalne (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010; Schumann, 2015). Raziskave kažejo (Gallagher, Kurtz in Blackwell, 2010), da je psihoterapevtska obravnava mladostnikov z vedenjskimi motnjami izredno kompleksen proces, pri katerem je pomembno poznavanje in upoštevanje vseh individualnih značilnosti mladostnika, značilnosti primarne družine in socialnega okolja, prav tako na samo terapevtsko obravnavo vplivajo značilnosti terapevta, kot tudi terapevtove specifične intervencije.

Polje psihoterapevtskega dela z mladostniki v korektivnih in zaprtih ustanovah je neraziskano, bolje je raziskano področje psihoterapevtske obravnave odraslih v zaporih, čeprav teh smernic dela zaradi specifičnosti mladostniške populacije ne moremo povsem aplicirati. Pri psihoterapevtskem delu v korektivnih in zaprtih ustanovah je ključnega pomena razumevanje in upoštevanje kontekstualnosti obravnave v ustanovi, v kateri se posameznik nahaja ter upoštevanje interakcije med posameznikom in tem okoljem.

V zaprtih ustanovah so mladostniki ranljivejši za težave z duševnim zdravjem, zlorabo nedovoljenih psihoaktivnih substanc, imajo specifične nevropsihološke značilnosti (npr. učne težave, težave s pozornostjo, znižano kapaciteto za mentalizacijo) ter specifične izkušnje z navezanostjo, kar je potrebno upoštevati v sami terapevtski obravnavi (McGauley in sod., 2011). Zaprte ustanove so okolja z nižjo stopnjo zaupanja ter so običajno kaznovalno usmerjena okolja, kar znižuje motivacijo in sodelovanje oseb v obravnava. Pri obravnavi oseb v zaprtih ustanovah je potrebno upoštevati psihološki vidik zaprtosti, prikrajšanost za svobodo, varnost in avtonomijo, vidik kvalitete življenja, režim zavoda, odnose med zaposlenimi in zaprtimi osebami, nivo varnosti ter oskrbe, vzdrževanje kontaktov z družinami (Harvey, 2011; Gee, Loewentha in Cayne, 2011).

V skladu z obstoječimi raziskovalnimi spoznanji avtorjev in na podlagi lastnih izkušenj s psihoterapevtskim delom z vedenjsko motenimi mladostniki ugotavljam potrebo po kvalitativnem raziskovanju procesa psihoterapevtske obravnave mladostnikov z vedenjskimi motnjami v vzgojni ustanovi. Glede na to, da so vedenjsko moteni mladostniki v vzgojnih ustanovah običajno deležni vzgojne obravnave, bi oblikovan model psihoterapevtske obravnave mladostnikov predstavljal pomemben prispevek in dodano vrednost pri obravnavi mladostnikov v praksi.

Literatura:

1. Adeusi, S. O., Gesinde, A. M., Adejumo, A. A. A. G. O. (2014). Differential Effect of Behavioural Strategies on the Management of Conduct Disorder among Adolescents in Correctional Centres in Lagos State, Nigeria. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 159, 64 – 68.
2. Amen, D. G., Hanks, C., Prunella, J. R., Green, A. (2007). An Analysis of Regional Cerebral Blood Flow in Impulsive Murderers Using Single Photon Emission Computed Tomography. *Journal of Neuropsychiatry Clin Neurosci*, 19, 304-309.
3. American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-V) (5th ed.)*. Washington: American Psychiatric Association.
4. Apsche, J. A., Bass, C. K., Siv, A. M. (2005). A Review and Empirical Comparison of Three Treatments for Adolescent Males With Conduct and Personality Disorder: Mode Deactivation Therapy, Cognitive Behavior Therapy and Social Skills Training. *International Journal of Behavioral and Consultation Therapy*, 1, 371-381.

5. Dadds, M. R., Gale, N., Godbee, M., Moul, C., Pasalich, D. S., Fink, E., Hawes, D. J. (2015). Expression and Regulation of Attachment-Related Emotions in Children with Conduct Problems and Callous–Unemotional Traits. *Child Psychiatry Human Development*, Springer.
6. Dewi, S. Y., Wiwie, M., Sastroasmoro, S., Irwanto, J. S. Purba, W. E. H. Pleyte, Mu-lyono, Haniman, F. (2015). Effectiveness of mindfulness therapy among adolescent with conduct disorder in Jakarta, Indonesia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 165, 62 – 68.
7. Erskine, R. G., Moursund, J. P., Traitmann, R. L. (1999). *Beyond Empathy. A therapy of Contact-in Relationship*. Philadelphia: Brunner/Melzer.
8. Gallagher, R., Kurtz S., Blackwell, S. C. (2010). Engaging adolescents with disruptive behavior disorders in therapeutic change. V: D. Castro-Blanco M. S. Karver (ur.), *Elusive alliance: treatment engagement strategies with high-risk adolescents*, str. 139-158. American Psychological Association.
9. Gardner, T. W., Dishion, T. J., Connell, A. M. (2008). Adolescent Self-Regulation as Resilience: Resistance to Antisocial Behavior within the Deviant Peer Context. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 273–284.
10. Gee, J., Loewenthal, D., Cayne, J. (2011). Therapeutics of despair in the prison setting, *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 13, 317-334. DOI: 10.1080/13642537.2011.625201
11. Harvey, J. (2011). Acknowledging and understanding when providing therapy in prisons. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 13, 303-315. DOI: 10.1080/13642537.2011.625204
12. Horne, A. (2004). 'Gonnae no' dae that!' the internal and external worlds of the delinquent adolescent. *Journal of child psychotherapy*, 30, 330 – 346.
13. Hyde, L. W., Shaw D. S., Hariri, A. R. (2013). Understanding youth antisocial behavior using neuroscience through a developmental psychopathology lens: Review, integration, and directions for research. *Developmental Review*, 33, 168-223.
14. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije (2005). *Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene, deseta revizija (MKB-10)*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
15. Kobal Tomc, B., Centrih, M., Zalokar, L., Švab, V., Bužan, V., Klanjšček, M., Pavlič, S. (2011). *Otroci in mladostniki s hudimi motnjami vedenja – analiza stanja*. Ljubljana: Direktorat za socialne zadeve in Direktorat za družino.
16. Krampen, G. (2009). Psychotherapeutic processes and outcomes in outpatient treatment of antisocial behavior: an integrative psychotherapy approach. *Journal of psychotherapy integration*, 19, 213-230.
17. McGauley, G., Yakeley, J., Williams, A., Bateman, A. (2011). Attachment, mentalization and antisocial personality disorder: The possible contribution of mentalization-based treatment. *European Journal of Psychotherapy and Counselling*, 13, 371–393.
18. Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.
19. Moffitt, T. E., Caspi, A., Harrington, H., Milne, B. J. (2002). Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: follow-up at age 26 years. *Development and Psychopathology*, 14, 179-207.
20. Nock, M. K., Kazdin, A. E., Hiripi, E., Kessler, R. C. (2006). Prevalence, subtypes, and correlates of DSM-IV conduct disorder in the National Comorbidity Replication. *Psychological Medicine*, 36, 699-710.
21. Niv, S., Ashrafulla, S., Tuvblad, C., Joshi, A., Raine, A., Leahy, R., Baker, L. A. (2015). Childhood EEG frontal alpha power as a predictor antisocial behavior: A twin heritability study. *Biological Psychology*, 105, 72–76.
22. Pardini, D., Frick, P. J. (2013). Multiple Developmental Pathways to Conduct Disorder: Current Conceptualizations and Clinical Implications. *Journal of Canadian Academic Child Adolescent Psychiatry*, 22, 20-25.
23. Raine, A. (2015). Low Resting Heart Rate as an Unequivocal Risk Factor for Both the Perpetration of and Exposure to Violence. *JAMA Psychiatry*, 72, 962-964.R
24. Raine, A., Venables, P. H., Williams, M. (1995). High autonomic arousal and electrodermal orienting at age 15 years as protective factors against criminal behavior at age 29 years. *The American Journal of Psychiatry*, 1595-600.
25. Raine, A. (2002). Biosocial Studies of Antisocial and Violent Behavior in Children and Adults: A Review. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30, 311–326.
26. Sawyer, A. M., Borduin, C. M., Dopp, A. R. (2015). Long-term effects of prevention and treatment on youth antisocial behavior: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpr.2015.06.009>
27. Schuhmann, C. (2015). Stories of crime, stories of suffering: A narrative on ethical issues in criminal justice counselling. *European Journal of Psychotherapy & Counselling*, 17, 21–38. <http://dx.doi.org/10.1080/13642537.2014.996172>

29. Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant mental health journal*, 22, 7-66.
30. Sherwood, V. R. (1990). The first stage of treatment with the conduct disordered adolescent: overcoming narcissistic resistance. *Psychotherapy*, 27, 380-387.
31. Slattery, T. L., Meyers, S. A. (2014). Contextual Predictors of Adolescent Antisocial Behavior: The Developmental Influence of Family, Peer, and Neighborhood Factors. *Child Adolescent Social Work J*, 31, 39-59.
32. Sterzer, P., Stadler, C., Krebs, A., Kleinshmidt, A., Poustka, F. (2005). Abnormal neural responses to emotional visual stimuli in adolescents with conduct disorder. *Biol Psychiatry*, 57, 7-15.
33. Swart, J., Apsche, J. (2014). Mindfulness, mode deactivation, and family therapy: a winning combination for treating adolescents with complex trauma and behavioral problems. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 9, 9-14.
34. Valle, P., Kelley S. L., Seoanes, J. E. (2001). The »Oppositional Defiant« and »Conduct Disorder« Child: A Brief Review of Etiology, Assessment, and Treatment. *Behavioral Development Bulletin*, 1, 36-41.
35. Wang, P., Niv, S., Tuvblad, C., Raine, A., Baker, L. A. (2013). The genetic and environmental overlap between aggressive and non-aggressive antisocial behavior in children and adolescents using the self-report delinquency interview (SR-DI). *Journal of Criminal Justice*, 41, 277-284.
36. Yang, Y., Raine, A. (2007). Brain abnormalities in antisocial, psychopathic individuals. *Netherlands Journal of Psychology*, 63, 143-151.
37. Žvelc, G. (2011). *Razvojne teorije v psihoterapiji: integrativni model medosebnih odnosov*. Ljubljana: IPSA.

UTEMELJITEV SMISELNOSTI IN UČINKOVITOSTI NAŠEGA DELOVANJA

mag. Edita Švarc, Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru

Vzgojni zavod (Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru) bi lahko opredelili kot intermedialno institucijo (Bauman, 2008) na področju socialno, specialno pedagoškega dela, pedagoškega dela, socialnega dela..

Gre za »mali življenjski svet« skupnosti smisla. Za skupnost prepričan pa smo še ožja skupina te skupnosti, to je skupnost strokovnih delavcev: vzgojiteljev, socialne delavke, psihologinje, medicinske sestre in ravnateljice. Mladostniki so druga skupnost prepričan, ki nimajo enakih prepričan kot njihovi vzgojitelji. Njihova prepričanja ne samo da so drugačna, niso v skladu z družbenimi normami in so nesprejemljiva za skupnost smisla in skupnost prepričan inermedialne institucije vzgojnega zavoda in intermedialnih institucij s področja vzgoje in izobraževanja.

Cilj vključitve mladostnikov v življenjsko skupnost vzgojnega zavoda je, da mladostniki spremenijo svoja lastna prepričanja tako, da so skladna s skupnostjo prepričan vzgojiteljev, ki zastopajo, zagovarjajo družbeno dogovorjena, prejemljiva, zakonita prepričanja. Prepričanja, vrednote v skupnosti smisla vzgojnega zavoda temeljijo na osnovnih etičnih vrednotah. Področje vzgoje in izobraževanja je v naši državi ločeno od Rimsko katoliške cerkve. Vzgojni zavod ima javna pooblastila države za svojo vzgojno dejavnost na področju vzgoje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in izvaja tudi ukrep sodišč: oddaja v vzgojni zavod. Mladostnikom želijo vzgojitelji v oblikovanem življenjskem prostoru, življenjski skupnosti spremeniti **navade**. V našem vzgojnem zavodu so mladostniki od petnajstega do enaindvajsetega leta in je spreminjanje in nadomeščanje navad zahtevna naloga. Mogoča je samo z vključevanjem sprememb orientacije smisla.

Vzgojni zavod želi biti institucija orientacije smisla. Mladostnik bi moral iz rezervoarja družbenega smisla osvojiti v svojo lastno identiteto tiste in take vrednote, ki bi mu omogočale, daje za **svoja dejanja odgovoren**. **Življenjska skupnost vzgojne skupine mora imeti določen minimum**

skupnih potez smisla. Vsakodnevni življenjski dogodki, življenjski potek mladostnika, se mora v vzgojni skupini vedno znova soočati z minimalnimi skupnimi potezami smisla, to je **glavna orientacija vzgojnega delovanja**, orientacija za vzgojitelja. Je tudi **merilo** za uspešnost, učinkovitost vzgojnega delovanja.

Vzgojna skupina je kratkotrajna življenjska skupnost s točno določenimi cilji. Znotraj te skupnosti ima vsak mladostnik še individualizirani vzgojno izobraževalni program, ki v kar največji meri upošteva tudi njegove sposobnosti, zmogljivosti in potrebe. Potrebne so spremembe navad, zato zahteva program **ponavljanje, predvidljivost dnevnega poteka, predvidljivost posledic določenih vedenj in ravnanj.**

Odrasli morajo v oblikovanem okolju vzgojne skupine enoznačno, enako, skladno reagirati na težavo, da bo mladostnik mogel zaznati »objektivni smisel svojega vedenja«. Oblikovano okolje vzgojne skupine mora dati odgovor, kako naj posameznik čisto konkretno živi svoje življenje. V tej mali življenjski skupini vnašajo vzgojitelji nadrejene vloge ter

zaloge smisla, s tem podpirajo tudi zakonsko določena pravila družbenega življenja. V vzgojnem zavodu, vzgojni skupini, se morata življenjska skupnost in skupnost smisla prekrivati v temeljnih etičnih vrednotah. Samoumevnost na tej ravni se ne bi smela izgubiti oziroma se mora vedno znova vzpostavljati. Vzgojni zavod kot intermedialna institucija v večji meri posreduje od zgoraj navzdol, kar je razumljivo, saj želi prispevati k moralnemu vedenju mladostnikov. Ima pa tudi priložnost, da se z izkušnjami iz svojega delovanja vključi v družbeno podajanje in uveljavitev smisla s tem,

da je zagovornik mladostnikov v težavah in da transparira moralizirajoče presoje. Težavni mladostniki so šibka skupin (mladoletni, kaznovani, brez denarja...)socialno pedagoško delo jim more dati podporo. Socialno pedagoško delo pozna družbeno dogovorjene mehanizme.

Svoje delo more legitimirati tudi iz družbene zaloge smisla.

Mladostniki so se znašli v družbi novih tveganj in negotovosti. Družine, starši pritiskajo na mlade, da si pridobijo čim višjo izobrazbo, kulturno raven, priznanje, nazive, ki omogočajo družbeno kariero, promocijo, privilegije. Tudi v športu, modnih stilih. Gre za nekako podaljšanje mladosti. (Ule, 2008).

Mladostniki na robu, ki nimajo družin, staršev, imajo neurejene družine, starše, niso deležni nobenih takih pritiskov in podpor. Družine, starši jih ovirajo, onemogočajo pri izobraževanju, kulturnem vključevanju, njihova mladost je kratka.

Ko prevzamejo skrb za mladostnike na robu, težavne mladostnike, drugi odrasli (rejniki), poklicni vzgojitelji (ustanove) je cilj: čim prej končati šolanje, dostopna je ponudba javnih šol, prostocasne in interesne dejavnosti, tečaji so omejeni na brezplačne programe in programe v institucijah. Ne gre za pogajanja med mladostniki in starši, temveč za dogovore med mladostniki in poklicnimi vzgojitelji; za odločitve sodnikov (vzgojni ukrepi sodišč). Mladostniki na robu so izpostavljeni strogemu pedagoškemu nadzoru. Njihovo vedenje se kontrolira na določena časovna obdobja (poročila sodiščem na šest mesecev). Imajo manj

možnosti za potrošnja. Ti mladostniki imajo enostavne predstave o prihodnosti, naravnane na krajše časovno obdobje, njihove predstave o prihodnosti vodi hrepenenje po varnosti, sprejetosti, idealiziranem družinskem življenju.

Na začetku enaindvajsetega stoletja se povečuje obseg in intenzivnost nasilnih dejanj mladostnikov (mladoletnikov). Nekateri naši pravni strokovnjaki (Šelih, 2000) so prepričani, da kljub temu ni utemeljen prenos obravnave mladoletnikov v kazensko sodstvo za polnoletne. Vprašljiva je povečana sposobnost za odgovornost. Smiselno je vzpodbujanje mladoletnikove ponovne vključitve v družbo. Mladostniki, mladoletniki imajo pravico do osebnega razvoja in do izobraževanja, imajo **pravico do prihodnosti**. Sodstvo ne more biti edina intermedialna institucija, ki se s kaznovanjem odziva na prestopništvo. Odgovornost mladih ni enaka polnoletnim. Pravosodje bi naj v mladostnikovo življenje in pravice poseglo v najmanjši možni meri.

Iz mladostnikov se rekrutirajo storilci nasilnih in premoženjskih kaznivih dejanj, pogosto pa so sami tudi žrtve. Medtem ko je za mladostnike, mlade, najpomembnejše tveganje preveč uspešno zlitje z obstoječim svetom prilagojenih že odraslih oseb, igranje družbeno pričakovanih vlog (delavec, potrošnik, roditelj), kar omejuje zmožnosti za samo odločanje in svobodno ustvarjanje sebe kot subjekta, težnja po podaljšanju mladosti (Kanduč, 2002), so mladostniki na robu, vrženi v marginalni svet, kjer veljata darvinizem in sociobiologizem brez iluzije drugačne možnosti življenjskega poteka.

Vzgojni zavod: šola za boj, tekmovanje ali sodelovanje

Bauer(2008) v svojem delu Princip človeškosti daje možnost utemeljevanja smiselnosti tudi take male skupnosti, ki jo sestavljajo vsi člani vzgojnega zavoda. Daje tudi možnost za premislek »vzgojnega programa«. Moj lastni fantazem je, da je moje delovanje, služba smiselna in naravnana v človeškost, da je tudi delovanje vzgojnega zavoda naravnano v človeškost in da je tudi »vzgajanje« mladostnikov v poudarjanju sodelovanja kot vrednote pomembno v perspektivi.

Nevrobiološka opazovanja kažejo, da je človekova osrednja motivacija naravnana na pozornost in medčloveške odnose. Za nas (v vzgojnem zavodu) so pomembna vprašanja, kaj pomenijo »egoistični geni«, kakšno mesto ima »agresija«, ali so ljudje po naravi nagnjeni k zlobi, da ljudje delujejo samo v lastno korist, kaj lahko sklepamo iz »principa človeškosti« na področju družbenega življenja, pedagogike, socialnega dela. Pomembna so vprašanja in ugotovitve: lastne odgovornosti, kategoričnega imperativa (ravnaj se po pravilih, po katerih bi se lahko ravnali vsi drugi), pravica vsakogar do življenja in dolžnost pomagati šibkejšim, ugotovitev, da sta »konkurenca« in »boj za preživetje« človeški konstrukciji iz gospodarstva. Človek je iz nevrobiološkega vidika naravnano na socialni odziv in kooperacijo. Jedro človeške motivacije je: najti in dati medčloveško priznanje, cenjenost, pozornost, naklonjenost. Človek je orientiran na uspešne odnose. Motivacijski sistemi so nagrajevalni sistemi (nagonski agregati življenjske volje). Substance lahko ohromijo vsako vztrajnost ali izzovejo silno stremljenje. Pojem »socialnih možganov« pove, da so naravni cilji motivacijskih sistemov: socialna skupnost in uspešne zveze z drugimi posamezniki, to je najti in dajati medčloveško priznanje, spoštovanje, pozornost in naklonjenost. Motivacijske sisteme najbolj aktivira želja, da bi te

drugi opazili, možnost dobiti socialno priznanje, doživetje pozitivnih pozornosti, najbolj izkušnja ljubezni. Za optimalni program našega zavoda to pomeni: dajati medčloveško priznanje, spoštovati mladostnike, biti do njih pozoren in jim biti naklonjen, da jih vidimo, da jim damo priznanje v okviru vzgojne skupine (ki simulira nekatere značilnosti urejene družine). **Motivacijski sistemi se izklopijo, če ne obstaja možnost socialne pozornosti.** (izolacija, Barrot: dalj časa trajajoča izolacija vodi v to, da se v glavi motivacijske osi izklopijo tudi geni). Naravni cilj motivacije je človeška pozornost, človekovo prizadevanje, da bi se ga videlo kot osebnost je nad

»ohranitvenim nagonom«. Za otroka je pomembno, da je odrasla oseba navzoča, da se zanima za otrokovo početje. Že sam obet socialnega stika zaznajo emocijski centri in vodijo v mobilizacijo motivacijskih sistemov. Naj intenzivnejša oblika pozornosti je ljubezen. V prostoru vzgojnega zavoda more biti to prijateljstvo poklicnega vzgojitelja. Otrokom in mladostnikom so »podarjeni« dobri medčloveški odnosi, če človek uporabi to, kar mu ponuja gen se to utrdi, sicer je ta možnost izgubljena. Zato so pomembne dobre izkušnje v otroštvu in mladosti., če v otroštvu in mladosti ni dobrih navezovalnih izkušenj, ima to usodne posledice za poznejšo sposobnost navezovanja stikov, to pušča biološke sledi, povečana je stopnja agresivnosti in močnejša reakcija na drogo. Pomanjkanje pozornosti v zgodnjem otroštvu poškoduje motivacijske sisteme v telesu človeka. Človeška pozornost je kot zdravilo, telesu lastni opioid. Čista medčloveška pozornost, povezana z obljubo nuditi pomoč, aktivira v telesu lastni opioidni sistem in bolečine prizadetih občutno zmanjša. Pozornost ima pomirjujoč biološki učinek. **Kdor želi ljudi trajno motivirati, jim mora dati možnost, da sodelujejo z drugimi in oblikujejo zveze. Uspešne zveze so cilj vsega človekovega prizadevanja.** Živčni prenašalci nagradijo človeka s subjektivno dobrim počutjem, s telesnim in duševnim zdravjem. Izguba ljubljenega človeka občutno zmanjša aktivnosti na osi motivacijskega sistema in aktivira emocijski bolečinski center. Možgani psihične in telesne bolečine le nejasno

razlikujejo. Zgodnje doživetje osamljenosti ali izgube imajo lahko za posledico dosmrtno občutljivost nevroloških sistemov (spomin telesa). Kadar obstaja negotov vzorec zveze se pojavi nenavadno močna nevrobiološka reakcija strahu in stresa. Zgodnja doživetja pomanjkljive skrbi zapustijo biološki prstni odtis, spremeni se vzorec, po katerem reagirajo geni. Pri regulaciji genov sodelujejo tudi signali, ki izvirajo iz odnosa z drugimi ljudmi. Intenzivne, zaznamujoče izkušnje iz zgodnjega obdobja življenja lahko zapustijo sledi ne glede na to ali so bile povzročene z gensko sorodnimi ali nesorodnimi osebami. Tudi zunaj pravega dedovanja smo lahko trajno biološko zaznamovani

Če človek ni deležen pozornosti in sodelovanja, je mogoče, da: možgani zaradi izolacije prenehajo opravljati svojo nalogo, mobilizirajo se biološki stresni sistemi, kar privede do zdravstvenih motenj, onemogočena je intuitivna socialna naravnost, podoživljanje v lastnem organizmu, nezmožnost socialne resonance, sočutja, empatije.

Človek je na sodelovanje in človeškost naravnano bitje, če se h genetični opremi pridružijo še potrebni pogoji okolja. Geni in okolje, izkušnje stikov in telesna biologija tvorijo enotnost, so del sodelovalnega projekta. Brez sodelovanja ne more nastati nič takega, kar bi lahko bilo življenjsko sposobno. **Vsak mora svojo, na sodelovanje usmerjeno osnovo negovati in kultivirati.** Agresija je v službi socialnih odnosov, služi njihovi obrambi. Pojavi se, če so zveze ogrožene, neuspešne, jih ni.

Nasilje, agresija nastopi, če osebam grozi, da bodo izgubile pomembne zveze, jih skupnost noče sprejeti, jih zavrže. Prvotna funkcija agresije je ohranjanje lastnega organizma in obramba pred bolečinami. Nevrobiološke raziskave so pokazale, da socialno konstruirana bitja, reagirajo na izključitev iz skupnosti skoraj enako, kot na telesno bolečino. Možgani komajda razlikujejo med socialno bolečino in telesno bolečino. Zveza in socialno sprejetje sta tudi z biološkega vidika nujno potrebna. Medicina simptomov ne prepozna v svoji povezanosti. Možgani iz »psihologije delajo biologijo«. Zdravnikova pozornost aktivira možganske sisteme, ki zmanjšujejo bolečino. Na vedenje imajo biografske izkušnje močnejši učinek kot genetski izvor. Sledi, ki so se zapisale v ovojnino genov se ne dedujejo na potomce (zarodne celice so izolirano tkivo). Mogoče je, da nastaja pripravljenost na nasilje predvsem zato, ker so posamezniki sami doživeli nasilje. Agresija je v službi stremjenja po priznanju, zvezi, sodelovanju, socialni pripadnosti; za ohranjanje obstoječih zvez, motiv je borba za ljubezen in priznanje (med sorojenci, kolegi); kot potreba p ohranjanju identitete posameznika znotraj zvez (zakon kot jetnišnica); agresija skupnosti v skupnem boju (tolpe, bojno tovarištvo); agresija kot posledica doživetja masivnega nasilja, intenzivne učne zgodbe izvajanja nasilja. Mladostniki v kriminalnih skupinah najdejo nove zveze in lahko nasilje postane »združujoč element«.

V obdobju pubertete je še zadnja možnost, da se lahko biološki »prstni odtis«, ki so ga v možganih zapustile izkušnje zgodnjega otroštva revidira in napiše na novo, možno je, da se v tem obdobju zbrše epigenetski zapis, zapisan v možganih v poporodnem času, če mladostnik živi v okolju, ki to zahteva in ga v tem podpira. Ta ugotovitev je zelo vzpodbudna za pedagoge in tudi sodnike, da je mogoče še tudi v starosti 14 do 18 ker v

oblikovanem, zahtevnem okolju v sodelovanju, v doživetju zanesljivih izkušenj medčloveških odnosov, še spremeniti potek življenja, še zadržati

mladostnika, da ne omahne čez rob. V času pubertete lahko mladostnik naredi, pridobi nove izkušnje, ki ga lahko oplemenitijo.

Obstajajo krogotoki nasilja, iz katerih se je težko izkupati, potrebna je pomoč tretje osebe, tudi psihoterapevtska pomoč (psihoterapija vpliva na nevrobiološke strukture) in strukturirano okolje. Prostor zavoda je strukturiran. Sočasno z običajnim življenjskim potekom teče tudi psihoterapija izven zavoda. Ko upoštevamo soodvisnost med zvezami in navezanostmi ter agresivnimi impulzi, se odpira možnost, da preprečimo nastanek usodnih ali kroničnih agresij.

Vzgojni program v vzgojnem zavodu lahko poimenujemo in razumevamo kot sodelovalni projekt.

Bistveni pogoji za uspeh sodelovalnega projekta so:

- videti in biti viden (da človeka zaznamo kot osebo- če ne, lahko pride do agresivnih impulzov)
- da si viden pripravljen, da razkriješ svojo identiteto, da si odkrit, da se ne sprenevedaš)
- skupna pozornost proti nečemu tretjemu (posvetiti se temu, za kar se zanimajo druge osebe)
- emocionalna resonanca (da se prilagodiš razpoloženju drugega ali da ga okužiš s svojim)
- skupno ravnanje (narediti skupaj nekaj konkretnega, da se za odnos »premakneš«, to ni vedno udobno)

medsebojno razumevanje motivov in namenov (vedno je potreben nov razmislek, ne vztrajati na stari shemi, spoznati motive, namene, naklonjenost, odpor in se o tem pogovarjati, to je odločilen pogoj, da pri drugih razvijemo potenciale **Pomemben vidik odnosov je vzajemnost oziroma komplementarnost. V vzgojnem zavodu pomeni to temeljno spoštovanje mladostnikov.**

Vsak odnos naj bi bila dvosmerna pot. Imeti nasprotno pot pomeni drugega videti, mu to tudi pokazati, prepoznati njegovo razpoloženje in se z njim ukvarjati, to omogoča razumeti kam želi in kaj so njegovi motivi.

Na lastni poti smo sami, sami moramo paziti na to, da smo vidni, da smo prepoznavni kot osebnost, moramo imeti toliko poguma, da signaliziramo, kaj želimo in kakšne predstave in namene imamo, pomembno je biti sam in se držati svojih prepričanj. Vedno je prav uporabljati obe smeri

Vzgojni zavod kot majhna življenjska skupnost je v širši človeški skupnosti, kjer sodelovanje ni družbeni projekt, temveč je na čistini prevladujočega neoliberalizma. Mladostnik mora biti opozorjen, kako ravnati z vrednoto in načelom sodelovanja izven svoje male, varne življenjske skupnosti.

Človek ni narejen za družbene modele, v katerih prevladujeta boj in selekcija. Družbeni projekt, ki ima za osnovo sodelovanje, mora izdelati pragmatične strategije. Te strategije morajo biti izdelane z dialogom. Sodelovanje mora biti zasidrano kot osrednji element družbenega vrednostnega sistema. Ohraniti je potrebno svobodo posameznika, kreativnost, produktivnost, prigospodariti svoje izdatke, vzpodbujati izobraževanje in profesionalno kompetenco, ščititi in podpirati slabotne, sankcionirati zlorabo in izkoriščanje. Najvišje načelo: sodelovanje sta pred maksimalno rentabilnostjo.

V šolah, učilnicah bi morali ustvariti situacijo, v kateri bi bilo mogoče motivirano poučevanje in učenje, odnose med učitelji in učenci oblikovati tako, da bi šlo za produktivno učenje. Mladostniki imajo zdravstvene in vedenjske težave. Obstaja pomanjkanje konstruktivne ponudbe za medsebojne odnose in družabnost za otroke in mladostnike (v družini, šport, glasba..). Vrinila se je ponudba nasilnih filmov in iger ubijanja, pri tem ni odnosa. Od motivacijskega kolapsa prizadeti mladostniki nimajo nobenih ali nezadovoljive nosilne odnose in zveze. Otroci imajo vedno manj pozornosti, imajo velike vzgojne deficite, ki se kažejo v pomanjkanju motivacije in tudi v pomanjkanju socialne kompetence. Mladostniki vzgojnega zavoda imajo velikokrat več trdnih zvez in socialnih kompetenc, kot njihovi vrstniki, ki niso v zavodu.

Otroci potrebujejo odnosne osebe, ki jih imajo rade in ki jih vzgajajo (teh oseb pogosto ni, delovne obveznosti, socialne stiske). V zavodu imajo mladostniki »matične vzgojitelje«, kar v manjši meri zadovoljuje to potrebo.

Otrok lahko razvije individualen, avtonomen jaz samo tedaj, če ima stalne, osebne odnose z osebami, ki ga zaznavajo v njegovi posebnosti in mu zrcalijo njegovo individualnost. **Razen pedagoške ustanove, ki naj bi odpravila**

obstoječe pomanjkanje, potrebuje vsak otrok tudi osebno pozornost staršev (ali nadomestnih staršev). Osebne vezi otroka ne moremo nadomestiti z ničemer.

To spoznanje je za poklicne vzgojitelje boleče, nujno pa je, da se zavedamo, koliko pomembnejši je za nas princip človeškosti. Vzgoja brez emocionalne pozornosti povzroči hude psihične motnje.

Potreba po vzgoji otrok izhaja iz tega, da otroci pravil, ki omogočajo (in ga delajo razveseljujočega) skupno socialno življenje, ne obvladajo. Pri vzgoji gre za to, da otroke učimo, da smo jim vzgled za obzirnost in toleranco, da jim pokažemo strategije, ki vodijo v intenzivno skupno življenje. Vzgoja predpostavlja, da odnose z otroki oblikujejo starši, sorodniki, pedagogi.

Naravni nevrobiološki sistemi otroka morajo biti izurjeni in uigrani, otroci potrebujejo pozornost in učenje, kaj so pogoji za uspešno sodelovanje. **Potrebujejo socialno navodilo za uporabo, da bi optimalno uporabili svoje motivacijske sisteme, samo otroci, ki so se naučili, po katerih pravilih deluje skupnost, lahko doživijo**

iz tega izhajajočo srečo. Socialno navodilo za uporabo motivacijskih sistemov je: drugega videti in ga upoštevati, deliti

skupno pozornost, vaditi skupno ravnanje, kazati emocionalno resonanco in si prizadevati za razumevajočo empatijo. Vzgoja mora posredovati jasna napotila in zahteve, kaj mora sam prispevati, da bi lahko delovala skupnost. Napotila mora biti primerna starosti in brez surovih metod. Otroci in mladostniki, ki so prepuščeni sami sebi, v zanemarjenosti blaginje, dnevno več urnemu vpijanju medijev, se pravil ne morejo naučiti. Mediji sporočajo, da je nasilje preizkušena metoda za uveljavljanje. Posledica je lahko v perspektivi socialna inkompetenca in brezposelnost ter kazniva dejanja. Pred tem bi morali biti otroci obvarovani v družbi kot celoti. (Kjer je maksimiranje dobička pred človeškostjo, tega ni mogoče pričakovati.)

Z otroki oblikovati ljubeče odnose pomeni, da smo jim vzgled za smernice in da jih z njimi vadimo.

V mali življenjski skupnost vzgojnega zavoda si prizadevamo za kulturno obliko bivanja, za človeškost. Kulturna kreativnost je izraz iskanja tega, na kar smo naravnani po našem najglobljem biološkem bitju. H kulturnim oblikam življenja spadajo: umetnost, raznolike oblike socialnega medsebojnega delovanja, vzgoja otrok k človeškosti, izobraževanje, etični menedžment,

pripravljenost, da si v materialni in zdravstveni stiski pomagamo. Alternativa darvinizma in sociobiologizma je sodelovanje, rezultat uspešnega sodelovanja je človeškost.

Odgovornost mladostnikov na robu

V vzgojnem zavodu »izvajamo« ukrep sodišča: oddaja v vzgojni zavod. S tem vstopamo iz šolskega polja v polje pravosodja, kriminologije. Mladostniki, mladoletniki se prepoznajo kot ne polno odgovorni za svoja dejanja. V prostoru vzgojnega zavoda je vzgojni program. **V individualiziranemu vzgojno izobraževalnem programu je bistven element dogovorjeno prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja.**

Lahkotno se (v postmoderni dobi) preobražajo socialni problemi v individualne, prenašajo se z države na posameznika (celo mladostnika, mladoletnega)(Kanduč, 2008) Tako so splošno sprejete, priznane trditve, da je kriminaliteta resen problem družbe, ki pa nima vzročnih povezav z njenimi jedrnimi institucijami, ni odgovorna družba, temveč kriminalci, ki se svobodno odločajo, vzrok je revščina (odpor do šolanja, mezdnega dela, tradicionalne družine), država ne bo vzpodbujala neodgovornih življenjskih slogov, potrebno je nadzorovati storilce in pomagati žrtvam, država je predvsem odgovorna do odgovornih državljanov, učinkovita je samo represija in intenzivno policijsko delo. Država časti kult trga, postavi se na stran kapitala. Odgovornost za vzdrževanje solidarnosti je skrčena. Izrazito je povečana odgovornost posameznika (družine, za lastno družbeno ekonomsko varnost, za zaposljivost, fleksibilnost - prožna hrbtnica, skrb za lastno zdravje, lep videz, odgovoren je celo, da ima otroke za narod).

Posameznik mora imeti voljo za socialno zaželeno vedenje. Od posameznika se pričakuje, da je sam svoj birič, nadzornik, motivator, terapevt, oglaševalec; predpostavlja odtujenost. Prosti čas je smisel življenja.

Problem odgovornosti je osredotočen predvsem na depriviligirane skupine. Krivda storilcev konvencionalnih kaznivih dejanj je jasna, do kriminalcev je sprejemljivo gojite negativna čustva, usmerjati agresivnost, sovraštvo, prezir. Država nagrajuje lojalne. Kljub temu država »posebej obravnava« mladostnike, mladoletnike. Pušča jih v polju vzgoje (v okviru Ministrstva za šolstvo in šport). Država ravna odgovorno in vse teže odgovornosti ne naloži na ramena mladostnikov, mladoletnikov. Kazensko pravni sistem sankcionira omejeno število storilcev.

Vzgojni ukrep: oddaja v vzgojni zavod je skoraj vedno izrečena mladostnikom, ki nimajo »za sabo«, »ob sebi« staršev, ki bi sodnika prepričali, da lahko sami poskrbijo za vzgojo in izobraževanje svojega otroka in da je bilo kaznivo dejanje le enkratna mladostniška nepremišljenost. To razkrijajo življenjske zgodbe, življenjski poteki mladostnikov. Mladostnikom v vzgojnem zavodu ni bilo v otroštvu in mladosti dano niti sporočilo, da smejo bivati, živeti. V vzgojnem zavodu se z vsem znanjem in človeškostjo trudimo, da bi se življenjski poteki naših mladostnikov obrnili iz roba v središče sodelovanja in človeškosti

Zaključek

Ko razumevamo vzgojni zavod kot inercialno institucijo, malo življenjsko skupnost, ki ima določene minimalne skupne poteze smisla, ko so naši mladostniki v puberteti - ko jim delajo hormoni »sto na uro«, moremo upati, da je bivanje v našem vzgojnem zavodu za mladostnike smiselno.

Viri in literatura:

1. Bauer, J. (2008). Princip človeškosti. Ljubljana, Claritas
2. Bauman, Z. (2002). Tekoča moderna. Ljubljana *cf
3. Dokumentacija Vzgojnega zavoda Slivnica pri Mariboru
4. Kanduč, Z. (2009). Nasilje, nadzorovanje in (post) moderna kultura v kriminološki perspektivi. Ljubljana, Revija za kriminalistiko in kriminologijo (60/2009/1)
5. Kanduč, Z. (2002). Viktimizacija (z) možnosti za samoodločanje - ključno tveganje mladih ljudi?. Ljubljana, Revija za kriminalistiko in kriminologijo (52/2002/2)
6. Kanduč, Z. (2008). O nekaterih kriminoloških vidikih odgovornosti (v postmoderni perspektivi). Ljubljana, Revija za kriminalistiko in kriminologijo (59/2008/3)
7. Šelih, A. (2000). Prestopniško in odklonsko vedenje mladih. Ljubljana, Bonex založba

POGOVORNI VEČERI

Marina Ristić, univ. dipl. socialna pedagoginja

Pogovorni večeri je projekt, ki smo ga vzgojitelji oblikovali proti koncu šolskega leta 2013/2014, ko smo razmišljali, kako izboljšati klimo v vzgojnih skupinah. Tako smo prišli na idejo, da bi se enkrat tedensko v vzgojnih skupinah skupaj z mladostniki pogovarjali o različnih temah, ki bi predvsem bile preventivne, ozaveščevalne in osveščevalne narave. Poleg popoldanskih delavnic, ki so predvsem športno, ustvarjalno ali delovno orientirane, bi se ti pogovorni večeri odvijali v večernem času, ko imajo mladostniki nestrukturiran prosti čas, saj smo opazili, da so po večerji precej bolj pogovornjivi in umirjeni. Namen je bil omogočiti varen prostor za pogovor o temah, ki njih zanimajo in o temah, ki so povezane s problematiko zlorabe drog in drugih rizičnih oblik vedenja.

Cilji:

1. Vzpostaviti ritual, pogovorni večer, kjer se skupina zbere in podeli svoje mnenje o določeni temi.
2. Povezati vzgojno skupino, utrjevati občutek pripadnosti, sodelovanja, povezanosti.
3. Preventivno delovati na področju zlorabe substanc in drugih rizičnih vedenj: osveščanje, ozaveščanje, razumevanje.
4. Omogočiti posameznikom, da se utrjujejo v varovalnih dejavnikih, na svojih močnih področjih.

Način izvedbe - metoda:

Na kavču, v dnevni sobi, v sproščenem vzdušju, zvečer, npr. ob 19.00h, popoldanski in nočni vzgojitelj sedeta s skupino in se pogovorijo o določeni temi 45 minut. Večino tem smo pripravili vzgojitelji, vsak peti teden so temo pripravili mladostniki, dokler se niso mladostniki navadili na pogovorne večere (kaj, kako poteka) in so nato lahko predlagali in pripravljali teme sami. V nekaterih vzgojnih skupinah pogovorni večeri niso zaživel zaradi skupinske dinamike (begi, konflikti itd.), v drugih pa so pogovorne večere mladostniki po začetnem upiranju dobro sprejeli in oblikovali kar nekaj tem

in vodili pogovorne večere. Na začetku vsakega pogovornega večera predstavimo temo na kratko in na koncu izvedemo evalvacijo, kaj jim je ostalo od srečanja ter napovemo temo za naslednji teden. Teme so bile v naprej pripravljene, smo jih pa glede na dejansko dogajanje v skupin in okrog nje spreminjali, dopolnjevali, zamenjevali itd. Predvsem smo bili fleksibilni, saj nam je bil cilj, da pogovorni večeri postanejo ritual, zato smo se zavedali, da bodo upiranja, nezanimanje, motnje del procesa, da se navadimo na skupna srečanja in da uvedemo spremembo, ko naj bi postala nova realnost.

Teme:

Stereotipi, stališča, predsodki, jeza, ljubezen, ali sem všečen?, kaj me skrbi?, čustva, razlike med nami, med užitkom in uspehom, skrbi, uganke, kako se učim?, človekove potrebe, uspeh, Kako ravnam?, samozavest, vedenja vračanja, uporaba-zloraba marihuane...

V članku bom predstavila nekaj pogovornih večerov, ki so bili s strani mladostnikov in vzgojiteljev zelo dobro sprejete.

1. UVOD V NOVO ŠOLSKO LETO

Namen: ponovno se povezati, se privaditi novem šolskemu letu, pregledati vtise iz poletnih počitnic.

Potek:

Vsak član izžreba eno vprašanje iz škatlice, ko je na vrsti odgovori nanj. Pogovor prosto teče ob vprašanjih, izmenjujemo odgovore, tudi drugi lahko odgovarjajo, dopolnjujejo.

Vprašanja:

Kakšno je bilo poletje?

Kdaj si se nazadnje nasmejale do solz?

Povej najboljši dogodek iz počitnic?

S kakšno mislijo si prišel nazaj v zavod? Kaj si razmišljal, preden si prišel nazaj?

Česa ne želiš v tem šolskem letu?

Česa se veseliš v tem šolskem letu?

Kaj si pogrešal iz zavoda med počitnicami?

Kaj boš pogrešal zdaj, ko je konec počitnic?

Kaj ti ni bilo všeč med počitnicami?

Če bi posnel film o svojih počitnicah, kakšen bi bil naslov in zvrst filma?

Kakšne imaš načrte za novo šolsko leto v zvezi s šolo, osebnim življenjem, skupino ...?

Kaj želiš svojim vrstnikom in vzgojiteljem v novem šolskem letu?

Kaj si pripravljn narediti, da bo tako, kot želiš v tem šol. letu?

Zaradi česa v mojem življenju sem trenutno srečen? Kaj je tisto, kar me osrečuje?

Če bi imel eno uro časa več na dan, kako bi jo izkoristil?

S čim bi se želel ukvarjati, pa se ne?

Kaj si res želiš zase v tem šolskem letu?

Kaj boš sam naredil, da se boš dobro počutil v zavodu? Kako ti lahko pri tem pomagajo vrstniki, vzgojitelji, učitelji...?

Pri čem želiš, da ti pomagajo vzgojitelji, učitelji in vrstniki v tem šolskem letu?

– Na risalni list ali plakat narišemo toliko koškov kot je članov skupine, da lahko na koncu vsak pobarva svoj košček v skladu s tem, kakšno je bilo njegovo poletje – tako ustvarimo skupno risbo »naše poletje«.

– Predlogi tem za pogovorne večere: naredimo »brainstorming« - o čem bi se pogovarjali? Zapišemo teme na plakat.

Evalvacija pogovornega večera: Kako vam je bilo?

2. SPOZNAJ SE – SPOZNAJ ME

- Fotografija in jaz: prinesemo veliko fotografij, razglednic, izrezkov iz časopisov itd. Vsak si izbere 3 fotografije, s katerimi bi se predstavil; nekaj povedal o sebi, česar ne vemo; pokazal na kaj je ponosen pri sebi; kaj najbolj ceni pri sebi; kaj ima rad; ga zanima itd.
- Kolaž: na plakat vsak zalepi fotografije, slogane iz časopisov, ki ga predstavljajo in naredimo skupinski kolaž mozaik.
- Klepetalnica: postavimo se v 2 koncentrična kroga obrnjeni obraz proti obrazu, tako da tvorimo pare. Vodja vaje je izven krogov in bere stavke, na katere nato mladostniki odgovarjajo. Vsak ima 30 sekund, da odgovori, po 1 minuti vodja s signalom (pisk, žvižg, plosk) nakaže, da je čas potekel in se notranji krog premakne za eno osebo v levo. Nato vodja prebere novi stavek ali vprašanje, člani odgovorijo, sledi znak in se notranji krog spet pomakne in tako naprej.

Dopolni stavek:

Razveselim se ...

Skrbi me...

Nerodno mi je...

Nazadnje sem se nasmejal do solz, ko...

Razjezi me...

Rad imam...

Počutim se neumno, ko...

Počutim se, da me imajo radi, ko ...

Najhujša stvar, ki se mi lahko zgodi je...

Potrt sem, ko...

Preden zaspim, si zaželim...

Če bi imel pred samo le še leto dni življenja bi ...

Če bi lahko, bi vsak dan...

Evalvacija: kaj sem novega izvedel o članih?

3. SKUPINSKI MOZAIK

Potrebujemo velik plakat, lahko jih več zalepimo skupaj.

Navodila: Oblikujte skupinski mozaik, naj bo čim manj praznega prostora, zapolnite vse kotičke tako kot je mozaik zapolnjen. Pomagajte si s spodnjimi navodili.

Oblikujte skupinski slogan.

Vsak član naj se predstavi s svojo risbo, fotografijo, izrezkom iz časopisov ...

Napišite eno smešno situacijo, ki se je zgodila v skupini.

Kako bi se vaša skupina opisala s 3 besedami.

Če bi bila vaša skupina družina živali, katera bi bila? Narišite jo.

Če bi skupina dobila 5.000 €, kaj bi naredili?

Odgovorite: preden zaspim, si zaželim ...?

Vsak član naj napiše svoj življenjski moto.

Z eno besedo opišite vsakega člana skupine.

Nalepite fotografije, besede ...ali narišite kaj predstavlja vašo skupino.

Evalvacija: kako vam je bilo?

4. MEDSEBOJNI ODNOSI - MREŽA

Ogrevanje: vsak izbere pogovor, misel, kartico, ki mu je všeč in ki nekaj pove o njem. Vsak prebere in pove, zakaj si je izbral to kartico.

KLOBČIČ:

Imamo dolg klobčič vrvi, vrv ovijemo okrog prsta, pokličemo enega člana iz skupine in mu podamo naprej klobčič, naslednji si ovije vrv okrog prsta in poda naprej, vse tako do zadnjega in nato nazaj k voditelju, da je pot sklenjena.

Vsak, ki drži klobčič odgovori, kako se počuti v skupini in šele nato poda naprej.

Ko pridemo do konca, so vsi člani povedali svoje, zato jih povprašamo, kaj predstavlja ta vrv pred nami. Povedo asociacije (pajkova mreža, kaos, impulz, zapletenost, povezanost...).

Povzamemo, da ta mreža predstavlja naše medsebojne odnose in da so ti odnosi različni, eni so napeti kot je vrv na določenem delu, eni so sproščeni, tako kot vrv visi na določenih delih...

Mreža ponazarja, da smo vsi sovpleteni, da vedno vplivamo en na drugega, če nekdo povleče vrv (mi jo na grobo povlečemo, da ponazorimo) to čutijo tudi drugi. Ne vemo pa, kakšen vpliv imamo. Mi lahko povlečemo vrv in našega bližnjega zaboli, nekdo drugi sploh ne opazi, spet tretji takoj zategne še bolj vrv nazaj. ...

Vprašamo jih: Od česa je to odvisno, kako bomo začutili sporočilo drugega in kako se bomo vedli? Odgovarjajo.

Vprašamo: Kaj torej lahko naredimo, da bo nam in drugim prijetno v skupini? Kako skrbimo, da je vrv ravno prav napeta, ne preveč razpuščena, da ne čutimo druge na drugem koncu in ne preveč napeta, da nas ne reže, ker drugi vlečejo? Kaj potrebujem, da se počutim varno v skupini? Steče debata.

Za konec bomo vrv spet navili v klobčič, začne voditelj, pri njemu je klobčič začel se odvijati in se bo zdaj tudi navil nazaj, tako začne navijati vrv v obratno smer kot je prej šla, vsak član, ko ima klobčič v roki pokliče po imenu tistega, ki mu je podal vrv in mu jo vrne, zraven pa pove tej osebi, kaj ji želi do konca šolskega leta ali kaj ceni pri njej, kaj mu je všeč itd.. Tako poteka vse dokler ni klobčič spleten in je nazaj pri vodji, kjer je pot začel.

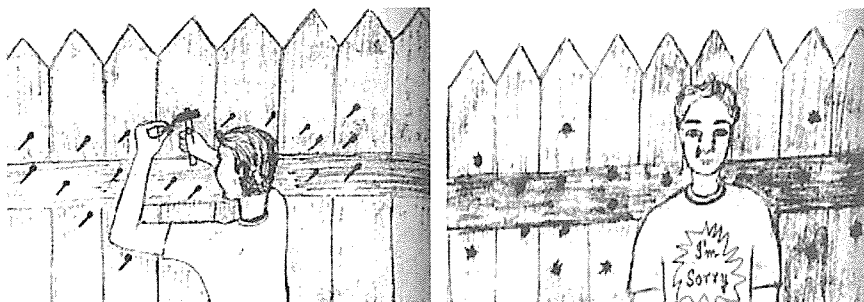
Evalvacija: Kako ste se počutili?

5. MEDSEBOJNI ODNOSI - POVEZOVALNE IN RAZDIRALNE NAVADE

Preberemo ali povemo zgodnico (www.igriscezivljenja.net, 2014):

Mlad fant, ki je bil nagle jeze in jo je zelo težko obvladal, se je nekega dne ponovno močno razburil. Tistega dne mu je oče dal vrečko polno žebeljev in mu dejal, naj vedno, ko bo razburjen in ne bo mogel obvladati svoje jeze, zabije en žebelj v ograjo. Prvi dan je fant zabil v ograjo kar 37 žebeljev. V naslednjih nekaj mesecih se je naučil bolje obvladovati svojo jezo in število zabitih žebeljev v ograjo se je počasi začelo zmanjševati. Fant je čez čas odkril, da je lažje obvladovati jezo, kot zabijati žebelje v ograjo. In končno je prišel dan, ko se ni nič razburil, in tako tudi ni zabil nobenega žebelja v ograjo. To je povedal očetu in ta mu je rekel, da naj odslej vsak dan, ki bo minil brez njegovega razburjenja, vzame en žebelj iz ograje. Dnevi in meseci so minevali in prišel je dan, ko je fant povedal svojemu očetu, da v ograji ni več žebeljev. Oče je prijel sina za roko in ga peljal do ograje.

Tam mu je rekel: »Sin moj, dobro si opravil svoje delo, toda poglej vse te luknje v ograji. Ograja ne bo nikoli več taka kot je bila. Ko nekemu rečeš manj primerne besede v jezi in besu, to pusti v njem brazgotine, ki so kot te luknje v ograji. Tudi če se kasneje opravičiš in neštetokrat rečeš, da ti je žal, rana ostane za vedno.«



Slika 1: Jazen fant z žebli (PRAV TAM)

– V parih se pogovorijo: Kaj mislijo o zgodnici in kako bi jo povezali z medsebojnimi odnosi. Kako bi otroku razložili, kaj so medsebojni odnosi?

Vsak par predstavi svojo definicijo odnosa.

– Vodja predstavi simbol za odnos – metaforo: ODNOS KOT MOST.

Vprašamo: Zakaj je odnos kot MOST?

Nekdo nariše most na plakat in nato dopolnjujemo sliko.

Vodja nadaljuje: Most gradiva oba, kaj je pomembno za dober trden most?

Kaj je cement? POVEZOVALNE NAVADE (pišemo jih na listke in lepimo na plakat, ali neposredno na plakat, lahko narišemo žaklje cementa): spoštovanje, vzpodbujanje, opogumljanje, zaupanje, prijaznost, strpnost, sprejemanje, dogovarjanje, poslušanje in podpiranje (Glasser, 2007)...

Kaj so bombe? Kaj ruši odnos? Kaj dela luknje v odnosu? RAZDIRALNE NAVADE (zapisujemo, narišemo bombe, luknje in pišemo gor): grajanje, obtoževanje, pritoževanje, sitnarjenje, grožnje, kaznovanje, podkupovanje, vzporejanje, vpitje, pridiganje, prerokbe, žaljenje, pretepanje, kritiziranje, nalaganje krivde, etiketiranje (prav tam)...

Pogledamo celotno sliko mostu in ostalih elementov in diskutiramo: Kje je moja odgovornost v odnosu in kje tvoja? Če želim ti biti blizu, katera vedenja si izbiram? Kaj lahko naredim, ko pride do nestrinjanja, konfliktov? S kakšnim namenom si izbiram razdiralna vedenja? Kdaj in pri kom pa izbiram povezovalne navade? Katero povezovalno vedenje pričakujem od vseh v skupini in katero razdiralno vedenje ne želim več v skupini?...

Evalvacija: Kaj ste odnesli od danes?

6. OVIRE

1. Vodena vizualizacija:

Mladostniki se uležijo, usedejo na kavč, se udobno namestijo, zaprejo oči, v mirnem tonu (dramatično) berete napisano, oni si predstavljajo in prepustijo vodeni vizualizaciji. Na koncu narišejo ali napišejo, kaj so videli, svoje utrinke, razmišljanje.

Navodila: Udobno se namestite. Zaprite oči. Bodite pozorni na svoje dihanje. Sproščeni ste. Glava je lahka, roke so sproščene, hrbtenica je mehka, noge so kot da bi lebdele. Predstavlajte si.

Zgodba (Bucay, 2013):

Hodiš po stezi. Za nosom greš, kamor te peljejo koraki. Tvoje oči se sprehajajo po drevju, po pticah, po kamenju. Na obzorju zagledaš obris mesta. Napneš oči, da bi ga bolje videl. Začutiš, da me mesto privlači. Ne da bi videl, kako, spoznaš, da bi lahko v tem mestu našel vse, kar si želiš. Vse svoje cilje, namene in dosežke. Tvoja stremljenja in sanje so doma v tem mestu. Vse, kar si želiš, kar potrebuješ, kar bi najraje bil, po čemer hrepeniš, kar nameravaš, za kar si prizadevaš, k čemur si vedno stremel - tisto, kar naj bi bilo tvoj največji dosežek. Predstavljaš si, da je vse to v tem mestu. Brez dvomov se mu odpraviš naproti.

Kmalu se začne pot navkreber. Malo te utruji, a nič hudega. Nadaljuješ pot. Malo naprej zagledaš črno senco na poti. Ko se ji približaš, vidiš, da ti je pot prekrizal ogromen jarek. Zbojiš se, podvomim. Jezi te, da tvoj cilj ni lahko dosegljiv.

Vseeno pa se odločiš, da boš jarek preskočil. Nazaj greš, vzameš zalet in skočiš...(premor) Preskočiš ga. Ko si opomoreš, nadaljuješ pot. Nekaj metrov naprej se pojavi nov jarek. Spet vzameš zalet in ga preskočiš, nato pa stečeš proti mestu. Na poti ni več videti ovir. Nenadoma te preseneti prepad, ki se odpre pred teboj.

Obstaneš. Nemogoče ga je preskočiti. Ob strani zagledaš les, žeblje in orodje. Spoznaš, da so tam, da bi zgradil most. Nikoli nisi bil spreten z rokami ... Ima te, da bi odnehal. Pogledaš proti cilju, ki si ga želiš ... in se upreš skušnjavi. Začneš graditi most. Minevajo ure, morda dnevi, morda meseci. Most je narejen.

Navdušeno ga prečkaš. Na drugi strani pa - zagledaš obzidje. Mrzlo in vlažno orjaško obzidje okoli mesta tvojih sanj ... Obide te pobitost. Ogledaš si, kako bi se mu dalo izogniti. Ni načina. Moral boš splezati čezenj. Mesto je tako blizu. Ne dovoliš, da bi ti bilo obzidje v napoto.

Odločiš se, da boš splezal čez. Začneš plezati n splezaš čez zid. Nekaj minut počivaš, da prideš do sape. Nenadoma zagledaš ob poti dečka. Gleda te, kot bi te poznal. Zarotniško se ti nasmehne. Spominja te nate, ko si bil še otrok. Mogoče se zato opogumiš in naglas izraziš svoje negotovanje: »Zakaj je na poti do mojega cilja toliko ovir?« Deček skomigne z rameni in reče: »Zakaj sprašuješ mene? Prej jih ni bilo. Ti si jih prinesel s seboj.«

Nekaj časa počakate (30 sekund), nato jim poveste: »Ko ste pripravljeni, odprite oči, vzamite list papirja, narišete napišete svoje vtise zgodbe.«

2. Diskusija: Kaj je bilo sporočilo zgodbe? Kaj ste videli? Kakoo razume-tezgodbo? Kako jo lahko povežete s sabo?.

Evalvacija: kaj vam je bilo OK? Kaj bi spremenili?

7. ZMAGOVALCI IN PORAŽENCI

Izrežemo trditve (lahko izberete le nekatere), razdelimo jih parom, v parih se pogovorijo, kam bi katero trditev razvrstili: ali je to vedenje bolj značilno za zmagovalce ali bolj za poražence.

V krogu vsak par prebere in postavi trditev k zmagovalcu ali poražencu na plakat. Vmes debatiramo, koliko ta vedenja prepoznavajo pri sebi, kaj je za njih značilno in kaj, katera vedenja bi si radi pridobili, katera bi radi še dodatno utrdili itd.

Tabela 1: Razlika med poražencem in zmagovalcem (prirejeno po seminarju, 2003; Warren, 2013.)

ZMAGOVALEC	PORAŽENEC
Tisočkrat izgubi, a sčasoma uspe.	Enkrat izgubi in takoj odnehajo.
Izkuša uspeh na poti do cilja.	Išče uspeh na cilju.
Dela, da naredijo razliko.	Delajo, da zaslužijo
Vidi stvari, ki jih ne razumejo in postanejo radovedni	Vidi stvari, ki jih ne razumejo in se jih ustrašijo.
Komunicira.	Govori.
Sešteva svoje majhne zmage.	Poskuša osvojiti svet v enem zamahu.
Se pripravlja na nepričakovano.	Pričakuje določen izid.
Si zaslužijo spoštovanje.	Zahteva spoštovanje.
Išče rešitev problema.	Strmi v problem.
Je plačan za svoje rezultate.	Je plačan za svoj čas.
Se smehlja.	Se mršči.
Ve, da bolj kot dela, več sreče ima.	Misli, da imajo zmagovalci srečo.

Spoštuje tiste, ki so boljši od njega in se poskuša od njih nekaj naučiti;	Zameri tistim, ki so boljši, in omalovažuje njihove dosežke, išče njihove napake.
Razlaga;	Bagatelizira, išče izgovore.
Pravi: "najti moramo pot";	Pravi: "poti ni!"
Se pregrize skozi problem in si prizadeva za rešitev;	Poskuša zaobiti problem in bi se ga najraje čisto izognil.
Pravi: "mora obstajati boljši način za tole";	Pravi: »zakaj bi kaj spreminjali? Tako smo to vedno delali!«
Pokaže, da mu je žal, s tem, da poskuša napako popraviti;	Reče, da mu je žal, ampak naslednjič ponovi isti prestop.
Ve, za kaj se je treba boriti, kje pa je treba popustiti;	Popušča, kjer ne bi smel, in se bori za stvari, ki tega niso vredne.
Dela bolj trdo kot poraženec in ima več časa;	Je vedno "preveč zaposlen", da bi delal to, kar je potrebno.
Se ne boji izgubiti.	Se na tihem boji zmagati.
Sprejme neko obveznost in jo spoštuje;	Nekaj obljubi – kasneje pa to ignorira.
Pravi: »Dober sem, vendar ne tako dober kot bi moral biti.«	Pravi:»no, nisem tako slab kot dosti drugih.«
Zmagovalec se čuti odgovornega za več kot zahteva njegova služba.	Le skomigne:« jaz samo delam tu!«
Gleda naprej, kamor je namenjen.	Se ozira nazaj na tiste, ki še niso dosegli položaja, ki ga on že ima!
Se spoprime s težavo.	Se izogne težavi.
Naredi napako in pravi: »Zmotil sem se!«	Se brani: »To ni bila moja napaka!«
Pripiše zmago sreči, četudi ni šlo za srečno naključje.	Krivi za izgubo svojo smolo, vendar to ni bila smola.

Evalvacija: S čim odhajate?

8. PREOKVIRJANJE –MOJ NOTRANJI MONOLOG

Pozovemo mladostnike, da zapišejo na listke vse negativne oznake, ki si sami sebi govorijo ali pa so jim kdaj drugi povedali, kot so: »smotan sem«, »ne znam«, »ne zmorem« itd. Vse listke nalepijo na plakat, kjer je na sredini

napisan na veliko NE. Nato pa iščemo nasprotje in lepimo na plakat, kjer je zapisano na veliko DA.

Uporabimo metodo iz kognitivno-vedenjske terapije, kot so zdrave alternative oznakam (Branch in Willson, 2012) z namenom preokvirjanja notranjega monologa posameznika:

Odvrtna oznaka::	Alternativna zdrav označba:
Nesposoben sem.	Premorem različne spretnosti in talente.
Ničvreden sem.	Vreden človek sem.
Slabič sem.	Imam tako močne kot šibke točke.
Zanič sem.	Imam mnoge dobre lastnosti.
Nič mi ne gre.	Zmotljiv sem, zmožen sme uspeha kot neuspeha.
Nič ne štejem.	Vreden sem upoštevanja.
Neumen sem.	Včasih znam storiti kaj neumnega, a to ne pomeni, da sem neumen.
Pomilovanja sem vreden.	Imam veliko sposobnosti.
Za nobeno rabo nisem.	Veliko koristnih stvari naredim.
Zguba sem.	Normalen človek sem, ki doživlja tako zmage kot poraze.
Manjvreden sem.	Vreden sem enako kot drugi ljudje.

Evalvacija: Kaj sem se naučil?

10. SPOLNOST

*Pogovorni večer sta pripravili dve dekleti.

Skupino razdelimo na dva dela po spolu.

V podskupini se pogovorijo in odgovorijo na vprašanje: Kaj je spolnost?

Nato: Kakšne vrste spolnosti poznamo? Malo se pogovorimo o oralnem, analnem, vaginalnem seksu...

Sledi: Kaj vam pomeni spolnost?

Kaj je zaščita in kakšne oblike poznamo?

KORAKI DO SEKSA?

V podskupinah napišejo koliko in kateri koraki bi morali biti izpolnjeni, da pride do spolnega odnosa.

Slika 2: primeri plakata od fantov in deklet (lasten arhiv).

Nato predstavijo svoje plakate in debatiramo: kdo ima več korakov, predpogojev, ali je zaščita na obeh plakatih, kaj pomeni kateri korak, kaj bi dodali, kje vidijo razlike v doživljanju spolnosti med fanti in dekleti, komu spolnost kaj pomeni, kdo bolj čustveno doživlja spolnost.

Kdaj oz. kakšen je popoln seks? Kaj vse mora vsebovati, da rečejo to je pa to, popoln seks, s kom, na kakšen način itd.

– To temo lahko izkoristimo, da predstavimo nekaj informacij o zdravi spolnosti, da preverimo napačna prepričanja o spolnosti itd.

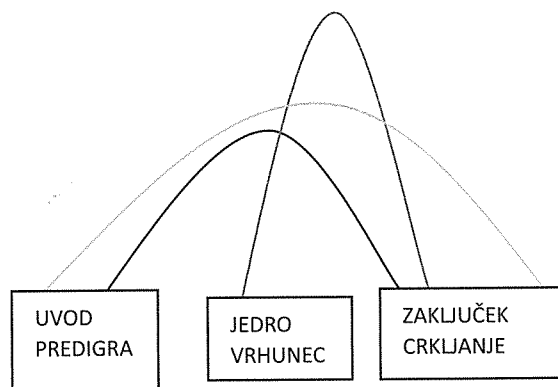
- Za primer lahko predstavimo diagram spolnega akta:

Kako poteka seks?

Črna: v povprečju, kako naj bi bilo

Siva: kako pogosto poteka pri mladih fantih

Svetlo siva: kako pogosto poteka pri mladih dekletih



- Zaščita: priložnost, da se pogovorimo o zaščiti in jim predstavimo, kaj je in kakšne oblike poznamo.
- Odprta vprašanja: kaj vas zanima o seksu pa niste še nikogar vprašali ali neveste odgovora? (če jim je lažje, lahko vprašanja napišejo na listke in jih dajo v škatlo, nato jih mi preberemo in skupaj skušamo najti odgovore)
- Informacije o spolnosti: od koga ali kje ste dobili informacije o spolnosti, ali so to verodostojne informacije, koga vprašate za nasvet, kam se lahko obrnete...
- Stereotipi o seksu: kakšne stereotipe o seksu poznajo? Kaj pomenijo? Itd.

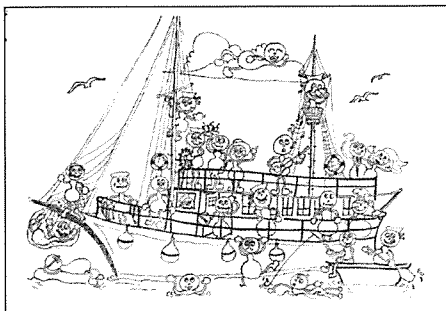
Evalvacija: kako so se počutili in kaj boste odnesli od srečanja?

11. SKUPINSKA DINAMIKA

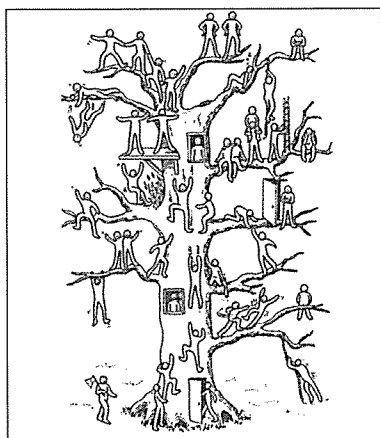
Izberemo eno situacijsko sliko in jo kopiramo na večje, vsaj na A3 format. Člane skupine pozovemo, da se poiščejo na sliki, kateri lik na slik predstavlja njih v skupini, kako se počutijo v skupini in naj ta lik pobarvajo.

Vsak predstavi, zakaj je izbral določeni lik.

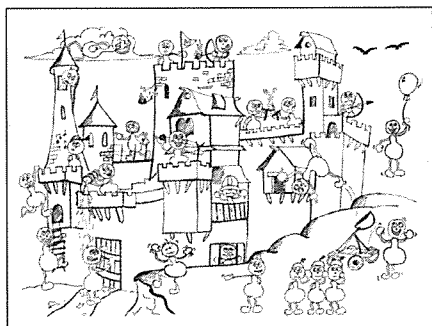
Nato mu ostali podajo povratno informacijo, kako ga ostali doživljajo, če bi ga z istim likom identificirali ali ne itd. Pogovorimo se o dogajanju na sliki in ga primerjamo z dogajanjem v skupini npr. : Kdo drži krmilo v naši skupini? Kdo se čuti, da se utaplja? Komu je potrebna pomoč? Kdo sanja v oblakih? Kdo je skoz vesel in nas zabava? Kdo je dežurni kuhar? Kdo je ujet v mreži? Itd.



Slika 2: Jadrnica.



Slika 3: Možički na drevesu.



Slika 4: Srednjeveški grad.

Evalvacija: Kako vam je bilo in zakaj?

12. PRIJATELJSTVO

Vsak izpolni, koliko se strinja s spodnjimi trditvami.

Trditve:

1. Prijateljstvo se zgodi samo od sebe in se ne da dosti vplivati, ali se bo odnos razvil v prijateljstvo, ali ne.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

2. Pravi prijatelj te nikoli ne pusti na cedilu.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

3. Če nimaš nobenega res pravega prijatelja, verjetno nisi dovolj všeč ljudem.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

4. Dober prijatelj ostane prijatelj vse življenje.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

5. Ljudje, ki imajo dobre prijatelje, so ponavadi zelo priljubljeni.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

6. Ljudem je lahko povsem dobro tudi brez prijateljev.

se popolnoma ne strinjam - se ne strinjam - se strinjam - se popolnoma strinjam

Nato v krogu preberemo vsako trditev posebej in vsak pove, kaj je označil. Pogovorimo se o vsaki trditvi.

Pripomoček - odgovori:

1. V glavnem ni res – Prijateljstva ne nastanejo kar tako. Prijatelje dobimo in jih obdržimo zaradi naših dejanj, če smo odprti do drugih ljudi, če znamo biti dobri prijatelji.
2. Sploh ni res – Prijatelji nam velikokrat stojijo ob strani, vendar nihče, tudi noben prijatelj, ni popoln. V vsakem prijateljstvu ima kdaj kdo občutek, da mu v nekem trenutku prijatelj ni pomagal. Prijatelji imajo svoja lastna življenja in svoje lastne skrbi, zato je treba včasih pač počakati, da si lahko vzamejo čas za nas. Vendar pa je res tudi, da prijatelji, ki vas velikokrat pustijo na cedilu, morda niso tisti, s katerimi boste dolgo želeli biti prijatelji.
3. V glavnem ni res – Včasih nekateri ljudje v nekem trenutku zaradi okoliščin nimajo res pravih in tesnih prijateljev. To ne pomeni, da jih ne morejo imeti, pač pa le, da jih v tem trenutku nimajo.
4. V glavnem je res – Veliko dobrih prijateljstev se ohrani za vedno, vendar nekatera prijateljstva ne trajajo tako dolgo. Prijateljstva se končajo zaradi različnih vzrokov. Včasih se končajo zaradi nezvestobe, včasih se nekdo preseli daleč stran, včasih se ljudje spremenijo in jih začnejo zanimati druge stvari. Prava prijateljstva se ne prekinejo kar tako, pač pa, če se zgodi kaj od naštetega, počasi ugasnejo.
5. Sploh ni res – Biti priljubljen in imeti veliko prijateljev ni eno in isto. Ljudje so priljubljeni, če jih veliko ljudi občuduje, jih sprejemajo in imajo med drugimi poseben položaj. Prijateljstvo pa je tesen odnos z eno osebo, ki temelji na naklonjenosti, zvestobi in dobrem poznavanju drug drugega. Nekateri ljudje, ki v skupini ne pridejo do izraza in niso med najbolj priljubljenimi, so lahko odlični prijatelji.
6. V glavnem ni res – nekateri ljudje res lahko živijo tudi brez prijateljev, vendar večina ljudi potrebuje prijatelje. Prijatelji nam pomagajo in nam stojijo ob strani, ko se nam v življenju dogajajo pomembne stvari, nas spremljajo, nas podpirajo, kadar rabimo oporo, in nam vlivajo občutek, da smo prijetni ljudje. Tudi če smo nekaj časa brez prijateljev, so

nam dobra prijateljstva v oporo pri naših vzponih (in tudi padcih) v življenju.

Misli o prijateljstvu: vsak izbere misel, ki mu je najbolj všeč, prebere, pove zakaj in zalepimo na plakat prijateljstva:

»Če imaš prijatelja ob sebi, ni nobena pot predolga.« *Japonski pregovor*

»Če obrekujejo tvojega prijatelja, obrekujejo tudi tebe.« *Etiopski pregovor*

»Protiutež za petdeset sovražnikov je en prijatelj.« *Aristotel*

»Pravi prijatelj pride, ko drugi odidejo.« *Walter Winchel*

»Padeš lahko sam, da se pobereš, pa potrebuješ prijatelja.«
Židovski pregovor

»Prijateljstvo je kot drevo, ki ti da zavetje.« *Samuel T. Coleridge*

»Če najdeš pravo prijateljstvo, pazi nanj kot na biser. Varuj ga, da ga ne zgubiš. Skrbi zanj, da se bo svetilo in bo raslo in raslo.« *Mary Swany*

»Ne pričakuj od prijateljev, da ti bodo storili to, kar lahko narediš sam.«
Quintus

»Prijatelj je tisti, ki nam pusti svobodo.« *Debbie Alicen*

»Prijateljstvo je neopisljivo razkošje, da se z nekom počutimo popolnoma varne, ne da bi morali izbirati misli ali tehtati besede.« *George Eliot*

»Prijatelj je oseba, s katero si upaš biti tak, kakršen si.« *Pam Brown*

»Prijatelj je človek, ki ve vse o tebi, in te še vedno ima rad.«
Elbert Hubbard

»Moj najboljši prijatelj je nekdo, ki potegne najboljše iz mene.«
Henry Ford

Evalvacija: Kaj mi je bilo všeč? Kaj bi spremenil?

13. FORMULA LJUBEZNI

Idejo za temo sem našla v knjigi *Formule ljubezni* (Milivojević, 2014). Okrog Valentinovega smo to temo obdelali v obliki medskupinskega druženja vseh 5. vzgojnih skupin v telovadnici.

V prostoru, na tleh ali mizah pripravite 8 postaj, na kateri je zapisan en mit o ljubezni. Mladostnike razdelite v skupine po 5 – 8. Vsaka skupina dobi velik plakat v obliki srca, ki ga nosi s sabo po postajah in na plakat pišejo, koliko se strinjajo z miti in koliko ne ter zakaj.

Na vsaki postaji so 5 minut. Vodja z znakom (pisk, žvižg, plosk) napove, da se je čas iztekel in da zamenjajo postaje.

POSTAJE:

Postaja 1: mit 1: če ima fant/dekle ima rad/a točno ve, kaj si jaz mislim, želim in čutim, no mi potrebno mu/ji to govoriti.

Postaja 2: mit 2: čim večja je ljubezen tem večje je tudi ljubosumje.

Postaja 3. mit 3: v pravi ljubezni ni konfliktov in jeze.

Postaja 4: mit 4: samo enkrat se ljubi v življenju.

Postaja 5: mit 5: prava ljubezen je bolečina.

Postaja 6: mit 6: v ljubezni in vojni je vse dovoljeno.

Postaja 7: kolaž ljubezni (iz različnih časopisov izrežejo in naredijo kolaž ljubezni)

Postaja 8: verzi – vsak si izbere verzi, ki mu je najbolj všeč, debatirate o njem, zakaj ravno ta verz in zalepite na svoj plakat.

Na koncu v krogu vsaka skupina predstavi svoj plakat.

Evalvacija: vsak pove eno besedo, kako mu je bilo.

Slika 6: plakati formule ljubezni (lastni arhiv).



Slika 5: Plakati formule ljubezni.

NEKAJ VERZOV:

“Resnična ljubezen se začne, ko se ničesar ne pričakuje v zameno.”

Antoine De Saint-Exupery

“Življenje in ljubezen, ki ju ustvarimo, sta življenje in ljubezen, ki ju živimo.”

Leo Buscaglia

“Za vsako lepoto obstaja oko, ki jo bo uzrlo. Za vsako resnico obstaja uho, ki jo bo slišalo. Za vsako ljubezen obstaja srce, ki jo bo sprejelo.”

Ivan Panin

“Biti globoko ljubljenti daje moč, medtem ko ljubiti globoko nekoga daje pogum.”

Lao Tzu

“Vsi smo rojeni za ljubezen ... Je princip eksistence in njen edini konec.”

Benjamin Disraeli

“Ljubezen je ključ, ki odpira vrata do sreče.”

Oliver Wendell Holmes

“Ljubezen ne vrti sveta okoli, ljubezen je to, zaradi česar je vožnja vredna same sebe.”

Elizabeth Browning

“Tako, dragi, ljubim ga, ker z njim vzdržala bi smrt. Brez njega ne živim življenja.”
William Shakespeare

“Ena beseda nas osvobodi vse teže in bolečine življenja. Ta beseda je ljubezen.”
Sofokles

“Ljubezen je neustavljiva želja po tem, da smo neustavljivo zaželeni.”
Mark Twain

“Nobenega zdravila za ljubezen ni, razen da ljubiš še bolj.”
Henry David Thoreau

“Ljubezen je edina stvar, ki spodbuja moč misli in ustvarjalnosti, tisto nekaj, kar nas očiščuje in osvobaja.”
Paulo Coelho

“Ničesar onkraj ljubezni ni. Ljubezen je tista, ki vrti ta svet in varuje zvezde na nebu.”
Paulo Coelho

14. EVALVACIJA ŠOLSKEGA LETA IN SLOVO

Ogrevanje: Na začetku na hitro naredimo krog, kako se počutimo, kaj nam trenutno roji po glavi.

Jedro:

Vsak naj se spomni, kaj mu je bilo najbolj všeč v tem šolskem letu v skupini.

Nato pa česa ne bi več ponovil v skupini, kaj mu ni bilo všeč v tem letu.

Vsak član dobi nekaj malih barvnih listov, vrvico in škarje ter luknjač za celo skupino. Vsak oblikuje svojo malo knjižico, izreže toliko listov kot je članov skupine, naredi luknji ter poveže z vrvico. Na prvo stran napiše svoje ime. Knjižice krožijo okrog, drug drugemu napišemo pozitivno sporočilo, kaj nam je bilo v tem letu všeč pri njemu in kaj mu želimo čez počitnice.

Vsak prebere svojo knjižico in na glas deli tisto sporočilo, ki mu je najbolj pri srcu.

Evaluacija: različne fotografije na mizi, vsak izbere slikico, ki najbolje opiše kako mu je bil všeč pogovorni večer.

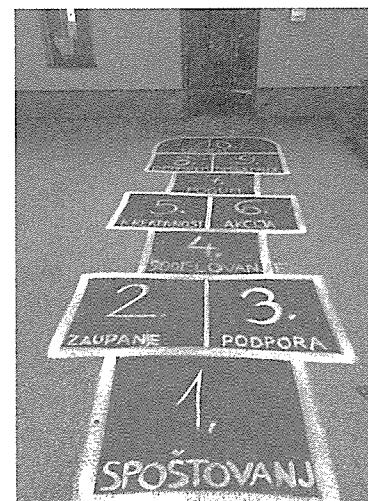
Mini evalvacijski list, ki nam je lahko v pomoč po vsakem srečanju.

Datum: _____ Skupina: _____

Tema je bila zanimiva	1	2	3	4
Počutil sem se dobro	1	2	3	4
Všeč mi je bilo, kako je potekalo	1	2	3	4
Vzgojitelj/a sta dobro sodelovala	1	2	3	4
Mladostniki smo dobro sodelovali	1	2	3	4
Zvedel sem nekaj uporabnega	1	2	3	4
Drugo:				

*Rad bi še sporočil:

ZAKLJUČEK



Slika 6: Ristanc z vrednotami pred vzgojno skupino, kateri nam služi kot vodilo pri skupnem sobivanju.

Zaključila bi s sliko ristanca, ki smo ga narisali pred vhomom v vzgojno skupino, le ta je nastal po neljubem dogodku (namernemu razlitju barv na dvorišču), katerega smo uspeli preokvirati v nekaj pozitivnega. Tako zdaj ta ristanec služi kot vodila vedenja v skupini že preden vstopiš v vzgojno skupino. Tako smo s pogovornimi večeri se trudili utrjevati vrednote : spoštovanje, zaupanje, podpora, sodelovanje, kreativnost, akcija, pogum, optimizem, sprejemanje, uspeh. Pogovorni večeri so na poti, da postanejo redni rituali skupine, nekaj kar nas povezuje, kar omogoča razvoj in kvalitetno preživeti skupni čas. V prihodnje si želimo, da bi pogovorne večere mladostniki sprejeli za svoje in jih čim večkrat pripravili in izvedli sami pod mentorstvom vzgojitelja. V članki je predstavljenih le nekaj pogovornih večerov, verjamemo, da se teh 13 tem da prenesti tudi v druge skupine mladostnikov in smo prepričani, da projekt ima še veliko možnosti za razvoj.

Literatura in viri:

1. Braanch, R. in Willson, R. (2012). Kognitivno- vedenjska terapija: delovni zvezek za telebane. Ljubljana: Pasadena.
2. Bratuž, A., Gornik, J., Pinosa, R., Vrečič, P., Umek, L. (2011) Obliz na glavo. Ljubljana: Salve.
3. Bucay, J. (2013). Zgodbe za razmislek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Cepin, M., Gornik, J., Fištravec, A. (2003). Priročnik za trenerje mladinskih voditeljev. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije
5. ŽEBLJI V OGRAJI – o jezi, prijateljstvu in moči besed, <http://igriscezivljenja.net/blog/zeblji-v-ograj-jezi-prijateljstvu-moci-besed-2/>, pridobljeno s spleta november 2014
6. Milivojevič, Z. (2014). Formule ljubezni. Ljubljana: Mladinska knjiga.
7. Warren, R. (januar, 2013). *Kako prepoznamo zmagovalca*. Pridobljeno s spleta <http://193.2.241.139/poslovnitok/view/pm/i/234>

KAKO DOSEČI, DA BI NAS OTROCI UBOGALI IN DA BI SE OD NAS ČIM VEČ NAUČILI?

Janez Rankelj, Mladinski dom Malči Beličeve

ZAČRTAJMO MEJE OBNAŠANJA:

Otroci želijo, da jim postavljamo meje. Koliko od nas se je že učilo o disciplini? Veliko smo poslušali predmetov o vzgoji, se veliko učili in se tudi veliko naučili, razen kaj več o disciplini. Med šolanjem nam je šlo dobro. Imeli smo odlične pisne priprave, lepo smo razporejali učence po učilnici, v skupine. Rekli smo si: »To je odlično«. Kako pa je bilo, ko smo prišli v razred? Tam je veljalo navodilo učitelju: »Ne nasmehni se pred božičem, ker te bodo drugače otroci poteptali do konca šolskega leta.« Koliko nas je imelo kakšnega hudobnega učitelja? Vsak najmanj enega. In koliko od nas je reklo: »Nikoli ne bom ravnal tako z otroki, kot so moji starši z menoj.«? Vsi! Pa nismo lagali, le želje se nam niso uresničile. Posnemamo to, kar smo se naučili ali delamo popolnoma nasprotno, ker se počutimo krive.

Ko enkrat kričimo v razredu, se počutimo krive in smo naslednjič v razredu preveč prijazni in popustljivi. Tako otrokom ne postavljamo meja tam, kjer jih potrebujejo in ponovno pride do našega kričanja. To se nadaljuje v nedogled, prepleteno z našo slabo voljo. Otroci vedno preizkušajo in ugotavljajo svoje meje. To je njihovo poslanstvo. In če jim preveč dovolimo, kmalu postanemo »Rambo učitelj« in hodimo spat z mislijo: »Oh, kako sem hudoben!«

Ni normalno, da učitelj dovoli otrokom v razredu, da npr. mečejo glino v strop, dokler se le ta na strop ne prilepi. Če tovariš reče: »Ti je le uspelo?« in se mu nasmehne, to ni ljubeče vedenje učitelja, vzgojitelja, ker otroci za svoj razvoj potrebujejo meje. Čez nekaj časa bo ta učitelj moral »eksplozirati«, ker si otrok vedno več dovoli in slej ko prej pride do neke meje, ki je ne dovolimo prestopiti. Kje je ta meja, je odvisno le od nas. In če postavimo mejo in rečemo: »To se ne meče v strop! Pojdi po lestev in počisti.«, bo otrok, medtem, ko bo čistil glino izpod stropa podrl z lestvami najmanj eno vazo,

razbil okno in lesteneč. Otroci bodo več kot veseli. Tudi učne ure ne bo. Sama zabava. Torej ni tako enostavno! Nikjer nas še niso učili, kako omejevat otroke, usmerjati njihovo vedenje, ne da bi jih zatrli, zlomili nj. duha.

Kako zmanjševati konflikte, povečati učenje, spodbujati k sodelovanju?

Danes delamo z otroki na vzpostavljanju pozitivnih medsebojnih odnosov. To bo omogočilo doseganje naših ciljev. Zgolj nadzor nad otroki ni dovolj. Nimamo cilja otroku vzeti moč. Želimo mu je dati, da bo lahko delal z nami - zase. Če otroke kaznujemo ali pogojujemo - usmerjamo njihovo aktivnost z nečim drugim, da nekaj naredijo - s tem ne uspemo. Vedno moramo delati le preko miselne (smiselne) komponente njihove osebnosti.

Kaj potrebuje otrok? Potrebuje moč, ljubezen, varnost, sprejetost, zabavo. Veliko učiteljev in tudi vzgojiteljev pravi, da nimajo časa ukvarjati se z otroki, z njihovimi potrebami, ker jih morajo učiti. In vedno so ti tisti, ki so v zaostanku s snovjo in katerih otroci manj znajo. Vse dosedanje raziskave in izkušnje učiteljev gredo v smeri spoznanja, da je za obvladovanje snovi otroku zelo pomembno spoznanje, da jih ima učitelj rad. In to je povsod, ne glede na starost, spol ali deželo iz katere je otrok.

Najpomembnejši element je, da otroku damo veljavo in to brezpogojno veljavo. Težko je imeti nekoga brezpogojno rad. Že od malega smo navajeni, da nas bodo imeli drugi bolj radi, če To je ob izpolnjevanju določenega pogoja. Brezpogojno sprejemanje otroka je za njegov razvoj zelo pomembno.

Da sami napredujemo, potrebujemo uspeh. Otroci so nam v tem podobni. Imajo potrebo po uspehu, ki je pogoj njihovega razvoja.

Imajo potrebo po nadzoru in moči. Obvladajo svoje življenje in imajo potrebo po avtonomiji. Kakšna vse sredstva imajo dve leti stari otroci, da te svoje potrebe zadovoljijo? Kako pridobijo na moči - veljavi? Dve do tri leta stari otroci tepejo, grizejo, kričijo, jokajo, trmarijo. V vseh jezikih in na vseh kontinentih so njihove čarobne besede enake: »Ne, ne bom!« Ko odraščajo, postajajo prefinjeni. So načini, kako nam pokažejo svojo moč oz. da smo mi nemočni njih nadzirati: postajajo nemirni in rečejo »Ja, bom!«, pa tega ne naredijo. Postanejo pasivno agresivni. Znajo se obvarovati direktne porednosti, ki v učitelju ali vzgojitelju rodi silo. So specialisti za nagajanje po drobtinah, za »pitje krvi«. Sposobni so ponavljati razred, nočejo jesti -

gladovno stavkajo, začnejo spolno predčasno živeti, zaprejo se vase in težko iz njih spravimo kakšno besedo. S tem nas izrinjajo iz svojega življenja.

Podoben problem je s kajenjem: Veliko otrok kadi, pa čeprav vsi zelo dobro vedo, da kajenje škoduje. Kajenje je upor, ker nismo z njimi. Ker ne delamo zanje. Problem discipline je problem medsebojnega odnosa.

KAKO SE OBRŽATI V SISTEMU, V SKUPINI, V RAZREDU?

Otroci imajo več tehnik, načinov, da se obdržijo v svojem razredu, v skupini, takšni kot so, in da jih pri tem ne prizadanemo:

1. Postanejo nevidni. Jih ne vidimo in ne prizadanemo. So tiho, ne motijo našega predavanja. Tako jim ne posvečamo jim veliko pozornosti, ki je tudi ne želijo.
2. So indiferentni na naše zahteve. Ne moremo jih prizadeti, ker jim je vseeno. Veliko je porednih otrok, da si pridobijo našo pozornost. Nadzorujejo nas s svojo negativno reakcijo. S tem si ustvarijo občutek varnosti.
3. Da ostanejo varni, postanejo skupinski »dvorni norčki«. So očarljivi, s smislom za humor. Vedo, kako nas je potrebno prijeti, da bi nas obdelali. Ta umetnost ni tako zahtevna. Moraš imeti le občutek. Tudi psi jo obvladajo.
4. Postanejo odlični učenci oz. z zelo dobrim uspehom. Njihova napaka je, da se poistovetijo s svojimi uspehi. Tudi mi velikokrat mislimo, da nas bodo imeli drugi radi, če bomo popolni. Temu stanju sledi visoka stopnja samomorilnosti.

Učiteljica se je odločila, da se bo spremenila: Napisala je 10 nalog in čakala, da učenci začnejo z delom. Vedno znova je napisala 10 nalog in čakala, da učenci začnejo z delom. To je norost! Samo norec je tisti, ki je sposoben 100x brez uspeha ponoviti eno in isto. Uspešna sprememba dela je naslednja: napiše 15 nalog in čaka, da učenci rešijo. Sledil bo odgovor kot pri prvih 10 nalogah: »Ne bom delal, to je preveč! Kaj mi pa morete!?« In to je izredna priložnost, da se z otrokom skregamo, kot smo se tudi vedno do sedaj. Pona-vadi začnemo vpiti, »kaj mislijo, da so, saj se nič ne bodo naučili! Kako naj opravičimo svoje delo? Ali so jih doma tako učili?! Kako se pogovarjajo s

starejšim?!« Toda s tem nič ne dosežemo. Ne bomo se kregali! Otroci se ne bodo spremenili, dokler se mi ne spremenimo. Tovarišica naj poskusi reči: »Pa si izberite 10 nalog, ki jih obvladate.« Rezultat bo, da bo več kot polovica učencev prinesla narejenih vseh 15 nalog, druga polovica pa vseh 10. In še veseli bodo! Zakaj tako? Sprememba je v tem, da so dobili moč. Dovolili smo otrokom, da zmagajo. Pri tem pa sami nismo nič izgubili. Še več - mi smo tudi zmagovalci. Delali in uspeli smo po načelu: Zmagaš - Zmagam.

Pomemben element pri delu z otroci je pogajanje. Da imajo možnost izbire, ali da je njihova aktivnost rezultat njihovega pogajanja z nami. Kreativnost dela z otroci ni v prinašanju različnih aktivnosti v razred, različna ročna dela, pisanih rezultatov našega dela. Kreativnost se kaže v našem obvladovanju otrok za njih same.

Tako je bilo tudi na urah risanja. Vedno so flomastri izginjali. Nič nismo naredili. Sprašujemo se: »Ali jim dajemo preveč izbire? Jih premalo usmerjamo? Ali so res tako destruktivni? Ne obvladamo jih; ne ubogajo nas!«

In tukaj je prvi magični stavek, na da bi otroka grajali, če nič ne uspe narediti: » Znova bova poskusila jutri.« Do jutri pa imamo čas ponovno razmisliti. Mi in otrok.

NAČELO POGAJANJA

Vsi najprej pomislimo, da je pogajanje popuščanje in ga zato neradi uporabljamo. Če se pogajamo z otrokom, priznamo, da smo nemočni. Ali je to res? Pogajanje prinaša v medsebojni odnos nekaj nestalnega. Najbolj varni smo, če nam nekdo ukaže, naj nekaj naredimo. Pogajanja pri otrocih ne cenimo dovolj. Želimo si otroke, ki vedno takoj naredijo to, kar mi rečemo. Toda, ne želimo si takih otrok!

Poglejmo primer: Pred prihodom inšpektorice v razred razporedimo otroke v tri delovne skupine. Prvi skupini zabičamo: »Če boste še kdaj hoteli videti svoje najdražje, boste to tako in tako naredili«. 2. skupini rečemo: »Vi ste fina skupina. Rad imam take, ki naredijo kaj zame. In to ste vi.« 3. skupini pa rečemo, da bodo po učni uri gledali televizijo. Bo ena super nadaljevanka. To učno uro bodo pa to in to tako delali.

Inspektorica bo videla, da vse tri skupine na zunaj vzorno delajo. Ne bo opazila razlike. Toda: Prva skupina ne sme reči ne. Druga skupina bo v

stresu, ker se boji izgubiti ljubezen učiteljice. Tretja skupina pa dela brez stresa v odnosu. Karkoli bodo naredili, bodo gledali televizijo.

Ugotavljamo, da smo zelo uspešni v manipulaciji z otroki. Vplivamo na njih z našo jezo ali s pogojevanjem. Toda s tem ne zaščitimo medsebojnega odnosa. Odnos zaščitimo le z dovoljevanjem pogajanja v okviru določenih meja. S tem dajemo tudi dober razlog otroku, da dogovorjeno tudi naredi. Ne govorimo, kaj bi nas zadovoljilo. Ne govorimo, kako se mi počutimo ali kako bomo reagirali. Otroku enostavno postavimo meje in v okviru teh meja se z njim pogajamo. S tem ga ne obremenjujemo.

KAKO POSTAVLJAMO MEJE?

1. jasno
2. po načelu zmagaš - zmagam
3. proaktivno - predno oddidemo v trgovino lahko na oglas pogledamo, kdaj dela, vprašamo po telefonu
4. na pozitiven način - za trgovino ne povemo, da bo zaprta od - do, temeč povemo čas, ko bo odprta
5. dosledno jih spoštujemo in upoštevamo.

Poglejmo na primeru nakupovanja. Pridemo ob 8.30 v BTC. Trgovine so še zaprte. Ali so zaprte zato, da nas kaznujejo? Ne! Zato, da nam dajo lekcijo, da drugič pridemo pozneje? Ne! Zgolj zaprte so, pa čeprav imamo resnično veliko potrebo, da kaj kupimo. Odpiranje in zapiranje trgovine sprejemamo kot nekaj danega - kot dejstvo. Pomeni nam mejo za nakupovanje. Če hočemo kaj kupiti, moramo spoštovati mejo, kdaj je trgovina odprta.

Ko otrok zamudi domov, ga ponavadi poslušamo in tuhtamo, ali ima dovolj velike razloge, da bi mejo prihoda domov premaknili na gor ali dol - odvisno od razloga. Ali s tem otroku koristimo ali škodimo?

JASNOST DOLOČANJA MEJE:

Otroku ponavadi rečemo zelo nejasno: »Pojdi v sobo in jo pospravi.« On jo pospravi po svoje. Največkrat tako, da naredi pot med igračkami od vrat do okna. Ko to vidimo, ponavadi ponorimo.

Če pa rečemo: »Pospravi vse v omaro tako, da zložiš knjige na levo in druge stvari na desno stran, postelji posteljo in odnesi umazano perilo v pranje«, bo za otroka bolj jasno. Naša slika o čistoči sobe se razlikuje od otroške slike.

Dober način je tudi otroku napisati seznam, kaj naj naredi tekom tedna. Vsak otrok se bo poskušal pregovarjati, pogajati, da je to zanj preveč. Pametno je, če napišemo pet zadolžitev več in mu damo možnost: »Do četrтка opravi 18 od 20 zadolžitev. Tisti dve, ki jih ne maraš bom opravil sam v petek.« Otrok bo pustil npr. preoblačenje posteljnine in pomivanje po tleh. Bo pa vse drugo naredil odlično. Tako ne izgubimo avtoritete. Imel je možnost izbiranja. In še zmagal je: dve točki s seznama zadolžitev je naredil manj. Še več: on je izbral, kaj bomo mi delali. Pri tem je bil izviren. Če mu ne bi napisali zadolžitev in se ne bi dogovorili z njim, da sam izbere, kaj bo delal, bi izgubili več živcev, soba bi bila umazana, otrok zatiran in mi nejevoljni. Nam pa ni težko preobleči postelje in pomiti po tleh, še posebno če je vse drugo on naredil. Ponavadi naredimo skoraj vse sami. Pred tem se pa še veliko jezimo.

ZNAČILNI PRIMER POGAJANJA:

Naš otrok naredi vozniški izpit. Želi naš avto, da bi šel v disko.

- »Pridem, ko bo konec zabave,« pravi.
- »Kdaj bo to?«
- »Okoli 04.00.«
- »Ne, to se mi zdi prepozno, ne glede na to, da praviš, da gredo vsi. Zakaj ne greš od 15.00 do 21.00? Zvečer bi bil doma.«
- »Kaj ste nori? To je neumno!« pravi otrok. »Kdo še danes hodi v matinejo diska? To je le še za male otroke.«

Ker otrok potrebuje od nas ključe od avta in naš blagoslov – privolitev, je voljan pogajanja. Spodbudimo ga z besedami:

- »Da se vrneš, ko se zabava konča? To mi ne ustreza! Moram vedeti točno uro, kdaj se vrneš.«

Temu sledi naš magični stavek:

- »Predlagaj mi uro, ki bo obema ustrezala.«
- Otrok bo rekel: »Kaj pa okoli 24.00?«
- Mati reče: »Pa poskusiva:« Ni mu še dala ključev. Se naprej pogaja za meje in nadaljuje: »To pomeni ob 24.00 po moji in ne po tvoji uri.« S tem je določila zelo jasno uro. »In to ne pomeni, da boš ob 24.00 še brzel 100 na uro po cesti, da ne bi zamudil! -To pomeni, da bodo ključi do 24.00 na mizi v kuhinji, ker bom naslednji dan zjutraj potrebovala avtomobil. Želim si tudi, da se boš prepričal ali je 1/2 tanka bencina v vozilu. Ti to ustreza?«
- »Da!«, bo končno rekel otrok. Saj pristati mora na to, ker mi imamo ključe od avta in ne on. In da ne bi narobe razumel, ga pozvemo, naj še enkrat pove to, s čemer se je strinjal. Ko ponovi je obema jasno, da je razumel.

Toda mati še ne da ključev. Izreče še pozitivno obljubo. Obljubi sinu: »Čudovito! Če bodo ključi brez hitenja do 24.00 na kuhinjski mizi in polovico tanka goriva, mi boš dal vedeti, da si odgovoren, zrel in da ti lahko ponovno posodim avto naslednji teden. Če se pa zgodi, da prekoračiš eno izmed mojih meja, mi bo to pomenilo, da še nisi dovolj zrel za ta privilegij in bova ponovno poskusila šele čez dva meseca, ko boš zrelejši.«

S pogajanjem smo uspeli veliko. Nič se nismo kregali, grozili, omalovaževali. Nismo sami postavljali meja. Otrok je sodeloval pri tem.

Otrok se bo poskušal še naprej pogajati in ustvarjati pogoje za razširitev svojih meja:

- »Kaj pa če mi počī guma?«
- Odgovorimo: »Upam, da se ti to ne bo zgodilo. Če se ti bo pa to zgodilo upam, da boš imel to vračunano v svoj čas in da ne boš zaradi tega dva meseca brez avta.« Ne sme biti razloga, da bi odstopili od začrtane meje. Od meje odstopamo samo takrat, ko se počutimo preveč krive. Odstopamo ponavadi samo v svojem interesu in ne v interesu otroka.

Ko se otrok ne drži dogovorjenega, spoštujemo začrtane meje. Ne zanima nas zakaj je prestopil mejo. Ukrepamo na dogovorjeni način. Če nas bo zanimalo, zakaj je prestopil meje, bo najin dialog neskončen. Vedno znova si bo izmišljal vedno bolj originalne razloge. Če dovolimo opravičevanje, avtomatično vgrajujemo v otrokovo obnašanje nespoštovanje dogovorjenega.

Otroci so umetniki, specialisti za iskanje lukenj in za pogajanje:

- »In kaj, če se mi karkoli zgodi?«
- »Potem pokličiči do 24.00.« Lahko najin medsebojni dogovor na osnovi pogajanja še naprej gradimo: »Če boš prišel 4x zapored do 23.00, to je eno uro pred najinim dogovornom, se ti bo pri petem podaljšalo za 15 minut. Do 00.15.«

Rezultat dogovora bo verjetno, da bo fant vsako zabavo zapustil že pred 23.00. uro. Nikoli ne bo zamudil. Trudil se bo, da bi si ponovno izposodil avto. Veselilo ga bo tudi, da si bo prislužil daljše ponočevanje, pa čeprav do tega nikoli ne bo prišlo. Ali kvečjemu enkrat, da vidi, če res to drži, kar sta se dogovorila z mamo. Ni imel interesa ponočevati. Če je prišel veliko prej, je rekel, da ni bilo zanimivo, da je utrujen in dr... Izkaže se, da bi bil do 04.00 ure zjutraj na cesti in ne v disku, če mu mati ne bi postavljala meja. Pa ne bi bil zato nič bolj srečen. Ne bi imel občutka večje svobode. In tudi dejansko ne bi bil bolj svoboden kot ob tem, ko je sam soustvarjal svoje meje.

KAKO DISCIPLINIRATI UČENCE, DA REDNO DELAJO NALOGE?

Lahko jim damo kartonček in jim rečemo, da se z njim lahko opravičijo, da niso opravili naloge. Vendar le 1x na mesec. Z drugim kartončkom pa lahko prosijo učitelja, da jih pusti ta dan na miru, ker imajo slab dan. Oba namena sta ljubeče naravnana. Dosežemo, kar želimo, ne da bi se otrok odrekel moči. Oba zmagava. Nobeden ne izgubi. Otroci so bolj sproščeni, samozavestni in kar je pri tem skoraj najbolj neverjetno, tega ne izrabljajo.

Drugi način je s točkovanjem prinesenih nalog: Če je otrok 10x zaporedoma prinesel nalogo, mu je enajstič ni potrebno narediti ali pa dobi +. Če je pa

npr. desetič ne bi imel naloge zaradi tega, ker »so se mu starši zabili z avtom, ker se jim je hiša podrla, se je zemlja razklala in pogoltnila vse njegove zvezke, ...« oz. zaradi kateregakoli velikega in na prvi pogled opravičljivega razloga, moramo še vedno vztrajati: »Razumem tvoj problem. Tako malo ti je manjkalo do plusa ali oprostitev od naloge, toda za to, da narediš nalogo si samo ti odgovoren. Jutri ponovno začneva z nabiranjem točk.« Ne zanimajo nas razlogi. Za nas je pomembno le dejstvo, da naloge ni naredil.

PROBLEM FLOMASTROV

V nekem razredu je bil problem, ker so vedno puščali flomastre odprte. Sušili so se in niso mogli delati nalog. Vedno so porabili najmanj 10 minut za flomastre. Poleg tega so bili flomastri dragi in so finančno obremenjevali učitelja. Poslušal je nasvet in povedal jasno svojim otrokom: »Če boste pritisnili pokrov na flomaster in pri temu slišali ... Klik!, bo to znak, da je flomaster zaprt in da se vam ne bo posušil do naslednjega dne. Če ga pa ne zaprete, ne boste slišali ... Klik! se vam bo posušil. Ne boste kregani. Ne bom se jezil. Lahko kupite novega za svoj denar ali pa pišete s svinčnikom. Do konca leta vam ne bom tega več povedal in vam ne bom več kupil novega.

Sedaj nastopi problem doslednosti. Hitro se bo že naslednji dan našel otrok, ki bo rekel: »Posušil se mi je flomaster. S čem naj pišem?« Učitelj mora pozitivno odgovoriti: »Se ti je res? Sovražim, ko se to zgodi. S čem boš pa sedaj pisal? Boš kupil novega ali boš pisal s svinčnikom?« Otroci imajo sedaj razlog, da se spremenijo, če želijo imeti flomastre do konca šolskega leta. Izbirajo med imeti ali ne imeti flomaster. Zvočni znak ... Klik! jim bo pomagal pri zapiranju. Če se pa odločijo, si bodo lahko kupili novega, ko se jim stari posuši.

Marsikdo izmed nas reče: »Joj! Jaz pa moram 100x ponoviti eno in isto navodilo in me še ne slišijo.« To samo pomeni, da smo nedosledni in nič drugega. Otrokom dovolimo, da nas ne slišijo.

Če smo nedosledni, množimo nedoslednost pri otroku. Redno se vsakemu učitelju vsak dan dogaja, ko reče, »Odprite knjigo na (npr.) 43. strani«, da začnejo takoj vsi z vprašanji: »Katero knjigo, na kateri strani?« S tem pridobivajo nadzor nad nami in nas preizkušajo. Kdaj pa kdaj tudi zavlačujejo. Kako jim to povedati, da ne bi še trikrat ponovili in s tem izgubljali ne časa, ne naših živcev? Zagotoviti moramo, da nas pogledajo. Očesni stik najprej.

Da ne počnejo drugih stvari. Ena učiteljica je imela navado reči: »Zamrzni-te!« (freeze!). Povemo otrokom, da ne bomo več ponavljali katero knjigo in kje naj odprejo. Če se pa še najde kdo, ki ne bo vedel katero knjigo kje odpiramo, mu rečemo: »Ujemi nas, če lahko.« Takoj bo našel pravo knjigo in pravo stran.

»PRIDI NA VEČERJO! - VEČERJAAA! - ČAKAMO TE! - KJE SI? - PRIDI!«

Ko kličemo otroke k obroku 2x, 3x ali večkrat, jih s tem učimo ne slišati, ne se odzvati na prvi klic, ne priti. Oni pa počnejo samo to, kar se obnese. In mi smo tisti, ki jim dovolimo, da se jim obnese, da jih velikokrat kličemo na večerjo.

Doma lahko rečemo otroku, ki gleda TV: »Ko bo konec te oddaje bomo začeli z večerjo. Pridi, te bomo čakali. To zveni kot obljuba. Samo enkrat te bom poklical. Če prideš na večerjo, boš dobrodošla. Večerjali bomo do 19.00, ko bo konec te oddaje. Želim, da bi bila z nami.«

Ob 18.30 sta se oče in mama usedla k mizi in poklicala hči. Odgovorila je kot ponavadi: »JA! - Saj pridem!« Ob 19.00 sta pospravila večerjo v hladilnik. Ob koncu oddaje je prišla hči z besedo: »Lačna!« Odgovorimo: »Seveda si, uboga revica, saj si zamudila večerjo.« Ja, tako dobra oddaja je bila«, pravi hči. Ne zanimajmo se za razloge. Zaprimo kuhinjo in jo povabimo zelo pozitivno na zajtrk: »Kaj si želiš za zajtrk ob 7.00 uri? Bi ti pasala pečena jajčka s svežo žemljico in maslom?« Naslednji dan je prišla hči točno na zajtrk. Tudi večerjala je s starši. Tisto noč je bilo materi bolj hudo kot hčerki. Tisto noč ni mogla spati, ker je mislila, da njena hči umira od lakote.

POZITIVEN PRISTOP - PRIMER PRANJA PERILA:

Ni ga gospodinjstva, kjer se ne bi dogajalo naslednje: Mati godrnja: »Vedno vam govorim, da date perilo za pranje v pralni stroj ali v koš za perilo. In vedno ga moram pred pranjem pobirati po celem stanovanju. Nobeden ne ceni mojega dela! Kdaj se boste poboljšali? Ne bom vam več prala!« In seveda pere še naprej. Izgleda, kot da se je lažje vsak teden pripraviti, govoriti, prositi, pobirati perilo po sobah in kopalnicah, kot postaviti meje

in jih spoštovati. Kot da ne bi bila gospodinja odgovorna za svojo srečo. Obstaja razlika med sebičnostjo in skrbjo zase. Poskrbeti moramo vedno v prvi vrsti zase, da bi lahko skrbeli tudi za druge. Pri tem nam koristijo meje.

Kako začeti s postavljanjem meja? Glasno moramo obljubiti otrokom in vsem družinskim članom: »Oprala bom perilo, ki bo v košu za perilo v kopalnici. Tistega, ki ne bo v košu ne bom oprala. (jasno.) Perem samo enkrat na teden - v soboto ob 10.00. uri. Tisti, ki ne bo oddal perila v koš, si bo lahko opral perilo na roke ali pa bo počakal na naslednje pranje v stroju. Želim si, da bi vsi oddali perilo v koš pravočasno (pozitivno).«

Ko bo hči ugotovila, da nima opranega perila, bo prišla nad mater: »Zakaj mi nisi oprala perila?! Saj veš, da ga jutri nujno potrebujem. Veš, da ne morem brez njega.« Odgovoriti moramo: »Žal mi je, da nisi dala perila v pranje. Oprala sem perilo, ki je bilo v košu. Kaj boš sedaj naredila? Ga boš oprala sama ali počakala do naslednjega pranja? Če bo v košu za pranje ga bom z veseljem oprala.«

Tako se strinjamo z otrokom, meje pa vseeno ostanejo, poskrbijo za nas in za naš odnos z otrokom.

Meje mi omogočajo, da sprejemam otroka z nesebično ljubeznijo. Ne more mi škoditi. Ne more me prizadeti. Ne poslušajmo izgovore otrok. Oni imajo vedno dober razlog, da nekaj ne storijo.

Umetnost je meje izražati samo kot obljube in ne kot omejitve. Npr.: »Če slučajno zamudiš bi rada, da telefoniraš.« Ali: »Vem, da nisi ti kriv, da si imel že 9 nalog, potem zaradi objektivnih okoliščin izgubiš plus.« Grožnje prelevimo v obljube. Manj bo stresov, več veselja: »Ponovno bova skupaj nabirala točke.«

Če rečemo otroku: Če ne boš imel naloge narejene, ne greš ven na dvorišče, to sproži pri otroku potrebo po preverjanju moči. Če pa rečemo otroku: Seveda boš šel ven, če narediš nalogo, zveni kot naša obljuba. Če negativno pogojujemo ima otrok občutek, da vse dela le zaradi nas. Zaradi naših pogojev. Ne zato, ker je potrebno ali dobro za otroka. Na ta način omogočimo otroku, da skupaj z nami zmaga. Otroci, ki doživljajo uspehe, ki zmagujejo, so sproščeni, umirjeni, veseli, nam pa povzročajo manj težav.

Otroku, za katerega ugotovimo, da neke snovi ne zna, ne smemo reči: »To bi se moral že lansko leto naučiti!« S tem ga porazimo. Ne glede na to, ali se to snov nauči ali ne. Če mu pa rečemo: »Ko boš obvladal to snov, boš

bližje pozitivni oceni, ali: boš za celo življenje spoznal...., ali: boš lahko tudi svoje otroke to učil«, ga dvigujemo.

ZAKLJUČEK

Minilo je več let, odkar nas je obiskala Jane Bluestein iz New Mexica. Posredovala nam je nekaj izkušenj, ki jih je imela kot učitelj in mentor učiteljev, jaz sem jih pa opisal v tem članku. Spregovorila je o disciplinskih problemih in o izboljšanju odnosov med nami in našimi otroci ali učenci. Veliko tega, kar nam je povedala, je vsako leto bolj aktualno. Bistvo predavanja ga. Jane Bluestein bi strnil v misel, da res ni vseeno, kaj in kako rečemo otroku. Zadovoljiv odnos z otrokom bomo dosegli le ob zavedanju, kaj jim z določenim načinom postavljanja meja dajemo in kaj jemljemo. Vsi, predvsem pa otrok, zaslužimo, da smo brezpogojno ljubljene in da se spoštljivo ravna z nami. In ravno to nam omogoča disciplina, dosežena s pomočjo postavljanja meja.

EN PRIMER DELA VZGOJITELJA S STARŠI OTROKAV VZGOJNI USTANOVNI

Janez Rankel, Mladinski dom Malči Beličeve

1. OPIS PRIMERA

Lansko leto je oče spodil od doma ženo in svoje štiri otroke. Žena je z najmanjšo deklico dobila namestitev v materinskem domu, najstarejši fant v stanovanjski skupini in dve deklici, vsaka v svoji ustanovi. Ena v Mladinskem domu Malči Beličeve (imenovali jo bomo Marjanca) in druga v VIZ. Ob koncu preteklega leta je oče prenehal piti in se je odločil za zdravljenje alkoholizma, vendar z zdravljenjem za zdaj še odlaša. Opravičil se je ženi za dosedanje obnašanje in jo prepričal, da se je vrnila k njemu s triletno hčerko. Najstarejši sin ni želel priti domov, naša 14 letna Marjanca pa si prav tako želi takojšnje vrnitve domov.

Marjanca končuje osmi razred šole s prilagojenim programom. V šoli je uspešna, v MDMB je vodljiva. S strani matere, na katero je zelo navezana, je ravno tako vodljiva. Mati še vedno vzdržuje stike s šolo, s katero ima že ves čas bivanja deklice v MDMB tedenske osebne in po potrebi vsakodnevne redne stike po telefonu. Na CSD je strokovni tim mnenja, da mora Marjanca ostati v MDMB do konca tega šolskega leta. Starša ne moreta razumeti, da ne moreta dobiti nazaj svojega otroka. To jima predstavlja problem, ki pa ga ne zmoreta reševati na CSD. Problem rešujeta na silo.

Na lastno odgovornost in mimo CSD starša vzameta Marjanco 17. januarja iz Mladinskega doma Malči Beličeve.

Ali ta opis zadostuje? Ta primer se lahko opiše bolj na široko, bolj jasno in z manj osebnega vrednotenja vzgojitelja! Če boste prebrali članek do konca, prosim, ponovno preberite to prvo poglavje: Opis primera. Prepričan sem, da boste odkrili razliko. Tako naši otroci kot tudi njihovi starši si zaslužijo, da jo opazimo.

2. INSTRUMENTALNA DEFINICIJA PROBLEMA

Z direktnim citiranjem, kdo je kaj rekel, se izognemo širšemu opisovanju in razlaganju. Bralec dobi popolnoma nov, svoj vpogled v situacijo.

Na razgovoru so prisotni: mati, oče in vzgojitelj. Ob koncu razgovora tudi Marjanca.

Mati vzgojitelju: »Želim odpeljati otroka domov. Me ne zanima, če se CSD s tem ne strinja.«

Vzgojitelj materi: »Kot roditelj ste dali pisno privolitev, da gre otrok v MDMB. Z otroki ste imeli ves čas stik. Vem, da še vedno vzdržujete stik z Marjančino šolo. Prepričan sem, da imate svoje otroke rada in jim želite samo dobro.«

Vzgojitelj staršema: »Tukaj sem tudi jaz, ki skrbim za vajinega otroka. In ker mu tudi jaz želim dobro, vama rečem, da lahko mimo CSD odpeljeta svojega otroka domov, toda jaz s tem ne bom soglašal, dokler ne vidim, da bo to v otrokovo korist.«

Vzgojitelj materi: »Ne bo mi vseeno, če bi bili ponovno na cesti z otroki. Kaj če Marjanca ne bo več sprejeta v MDMB? Pričakujem, da me boste razumela, kajti koliko ste pretrpeli pri možu vi in vaši otroci, veste najbolje vi sami.«

Mati vzgojitelju: »Mož dela. Tudi piti je nehal. Za zdravljenje se je odločil in že naslednji teden gre »not«. Posebno je navezan na najmlajšo hčerko. Marjanca je lahko doma - ne bo nič narobe. Marjanca vsak dan, točno ob sedmih zvečer, ko v MDMB dobi mobilni telefon, od novoletnih počitnic dalje, telefonira domov in prosi, da bi šla domov. Na drugi strani pa imam tudi problem kdo bo peljal najmlajšo hčerko v vrtec. Mož gre za dva tedna na zdravljenje, jaz sem pa že ob šesti uri v službi. V tem času imam tudi nekajkrat zvečer vožnjo za vozniški izpit. Če bo Marjanca doma, mi ne bo potrebno urejati varstva za otroka.«

Oče vzgojitelju: »Nikoli več ne bom pil. ... V gostilno grem, pijem pa sok. ... Vem, da sem naredil veliko gorja. ... Sedaj so lahko doma. ... Ne morem živeti brez najmlajše hčere.«

Vzgojitelj očetu: »Vi ste alkoholik in dokler ne končate zdravljenja, dokler osebno ne zrastete, vam ne smemo naprtiti tako velike odgovornosti - da verjamemo vašim obljubam. Vedno obstaja nevarnost recidiva, toda pred

zdravljenjem je ta nevarnost izredno velika. Zasvojenost z alkoholom se nikoli ne pozdravi. Nevarnost recidiva bo večna, toda med zdravljenjem boste osebno zrastle in boste to svoje bogastvo in širino lahko dajali svojim bližnjim.«

Oče vzgojitelju: »To vem! To so mi povedali.«

Vzgojitelj staršema: » ... Kaj bi si še povedali, preden pride Marjanca?«

Mati vzgojitelju po krajšem premoru: »Se ne bova dala prepričati! Tudi Marjanca ve, da smo prišli ponjo. Smo ji obljubili! Pričakuje, da bo šla z nama.«

Vzgojitelj staršema: »Ne vem, kako naj vam povem, ker si zelo želim, da bi me razumeli ... Enostavno žal mi je, da ne počakate do tima, ki bo v torek. Pogovorili bi se in dogovorili v interesu Marjance. Mogoče o samo začasnem odhodu domov, o odhodu pod določenimi pogoji ali bi si razdelili naloge v zvezi s spremljanjem situacije doma in v šoli. Možnosti je veliko. ... Jaz pa teh kompetenc nimam.«

Vzgojitelj materi: »Prosim, če mi napišete izjavo, da gre Marjanca z vami. Na drugi strani bom dopisal moje mnenje o odhodu Marjance, ki sem vam ga ravnokar povedal. Ta list bom dal našemu socialnemu delavcu. Zjutraj bo o tem obvestil ravnateljico in CSD.«

Mati sama zase: »Podpisana in na svojo odgovornost vzameva Marjanco domov. Danes smo 17. januarja«

Vzgojitelj staršema: »Kaj mislita o tem, da bi se pogovorili o naših skupnih interesih do Marjance in ji to povedali pred odhodom domov? S tem bi zao-kročili naše dosedanje napore v MDMB in bi jih vi prenesli v vaš družinski krog. ... Meni npr. ni všeč, da je začela zamujati iz šole. Kaj vidva mislita?«

Mati vzgojitelju: »Ja, to ni prav. In tudi, da kadi.«

Vzgojitelj staršema: »Bi se pogovorili tudi o rednem delu za šolo in o nujnosti spoštovanja skupno dogovorjenih pravil in meja?«

Mati vzgojitelju: »Da!«

Vzgojitelj staršema: »Ali lahko pokličem Marjanco in ji to skupaj pove-mo?«

Vzgojitelj pokliče Marjanco.

Vzgojitelj Marjanci: »Kaj prisluškuješ?! ... Vidim, da si pripravila že vse vrečke. ... Vstopi, da ti nekaj povemo. ...«

Ob odhodu vseh treh iz MDMB jih pozdravim z besedami: »Vidimo se v torek na timu!«

3. ANALIZA ODNOSA VZGOJITELJ : STARŠA

Izhajati je potrebno iz problemov staršev. Njun problem je, kot je mama povedala po telefonu, predno je prišla z možem po hčer: »**Nobeden me ne razume in ne razumem, da ne morem odpeljati otroka domov. Jaz sem otrokova mati!**«

Z Marjančino mamo sem se prvič srečal na tem razgovoru. Nekajkrat sva se do sedaj pogovarjala le po telefonu. Osebnost se nisva poznala.

Ko mama reče: »**Želiva odpeljati otroka domov. Naju ne zanima, če se CSD s tem ne strinja,**« ne pusti prostora za razgovor. Z možem imata moč in pravico, da lahko vzameta otroka iz MDMB proti volji vseh nas »drugih«. Sta starša z roditeljsko pravico.

Kot strokovni delavec sem odgovoren za odnos, za katerega pa potrebujem prostor. Potrebujem tudi čas, da ga medsebojno izoblikujemo. Odločim se umestiti njun problem v kontekst, ki bi ju istočasno povzdignil. Pristopim osebno. Povem kako vidim materin odnos do otroka: »**Kot roditelj ste dali pisno privolitev, da gre otrok v MDMB. Z otroci ste imeli ves čas stik. Vem, da vzdržujete še vedno stik z Marjancino šolo. Svoje otroke imate radi in jim želite samo dobro.**«

V vsakem odnosu nastopata vedno najmanj dve strani. In kakšno je moje mesto, moj odnos do staršev? To pokažem posredno preko definiranja odnosa, ki ga imam do njunega otroka: Povem jima: »**Tukaj sem tudi jaz vzgojitelj, ki skrbim za vajinega otroka. In ker mu tudi jaz želim dobro, vama rečem: Vidva lahko mimo CSD odpeljeta svojega otroka domov, toda jaz s tem ne bom soglašal, dokler ne vidim, da je to v otrokovo korist.**« S tem jima povem, da imamo isti cilj, ki nas lahko zbliža. Naš skupni cilj je njuna hči, Marjanca.

Ne strinjam se, da bi otroka danes vzela ven, jutri pa bi bil otrok ponovno na cesti. To jima moram povedati z veliko mero osebnega in z veliko mero reducirane odnosa. Pričakujem, da bom s tem dosegel več prostora za

dialog. Izostanek eskalacije moči in samozavesti na njuni strani pa bi znal roditi tudi večje odpiranje in zbliževanje. Moj odkriti celoviti osebni pristop pokaže moj pristop brez skritih adutov. Dam jima vedeti, da ga tudi oni lahko brez nevarnosti uporabijo. Obrnem se strogo k mami in ji povem: »**Ne bo mi vseeno, če boste z otroki ponovno na cesti. Kaj, če Marjanca ne bo več sprejeta v MDMB? Pričakujem, da me boste razumela, kajti koliko ste pretrpeli pri možu vi in vaši otroci, veste najbolje vi sami.**« S tem zadnjim sem se dotaknil njenih bolečin, hkrati pa izrazil svojo željo, da bi me razumela. Če nekoga prosiš, da te razume, mu daš veljavo. Konkretno sem ji v tem primeru skušal dati občutek, da je ona tista, ki najbolje od vseh pozna problem.

Tako sem ustvaril prostor in odnos, ki je bil potreben, da lahko starša povesta svojo zgodbo. Za njuno zgodbo sta kompetentna. Zato ju poslušam pozorno. Mati prva pove svojo zgodbo:

»**Mož dela. Tudi piti je nehal. Za zdravljenje se je odločil in zdaj gre na zdravljenje. Posebno je navezan na najmlajšo hči. Marjanca je lahko doma - ne bo nič narobe. Marjanca vsak dan, točno ob sedmih zvečer, ko ji v MDMB daste njen mobitel, od novoletnih počitnic dalje, telefonira domov in prosi, da bi šla domov. Na drugi strani pa imam tudi problem, kdo bo peljal najmlajšo hčer v vrtec. Mož gre za dva tedna na zdravljenje, jaz sem pa že pred šesto uri v službi. V tem času imam nekajkrat zvečer tudi vožnjo za vozniški izpit. Če bo Marjanca doma, mi ne bo potrebno urejati varstva za otroka.**«

Oče takoj nadaljuje s svojo zgodbo: »**Nikoli več ne bom pil! ...V gostilno grem, pijem pa sok. ...Vem, da sem naredil veliko gorja. ... Sedaj so lahko doma. ... Ne morem živeti brez najmanjše hčere. Doma pomagam ženi in tudi kosilo skuham.**«

Zdaj se ne oprem na pozitivne elemente zgodbe in na željo očeta, da ne bo več pil ter na njegovo moč, ki jo ima ob tem, ko brez vključenosti v kakšno skupino za samopomoč abstiniira dva meseca. Niti se ne oprem na njegovo veliko željo, da želi družino. Opremem se na njegovo izjavo, da ne more živeti brez najmanjše hčere in se s tem dotaknem njegove osebnosti. To se mi zdi pomembno, ker moram v tem kratkem času, preden odpeljeta Marjanca, še nekaj povedati:

»**Vi ste alkoholik in dokler ne končate zdravljenja, dokler osebno ne zrastete, vam ne smemo naprtiti tako velike odgovornosti – da**

verjamemo vašim obljubam. Vedno obstaja nevarnost recidiva, toda pred zdravljenjem je ta nevarnost velika. Zasvojenost z alkoholom se nikoli ne pozdravi. Nevarnost recidiva bo večna, toda med zdravljenjem boste osebno zrastli in boste to svoje bogastvo lahko dajali svojim bližnjim.«

Tak odnos je morda na prvi pogled nasproten strokovnemu pristopu. Zdravljenje alkoholikov namreč temelji na aktiviranju miselne – zavestne komponente osebnosti in aktiviranju fizične aktivnosti. Cilj je, da zasvojeni zavestno kontrolira povezanost med občutki in čustvi na eni strani ter fiziologijo na drugi. Ti dve komponenti človeške osebnosti sta posebno pri zasvojenemu močno povezani med seboj, obe pa sta locirani v podzavesti. Nanju ne moremo vplivati direktno, ampak le posredno, preko osebnostnih komponent aktivnosti in mišljenja. To je tudi strokovni odgovor na vprašanje, kako to, da morajo alkoholiki med procesom zdravljenja toliko hoditi, veliko brati in pisati.

Očetu sem povedal, da je nezdravljeni alkoholik in kot takšen, po mojem prepričanju, ne more biti deležen našega zaupanja. Mislim, da ga ne smemo podpreti v odgovornosti, katere ne bi mogel realizirati. Toda to, da je alkoholik in da bo alkoholik ostal celo življenje, tudi po zdravljenju, ne pomeni, da bo manj kvalitetno živel. Še več: s svojo osebno rastjo bo imel možnost prekositi vse nas, ki nismo zasvojeni in se nismo nikoli zdravili. S tem sem mu dal element, del sestavljenke, ki bo lahko del njegove zgodbe ob morebitnem recidivu: »Edina pot pred mojim osebnim propadom in socialnim propadom vseh mojih bližnjih je moje zdravljenje. Ne bi mi smeli zaupati in mi nartiti te odgovornosti. Saj sem nezdravljeni alkoholik.«

Oče odgovori: »**To vem! ... To so mi povedali.**« Se zaveda, da manipulira tako z ženo, kot s svojimi otroki. Čeprav jim želi dobro, je alkoholik. Zaveda se, da bo ženo in otroke dobil nazaj le z abstinenco. Ve pa tudi, da bo vse pokopano tišči trenutek, ko bo spet spil prvi kozarec alkohola.

Tega se zaveda tudi žena: »**Ne, on ne bo nikoli več pil!**« Na vprašanje, kako pa to ve, odgovori: »**Ne bo več pil, ker ve, da ne sme.**«

Kaj pa če vseeno bo? Kaj pa, če ne bo hotel piti, pa bo vseeno zapeljan s strani drugih in boste ponovno z vsemi štirimi otroci na cesti? Ta kruta realnost nima namena ubiti. Njen namen je biti le izgovorjena možnost, kot del nekoč izpovedane zgodbe. Spoštujem ju. Izgovarjam brez moči, s strahom,

z bolečino in z negotovostjo. Kaj, če bo enkrat rekel: »Tokrat bi me morali prisiliti na zdravljenje! Ne bi mi smeli verjeti! Saj sem alkoholik!«

Kratka tišina, molk, ki sledi, je element, ki konstruira pogovor in ne zgolj mesto, kjer si nimamo kaj povedati. Da možnost prisotnim, da vanj vstopijo in ga pretrgajo. Predstavlja trenutek, ko si lahko sam s seboj, da podoživiš svoje misli, zaznaš in se zaveš svojih občutkov in čustev. Tudi bolečine.

Moje vprašanje: »**Kaj bi si še povedali, preden pride Marjanca?**« ne predstavlja zgolj pretrganja tišine. Pomeni veliko več: »Veliko smo si že povedali in tega sem vesel.«

Mati se zaveda, da je mati: »**Se ne bova dala prepričati! Tudi Marjanca ve, da smo prišli ponjo. Smo ji obljubili! Pričakuje, da bo šla z nama.**« To moram razumeti tudi jaz, čeprav želim otroku dobro.

Vzgojitelj razume in čuti s staršema. Prizna jima kompetenco do otroka. »**Ne vem, kako naj vam povem, ker si zelo želim, da bi me razumeli... Ne želim vam onemogočiti, da bi otroka vzeli ... enostavno mi je žal, da ne počakate do tima, ki bo v torek. Pogovorili bi se in dogovorili v interesu Marjance. Mogoče o samo začasnem odhodu domov, o odhodu pod določenimi pogoji ali bi si razdelili naloge v zvezi s spremljanjem situacije doma in v šoli. Možnosti je veliko... Prosim, če mi napišete izjavo, da Marjanca gre z vama. Na drugi strani bom dopisal moje mnenje o odhodu Marjance, ki sem vama ga ravnokar povedal. Ta list bom dal našemu socialnemu delavcu. Zjutraj bo o tem obvestil našo ravnateljico in CSD.**«

Mati vzame list papirja in piše: »**Podpisana ... in ... na svojo odgovornost in na Marjančino veliko željo, vzameva Marjanco ... domov. Danes je 17. Januar**«

Ko je napisana ta izjava in s tem opravljena zadnja formalnost za prevzem otroka, še ni konec strokovnega odnosa. Kot vzgojitelj rečem staršema: »**Kaj mislita o tem, da bi se še pogovorili o naših skupnih interesih do Marjance in ji to povedali pred odhodom domov? S tem bi zaokrožili naše dosedanje napore v MDMB in bi jih prenesli v vaš družinski krog. ... Meni npr. ni všeč, da je začela zamujati iz šole. Kaj vidva mislita?**«

Starša sta se odločila na silo, brez pregovarjanja in pogajanja vzeti otroka domov. To sta dosegla. Mogoče se bo dalo sedaj lažje skupaj slediti drugim, tokrat skupnim ciljem? Mogoče se bo nekoč lažje vrniti nazaj, kot sedaj

nadaljevati. S tem istočasno delam most za naslednje srečanje – tim, ki bo čez nekaj dni v MDMB. Prepričan sem, da s takšnimi skupnimi dogovori lahko veliko naredim tako za otroka in za starša kot tudi za njihov medsebojni odnos.

Mati sprejme izziv: **»Ja, to ni prav! ...In tudi, da kadi.«**

Nadaljujem: **»In o rednem delu za šolo in o spoštovanju skupaj dogovorjenih pravil?«**

»Da!«

Koalicija staršev je za vzgojo otrok pomembna. Še bolj pa je pomembna koalicija med vzgojitelji in starši pri vzgoji otrok. Če starši vzamejo otroka ven na silo, brez skupnega dogovora, se naredi otroku velika škoda. Dobil bo še en manipulacijski prostor več.

»Ali lahko pokličem Marjanco in ji to skupaj povemo?« Prosim ju za soglasje, ki je samoumevno in ki mi ga z veseljem dasta. Ob tem zrasteta kot starša.

Ko stopim po Marjanco, je ta z ušesom na vratih, za njo pa velik kup vrečk. **»Prisluškuješ!?!... Si pripravila že vse vrečke?! ... Vstopi, da ti nekaj povemo.«**

Ob odhodu vseh treh iz MDMB jih pozdravim z besedami: **»Vidimo se v torek na timu!«**

Nisem poznal rešitve. Poznal sem le pot, da sta se starša po razgovoru počutila bolj kompetentna in odgovorna. Dobila sta več moči s katero naj bi bila sposobna prevzeti odgovornost za svoja dejanja. Prišla sta z namenom na silo vzeti svojega otroka. Nisem želel izzivati njune moči. Želel sem le podkrepiti izpoved njune zgodbe, ki jo bosta imela možnost na osnovi pozitivne izkušnje tega srečanja, dopolniti. Želim si, da bi jima njuna nova zgodba omogočila vsaj to, da prideta v torek na tim v MDMB.

Ponovno sem se zavedal, kakšna odgovornost je delati z ljudmi. Strokovni delavci smo odgovorni za strokovni delovni odnos. Ko delamo z otroki, vedno delamo tudi z njihovimi starši. Pa če se tega zavedamo ali ne.

4. OBRAVNAVA PRIMERA IZ PERSPEKTIVE MOČI

V zgornji primer dela s starši, sem vložil veliko svoje moči. Začutil sem, da ga lahko obravnavam tudi iz perspektive moči.

Moč staršev zgornjega primera izvira iz njunega upiranja Centru za socialno delo in MDMB. Moževo upiranje zahtevam delovnega okolja in ženi rodi v njem moč, da abstiniira. Odloči se tudi za zdravljenje.

Mati ima moč, ki izvira iz njene slabe vesti, da ni mogla dati svojemu otroku tega, kar je želela. Svojega otroka želi čim prej nazaj, da popravi zamujeno. To je njena moč upora in ne moč kreativnega dela in odnosa.

Sila in moč, ki nastaneta kot rezultat upiranja in ne kot notranja energija za kreativno reševanje stisk in raznih težav, upade takoj, ko preneha razloga za obstanek. Pravo moč daje le občutek kompetentnosti, upoštevanja, sposobnosti, pozitivne samopodobe, sprejemanja s strani drugih in še in še bi lahko naštevali.

Mati si je najprej želela le dva tedna, da bi bil otrok doma, da bi rešila problem vrtca in svoje vožnje. Občutila je stisko in zaznala problem, da ji ne damo njenega otroka iz MDMB. Ker nista imela starša dovolj svoje moči nasproti Centru za socialno delo in MDMB, sta videla edino možno pot: nasilni prevzem otroka.

Tako materi kot očetu je bilo potrebno ob prihodu dati nekaj konstruktivne moči. Del tega sta dobila iz načina mojega sprejetja ter s tem, kako sem ju spoznal za kompetentna in se z njima pogovarjal iz aspekta nemoči.

Mati, ki ima slab občutek, ker ni dobra mati, ker premalo da svojim otrokom, dobi moč, če v njej najdeš pozitivne materinske elemente, če problem izločiš iz njene osebe - njenega materinstva. Ona je tudi oseba, ki najbolj razume, ki si najbolj želi in ki je v celotni situaciji do sedaj najbolj trpela. Trpeli so tudi otroci, toda v tem kontekstu se mi je zdelo potrebno poudariti njeno trpljenje.

Moje kompetence niso tako velike kot njune. Nimam kompetenc, da bi se pogajal z njima ali da bi odločal v zadevi Marjance. Moje kompetence zajemajo le vzgojo Marjance. In to je v tem primeru moj problem, ki ga odkrito priznam. Starša imata roditeljsko pravico in lahko otroka vzameta iz MDMB.

Ob eskalaciji svoje nemoči, ob ihti in naglici s katero si želita starša prevzeti otroka, pa hkrati sporočata, da nimata moči, ki izvira iz njunih zavestnih argumentov.

Če bi materi rekel, da ne bom dovolil, da vzameta otroka iz MDMB, bi ga vzela na silo. Odločil sem se ne uporabiti sile. Mirno rečem le, da z njihovim namenom ne soglašam in stojim za svojim mnenjem. To spodbudi mamo, da ne aktivira svoje uporniške moči, temveč izpove svojo zgodbo.

Za očeta pa sem imel veliko moči, s katero sem mu povedal odnos do zasvojenih z alkoholom in moj odnos do nujnosti njihovega zdravljenja.

Iskreno prosim mamo, da me razume. Da razume moj odnos do njene hčere, moje mnenje o možnem razpletu dogodkov in kaj bi lahko naredili, da do negativnega razpeta ne bi prišlo oz. da bi posledice omejili. S tem dajem možnost materi, da spozna moje miselne procese, ki jih bo lahko kdaj vključila v svojo zgodbo.

Niti z eno gesto ali besedo ne pokažem, da otroka zadržujem s silo. S tem naredim prostor za pogovor. Mati začuti, da ostajata brez moči in brez argumentov. Od tod tudi njena nepopustljivost: »Ne boste naju prepričali!

Na koncu združimo moči in skupaj naredimo nekaj dobrega za Marjanco in za vse nas: skupaj ji sporočimo naše stališče in pričakovanja do nje.

In v tem dejanju je nova moč.

5. IZ PERSPEKTIVE MOČI, MALO DRUGAČE

V predstavljenem primeru lahko ugotovim:

- Osebnostna urejenost, delovna naravnost in čustvena stabilnost Marjanca kaže na določeno moč staršev in na, v preteklosti doseženo, koalicijo med njima.
- Oba zakonca uporabljata lep, pozitiven, jezik, ki ne izključuje. Enako Marjanca.
- Starša se počutita kompetentna do svojih otrok.
- Oče ima neverjetno moč. Že dva meseca ne pije. Odločil se je za zdravljenje alkoholizma.

- Oče redno hodi v službo. V službi je uredil vse v zvezi z odsotnostjo zaradi zdravljenja alkoholizma.
- Doma oče sodeluje pri gospodinjskih opravilih in pri vzgoji ter skrbi za otroke.
- Starša nastopata usklajeno v odnosu do MDMB.
- Žena je končala trimesečno bolniško odsotnost in ponovno redno hodi v službo. Dela v domu ostarelih.
- Odločila se je, da bo tudi ona opravila vozniški izpit.

Glede na navedene ugotovitve, gre verjetno v tem primeru pri starših za večji problem usmerjanja njihove moči, kot za njihovo opolnomočenje, dodajanje moči. Z družino bi bilo potrebno delati v smeri uporabe moči znotraj družine in iskanja odgovora na vprašanje: Kako naprej? Kaj storiti, da se ne bi zgodba ponovila?

Ob vsem tem se mi poraja dvojje:

1. Ob očetovem navajanju trpljenja kot mejnika za spremembo njegovega življenjskega sloga in aktiviranja njegovih notranjih moči, pomislim na Viktorja Frankla, ki pravi, da lahko ljudje odkrijemo moč in smisel v življenju na tri načine: če storimo dejanje, če sprejmemo novo vrednoto ali če trpimo (Frankl V. 1993).
2. V Zlatih pravilih življenja (Hafner M. 1982) o moči, Hafner navaja avtorje, ki pravijo:
 - »Ni hujšega strupa, kot je moč nad drugimi ljudmi« *(Maksim Gorki)*
 - »Verjeti moramo v svoje moči.« *(Vladimir I. Lenin)*
 - »En vir moči je v spoznanju, da so drugi strahopetnejši od nas.« *(Ludvik Börne)*
 - »Goro bo premaknil le tisti, ki je v začetku premikal kamenčke.« *(Kitajski pregovor)*

6. Teorija terapije in socialne konstrukcije

Lynn Hoffman, Tom Anderson, Harlene Anderson in Harry Golishian ter Laura Fruggeri pišejo o moči na podoben način, kot sem ga sam uporabil v tem primeru:

- če hočem, da se starša bolje sliši, se mora mene slišati manj
- če hočem, da sta starša bolj zbrana od mene, sem lahko jaz manj zbran
- če hočem, da več povedo od mene, bom povedal manj, kot oni
- če hočem, da oklevajo manj od mene, bom okleval bolj od njih
- manj bom »pametoval« jaz, manj bodo »pametovali« oni
- starša bosta nad menoj, če se sam spustim nižje od njih.

Ves čas sem se zavedal, da s svojim vpletanjem v življenje staršev, s svojo vizijo njunega življenja, njim omogočam, da vidijo svoje življenje skozi sprotno ustvarjane nove pogovorne realnosti. Ob tem mi ni bilo težko izraziti svojo nevednost ali v določenih trenutkih svoje občutke in uspeti artikulirati le to, česar ne želim. Bil sem to, kar sem. Priznal sem jima večjo kompetentnost do njunega otroka, kot jo imam sam. Iz celote sem se pomikal na posamezne delčke: na očeta, mater, na hči in na vse tri skupaj. Ob tem sem se trudil ne biti pameten in ju ne prepričevati. Nekoliko sem ju povzdigoval. Prisluhnil sem njunim resnicam, katerim nasproti sem postavil le svojo tiho bojazen in dejstvo, da nimam potrebnih kompetenc.

Govoril sem bolj tiho, počasi in manj prepričljivo, kot ponavadi. Tudi za molk sem se zavestno odločil.

7. POVZETEK KONCEPTA NUDENJA POMOČI STARŠEMA

- Poslušati je veliko, vendar ni dovolj.
- Potrebno je filigransko, natančno, pritlehno, strokovno delo.
- Pogoj za to je poslušati in slišati
- Za realizacijo je potrebno upoštevati koncept sedanjosti, perspektivo moči, etike udeleženosti in potrebnega znanja za ravnanje.

- Delo vzgojitelja mora biti konkretno, korektno, strokovno zastavljeno in kvalitetno opravljeno.
- Naše delo naj bi vedno dajalo upanje. Še več: ne smemo zanemariti sanj!
- Ne spreminjajmo staršev! Sprejmimo jih takšne, kot so. Spremenili se bodo le ob nas.
- Povejmo, kaj mislimo
- Ustvarjamo odprt, odkrit, pristen, intimen odnos.
- Upoštevamo Kemplerjeva načela: osebno, konkretno, tukaj in sedaj.
- Vedno dodajamo moč.
- S starši zmagujemo tako, da sodelujemo pri njihovih zmagah.
- Če svetujemo, svetujemo ponižno in z največjo možno mero osebnega.
- Staršu se približamo, ga poskušamo razumeti, ga začutimo, se pa tudi od njega oddaljimo, povzamemo iz svojega zornega kota, zase prevedemo v naš strokovni jezik in ponovno prevedemo nazaj v jezik starša. Tako bo starš razumel naše sporočilo.
- Ne spreminjajmo osebnosti. Soustvarjajmo nove zgodbe. Če bo to skupna zgodba, smo zmagali.
- Nekoč nas je Annette Garrette učila kako spraševati, da dobimo popolni uvid v strankino stanje. Danes velja: »A client is an expert!«
- Nadgrajujemo pomen zgodb v smeri ohranjanja problema v kontekstu starša in izločanja zgodbe iz njegove osebnosti.
- Soustvarjajmo novo zgodbo staršev. Naj bo to zgodba moči in uspeha.
- Uporablajmo jezik vključevanja in ne izključevanja.
- Ne pozabimo na našo nenehno obvezo: na razvijanja našega strokovnega, vzgojnega dela.

LITERATURA

1. Adams, Robert (1996). *Social Work and Empowerment*. London: Macmillan / BASV.
2. Bogataj, Bojan (2001). *Skupina staršev – nadstandardna oblika sodelovanja s starši v VIZ Frana Milčinskega v Smedniku*. Ptički brez gnezda 39, Društvo defektologov Slovenije, Sekcija MVO, str. 91-97.

3. Cajnko, Jasna (2000). *Intervencije na centrih za socialno delo*. Socialna pedagogika, 4, 1: 47-64.
4. Čačinovič Vogrinčič, Gabi (2000a). Socialno delo z otroki in mladostniki med pomočjo in prisilo. V: Šelih (Ur.) *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih*. Ljubljana: Bonex.
5. Flaker, Vitold (1996). *Robert Adams: Social Work and Empowerment*. (rec.) Socialno delo, 35, 6: 543-548.
6. Frankl, Viktor Emil (1992). *Kljub vsemu rečem življenju DA. – Psiholog doživi taborišče smrti – Temeljna načela logoterapije*. Celje: Mohorjeva družba.
7. Glasser, W. (1994). *Kontrolna teorija*. Ljubljana: Textsus.
8. Hoffman, Linn (1994). *A Reflexive Stance for Family Therapy*. V: McNamee, Sh. in Gergen, K. J. (1994).
9. Kokalj, S. in Tavčar A.B. (2001). *Si želiš slišati nekaj lepega o sebi? ali Spoznavam se skozi igre in vseč sem si! Čudno!?* Ptički brez gnezda 39, Društvo defektologov Slovenije, Sekcija MVO, str. 33-42.
10. Mullender, Audrey & Ward, Dave (1991). *Self - Directed Groupwork: Users Take an Action for Empowerment*. London: Whiting & Birch.
11. Rankelj, J. (1997a). *Delo s starši naših otrok*. Ljubljana: Ptički brez gnezda, 36, Društvo defektologov Slovenije, Sekcija MVO, str. 32-37.
12. Rankelj, J. (2006) *Otrok med socialno in socialno-pedagoško obravnavo*, magistrska Naloga FDV – sociologija.
13. Satir, Virginia (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
14. Vries, S. de, Bouwkamp, R. (1995). *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis.

PODLAGE ZA DELO Z DIJAKI S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI – MOTIVIRANJE DIJAKOV PRI PRAKTIČNEM POUKU (REŠEVANJE PROBLEMA/KONFLIKTA)

**Mirko Gliha, organizator poslovanja v kuhinji, učitelj
kuharstva v VIZ Višnja Gora, Slovenija**

V Sloveniji je registriranih 10 vzgojnih zavodov za mladostnike s posebnimi potrebami. Mladostniki so v te zavode sprejeti na podlagi odločb centrov za socialno delo ali na podlagi odločb pristojnih sodišč. Že več kot 35 let kot učitelj praktičnega pouka (učitelj kuharstva) delam v enem od teh zavodov. Gre za zavod, ki sprejema tako dekleta kot tudi fante v starosti od 14 do 18 let. Vsi ti mladostniki (v nadaljevanju tega strokovnega članka jih bom imenoval »gojenci«) imajo težave s socialno integracijo ter čustveno-vedenjske motnje.

Ker smo v našem zavodu želeli zagotoviti, da se gojenci lažje in hitreje vključijo v družbo, smo pred leti v naše programe izobraževanja začeli vpisovati tudi mladostnike iz bližnje okolice (te mladostnike bom v nadaljevanju tega strokovnega članka imenoval »zunanji dijaki«). Zunanji dijaki se v naše programe izobraževanja vpisujejo na njihovo lastno željo in v tem delu naš zavod deluje povsem enako kot običajna srednja šola. Zunanji dijaki praviloma nimajo težav s socialno integracijo ter čustveno-vedenjskih motenj tako kot gojenci, vendar pa se pogosto dogaja, da tudi ti dijaki potrebujejo določeno vrsto pomoči pri socialni integraciji oziroma imajo pogosto celo zelo podobne motnje kot gojenci. Z vključevanjem zunanjih dijakov v naše programe izobraževanja je tako nastala obojestranska integracija, ki daje dobre rezultate. To je odličen primer dobre prakse. V zadnjih letih smo zavod tudi povsem prenovili in ga dobro opremili, zaradi česar imamo odlične pogoje za delo.

V nadaljevanju bom prikazal, kako kot učitelj praktičnega pouka ravnam v trenutku, ko pri gojencu z čustveno-vedenjskimi motnjami naletim na odpor in nesodelovanje oziroma, ko tak gojenec v skupini izzove splošno nesodelovanje ali začne z verbalnim ali fizičnim nasiljem. V strokovnem članku prikazujem svoje praktično ukrepanje in ne teoretičnega vidika reševanja konfliktnih situacij, ki je bolj v pristojnosti drugih specializiranih poklicev. Prikazal bom, kako problematično situacijo rešim in izzovem, da so tako tak gojenec kot tudi ostali člani skupine ponovno motivirani za delo oziroma izvajanje pouka. To je primer dobre prakse. Strokovni članek najprej po vrstnem redu našteva točke, po katerih ukrepam in pri vsaki od teh točk analizira potrebe aktivnosti. Vsekakor je najbolj pomemben dober načrt, ki ga je seveda potrebno sproti prilagajati glede na odzive gojenca in skupine. Seznanil vas bom s tem, kaj upoštevam in kako ravnam, ko gojenec zavrača sodelovanje in celo razvije agresijo. Točke tako predstavljajo nekakšen akcijski načrt za rešitev problematične situacije. V nadaljevanju so navedene točke od 1 do 10, in sicer po enakem vrstnem redu, kot jih tudi sicer izvajam pri svojem delu in tako pomenijo vrstni red ukrepanja.

1. Preučitev predhodno pridobljenih podatkov o gojencu

Prva faza akcijskega načrta je preučitev predhodno pridobljenih podatkov o gojencu. Gojenca, ki ga sprejmemo v zavod, spremlja dokumentacija, ki nakazuje njegov vedenjski vzorec. To dokumentacijo najprej pridobijo strokovne službe (psiholog, socialni delavec, medicinska sestra) in jo mora nato v naslednji fazi pregledati tudi vsak učitelj in vzgojitelj. Prav tako si je učitelj in vzgojitelj dolžan od strokovnih služb pridobiti še morebitne dodatne informacije o gojencu. Vsi ti podatki so vsakemu učitelju v tovrstnih zavodih vedno dostopni pri strokovnih službah. Pomembno je seveda dodati, da so ti podatki zaradi varstva zasebnosti gojencev na voljo le strokovnim službam in učiteljem ter vzgojiteljem v takem zavodu. Na podlagi preučitve predhodno pridobljenih podatkov o gojencu si lahko ustvarimo občutek, kakšne so osnovne karakterne lastnosti posameznega gojenca in kako se odziva na različne dražljaje. To nam predstavlja osnovno podlago za izdelavo načrta v primeru reševanja konfliktna situacije.

2. Preučitev podatkov, ki jih pridobimo z neposrednim stikom z gojencem

V drugi fazi akcijskega načrta preučimo vse podatke, ki jih o gojencu pridobimo sami, ko ga opazujemo pri delu, pri pouku ali pri izvajanju pristočasnih aktivnosti na šolskem dvorišču. Pomemben je prav vsak podatek o gojencu. Podatki, ki jih zbiramo sami in sproti imajo izjemno veliko vrednost, saj smo te podatke zbrali sami, neposredno v vsakdanjem stiku z gojencem (sami smo na lastne oči videli njegove odzive na določene dražljaje, sami smo opazovali mimiko njegovega telesa in iz tega razbrali, kako reagira v določenih situacijah). Podatki imajo izjemno vrednost tudi zato, ker so pridobljeni v »naravnih situacijah« (torej pri pouku, med sproščenim pogovorom, med delom v delavnici), ko je gojenec povsem sproščen in se vede tako, kot se vede v resnici ne pa tako, kot bi se vedel pri razgovoru s psihologom, policistom, ... Gojenci so namreč pri delu v delavnici izjemno komunikativni in odprti, zato takrat od njih lahko pridobimo veliko koristnih informacij. Gojenci pri delu povejo o sebi in svojih težavah zelo veliko in so tudi bolj zaupljivi.

Kako pa od gojenca pridobiti še več informacij? Če gojenca pri njegovem delu pravilno vodimo, bo zastavljene cilje dosegal hitreje, pri svojem delu bo bolj uspešen in posledično tudi bolj zadovoljen. Ker bo bolj zadovoljen, bo prejel številne potrditve, posledično se bo lažje socializiral in nam nato tudi bolj zaupal. Če nam bo bolj zaupal, pa bo z nami delil tudi več informacij.

Skupek vseh teh informacij, ki jih pridobimo z neposrednim stikom z gojencem, nam zelo jasno oriše osebnostne lastnosti gojenca. Na tej podlagi precej lažje iščemo rešitve, ko pri gojencu pride do konfliktna situacije ali nesodelovanja.

3. Začetek načrtovanja

V tretji fazi akcijskega načrta na podlagi predhodno pridobljenih podatkov in na podlagi informacij, ki smo jih pridobili z neposrednim stikom z gojencem začnemo načrtovati aktivnosti, ki jih bomo izvedli, da bomo eliminirali agresivni odziv oziroma ponovno vzpostavili motivacijo. Gre za fazo, ko situacijo opazujemo in nato izvedemo aktivnosti, ki preprečijo, da do vedenjskega izpada sploh pride. Včasih namreč lahko zaznamo negativni vedenjski izpad predčasno, še preden do njega. To pomeni, da tak izpad pričakujemo na podlagi verbalne ali neverbalne komunikacije oziroma iz

drugih oblik obnašanja. Ko to zaznamo, se takoj predčasno pripravimo na umirjajoč spopad. S takim spopadom gojenca bolj ali manj uspešno razorožimo. Tu že uporabimo vse znane informacije iz prve in druge točke, ki so najboljše vodilo. Če je možno gojenca presenetimo s šalo ali majhno pohvalo, ki mora biti utemeljena. S tem gojencu preusmerimo pozornost in morebiti dosežemo, da do negativnega odziva z njegove strani sploh ne pride. Pomembno je, da smo stabilni, odločni in da ne kažemo strahu. Na miren način moramo pokazati, da imamo vse pod kontrolo in da nikjer ne vidimo nobenih težav.

4. Priprava načrta

Če pri predhodni fazi nismo uspešni in torej nismo uspeli preprečiti tega, da bi do vedenjskega odziva sploh prišlo, v nadaljnji fazi naredimo dva načrta, in sicer osnovni načrt in načrt za izhod v sili. Tu prilagodimo naše aktivnosti razmeram v razredu/skupini. Določimo potek za odpravo težav in potek za ponovno motiviranje gojenca, ki je moteč v skupini. Iščemo njegove pozitivne točke, uporabimo utemeljeno pohvalo, vnesemo stabilnost in odločnost ter mu skušamo dati občutek, da nam lahko zaupa in da smo »na njegovi strani«. Gojencu dajemo vedno nove, ne preveč intenzivne dražljaje, saj mu s tem preusmerimo pozornost. Hkrati pa moramo poskrbeti za to, da ne dobi občutka, da je v središču pozornosti, ker s tem lahko pridobi moč in tako lahko še bolj intenzivno izrazi svoje negativno vedenje. Dokler ne naredimo dodatnih analiz (npr. analiza skupine), končnega cilja ne določimo. Ves čas se prilagajamo odzivom gojenca.

5. Opazovanje trenutnega stanja gojenca

Po tistem, ko že izvedemo določene aktivnosti in gojencu ponudimo določene dražljaje, opazujemo njegovo obnašanje in iz njega razberemo povratne informacije. Razpoznati moramo njegovo neverbalno komunikacijo in ugotoviti, kakšno je njegovo počutje in kakšni so njegovi načrti za nadaljnje aktivnosti. Po potrebi moramo tudi umiriti in voditi celo skupino. Hkrati v tej fazi že tehtamo nadaljnje ukrepe, ki jih bomo morali, glede na odzive gojenca, izvesti v nadaljevanju (tako ali nekoliko kasneje).

6. Analiza stanja skupine

Po tistem, ko smo naredili analizo trenutnega stanja gojenca, izvedemo še analizo stanja skupine, saj je skupina zelo pomemben dejavnik za rešitev problema. Dijaki, ki so del skupine, so lahko neodvisni in stabilni, lahko pa so razdvojeni, spodbujevalci težav in zahrbtni. Takšni dijaki znajo igrati zelo različne vloge. Če znamo skupino obdržati na nivoju sodelovanja in umirjenosti, nam zna biti skupina v veliko pomoč. Če pa skupino zanemarimo in se ukvarjamo zgolj s problematičnim gojencem, se lahko skupina obrne proti nam. Logično seveda je, da je skupina v trenutku, ko rešujemo težavo s problematičnim gojencem, deležna manj naše pozornosti. Moramo se potruditi, da skupina tega primanjkljaja pozornosti ne občuti. Skupin moramo dati vedeti, da je vsak njen član pomemben in enakovredno deležen naše pozornosti. Ponovno preverimo stanje v skupini in predvsen stanje motečega gojenca. Na neviden način si pridobimo podporo skupine. Kritične posameznike iz skupine dodatno zaposlimo z aktivnostmi, ki so v mejah njihovih zmožnosti. Tudi za njih najdemo pohvalo. Z njimi še več in mirno komuniciramo, in sicer najraje o kaki priljubljeni temi, ki ni ravnšolska. Po dobri analizi stanja skupine pretehtamo smer morebitnega gibanja razpoloženja skupine.

8. Določitev cilja

V tej fazi lahko jasno izoblikujemo naš cilj in načrt za pot do tega cilja, se smo že analizirali tako stanje težavnega gojenca kot tudi stanje skupine in vsem že dali določene dražljaje za preusmerjanje pozornosti ter hkrati tudi ocenili, v katero smer se bo gibalno razpoloženje gojenca in skupine. Pla b sedaj odpade, cilj je določen. Na poti doseganja cilja smo strpni, mirni in stojimo za svojimi dejanji. Prihaja čas spopada. Tu določimo našo pot, ton glasu, način vodenja skupine in način pristopa k težavnemu gojencu. Določimo količino aktivnosti, uporabljamo pohvale in naše aktivnosti načrtujemo na podlagi predhodno pridobljenih informacij.

9. Izvedba načrta

Izvedemo načrt, ki smo si ga zadali. Če smo si določili pravo pot in n previsokih zahtev, nam bo uspelo. Ob samem načrtovanju moramo namre vedeti, da cilj ne sme biti previsok. Če si bomo zastavili previsok cilj, ga n bomo dosegli, kar pomeni izgubljeno bitko. Ena izgubljena bitka pa hitr

postane vzorec, ki se prenaša na bojišče in vpliva na izid v naslednji konfliktni situaciji. Enako pa seveda vpliva tudi zmaga. Zato je bolje, da nizamo več manjših zmag kot pa eno veliko, saj ravno male zmage kažejo, da ves čas obvladujemo situacijo in znamo motivirati tako posameznika kot tudi skupino. Ta naj bo naš cilj. Ne pozabimo, da je negativen vedenjski vzorec gojenca pridobljen že zdavnaj pred našim ukrepanjem. Na ta vedenjski vzorec se lepijo vedno nove negativne označbe in težave, ki jim ni konca. Temu lahko naredimo konec in začnemo graditi vedno znova z majhnimi pozornostmi. Za začetek mogoče s tem, da nekomu damo vedeti, da obstaja in da je pomemben. Tako bomo cilje dosegali večkrat. Zmaga pa bo skupna pot v spreminjanju osebnosti na bolje.

10. Analiza

V zadnji fazi naredimo analizo celote situacije. Preveriti moramo, kaj smo naredili dobro in kaj slabo oziroma, kaj bi morali narediti bolje. Iz celotnega dogajanja moramo izluščiti uporabne prijeme, ki smo jih uporabili. Vsak primer je namreč edinstven in je splet različnih okoliščin v določenem trenutku. V reševanje vsakega primera je vključenih veliko segmentov načrtovanja, opazovanja, obravnav in motivacij. Več kot bomo imeli izkušenj, lažje bomo ukrepali pri reševanju naslednjega konflikta. Ravno zato je izjemno pomembno, da po koncu vsake take situacije sami pri sebi naredimo analizo, v kateri ugotovimo, kako smo ukrepali in ali so bili naši prijemi učinkoviti ali pa bi morali ravnati drugače. V vsakem primeru pa ima odločilno vlogo naša umirjenost in zaupanje vase. Analiza dosedanjih situacij ter uporaba instinkta nas bosta v prihodnje pri reševanju situacij vodila ravno tako, kot je prav. Zanimivo je to, da kot učitelji večkrat naredim kaj takega, da pozitivno presenetim celo sam sebe in da v konfliktni situaciji najdem rešitev za probleme, za katere bi sprva mislil, da jih ne morem najti. V taki situaciji ravnam na podlagi predhodnih izkušenj, včasih celo avtomatizirano. Ne iščem pretiranih teoretičnih nasvetov, ampak storim tisto, kar moram in morem. Na koncu je lepo, če ugotovim, da sem ravnal prav. Uspeh pri reševanju tovrstnih situacij me napaja z novim elanom in daje energijo za nove izzive.



POROČILO S STROKOVNEGA POSVETA: VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD VIŠNJA GORA – PRVA ALI ZADNJA IZBIRA

Anita Leskovšek Feldin, mag. Darija Peterec Kotar

V Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora smo dne 6.11.2014 organizirali in izpeljali strokovni posvet z naslovom »Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora – prva ali zadnja izbira«. Posvet je bil namenjen strokovnim delavcem centrov za socialno delo in sodišč, ki delajo na področju dela z mladostniki ter predstavnikom Varuha človekovih pravic in ministrstev. Strokovnega posveta se je udeležilo skupno 65 udeležencev, od tega se je posveta udeležilo 43 socialnih delavcev s 27. centrov za socialno delo iz celotne Slovenije, dve predstavnici Varuha človekovih pravic, 17 predstavnikov s šestih Okrožnih sodišč, dva predstavnika Okrožnega državnega tožilstva v Ljubljani, predstavnica Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter predstavnica z direktorata za družino.

V uvodu sta Jože Horvat, takratni ravnatelj Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora ter Peter Pal, takratni pomočnik ravnatelja, kratko predstavila programe vzgoje, izobraževanja in usposabljanja mladostnikov v Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora. Vzgojiteljici Irena Borštnar ter Mija Žibert sta predstavili koncept ter načine dela z mladostniki v vzgojnem zavodu ter v stanovanjski skupini Brod. Psihologinja mag. Darija Peterec Kotar je predstavila rezultate raziskave o etioloških in fenomenoloških značilnostih mladostnikov v VIZ Višnja Gora, ki so bivali v zavodu med leti 1997 in 2012. Socialna delavka Anita Leskovšek Feldin je predstavila obseg sprejemov mladostnikov, obravnav in odpustov v preteklem letu v VIZ Višnja Gora ter dileme, ki se ob tem pojavljajo. Mag. Darija Peterec Kotar in Anita Leskovšek Feldin sta predstavili tudi konkretne primere iz prakse ter okoliščine, ki so v preteklosti ugodno ali neugodno vplivale na učinkovitost obravnave mladostnikov v VIZ Višnja Gora. Strokovni posvet je zaokrožil z razširjeno razpravo med udeleženci posveta, podane so bile

različne pripombe, pobude in predlogi strokovnih delavcev centrov za socialno delo ter strokovnih delavcev s sodišč o oblikah in načinih sodelovanja med ustanovami.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj izhodišč strokovnih delavcev Višnja Gora, ki so bila predstavljena na strokovnem posvetu:

- Ob predstavitvi konkretnih izkušenj dela z mladostniki v VIZ Višnja Gora je bilo predstavljenih nekaj neučinkovitih praks, med katerimi se je kot izredno neučinkovito izkazalo nameščanje mladostnikov v vzgojni zavod z izvršbo. Motivacija mladostnika je namreč ključna za uspešnost njegove namestitve v vzgojni zavod. Strokovni delavci VIZ Višnja Gora razložijo strokovne podlage kot tudi pomembnost upoštevanja letnega delovnega načrta vzgojnega zavoda pri postopku nameščanju mladostnikov v vzgojni zavod.
- Strokovni delavci VIZ Višnja Gora razložijo, da pogosto opažajo problem neurejenega domačega okolja mladostnika, kamor se vrača po končani namestitvi. V ta namen se pred odpustom mladostnika iz vzgojnega zavoda strokovni delavci poskušajo čim več povezovati s strokovnimi delavci iz centrov za socialno delo, še posebej pa takrat, ko se mladostnik ne more vrniti v domače okolje.
- Strokovni delavci VIZ Višnja Gora opozorijo na nemoč pri nekaterih posebej agresivnih mladostnikih, ki so nameščeni z odločbo centrov za socialno delo. Vzgojni zavod namreč nima možnosti predlaganja premestitve mladostnika v bolj strukturirano okolje, zaradi česar tako agresiven mladostnik, ki bi potreboval več mej ter bolj strukturirano okolje, z bivanjem v vzgojnem zavodu ogroža sebe in druge mladostnike, kot tudi strokovne delavce. Izjemno agresivni mladostniki, ki bi v akutnih primerih potrebovali penalno obravnavo, onemogočajo sistem pedagoške obravnave za mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.
- Strokovni delavci VIZ Višnja Gora opišejo nemoč strokovnih delavcev vzgojnega zavoda tudi pri mladostnikih v primerih intenzivne zlorabe psihoaktivnih substanc. V teh primerih izkušnje strokovnih delavcev kažejo, da ti mladostniki večinoma niso motivirani za spremembo v smeri zmanjševanja zlorabe psihoaktivnih substanc ter da se zaradi delinkventnega načina zlorabljanja teh substanc še dodatno ogrožajo, kar je v preteklosti rezultiralo v smrti mladostnice. Motiviranost mladostnika je pogoj za vključitev v terapevtsko obravnavo odvisnosti, npr. na Centru za

zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog, zaradi česar se ustvari prav posebna situacija, ko mladostnik za zdravljenje odvisnosti terapevtsko ni dostopen, sam vzgojni zavod pa ima premalo mehanizmov in vzvodov za omejevanje zlorabe psihoaktivnih substanc, s katerimi se mladostnik ogroža.

- Strokovni delavci VIZ Višnja Gora udeležence opozorijo na upoštevanje in pomembnost polletnih in letnih poročil, strokovnih opažanj ter mnenj strokovnih delavcev VIZ Višnja Gora, v katerih ustanovam podajo strokovna opažanja in ocene ter predlagajo ustrezne spremembe.

Glede na zgoraj predstavljena strokovna izhodišča in dileme, strokovni delavci VIZ Višnja Gora predstavijo nekatere predloge in pobude za reševanje nastalih situacij: predstavili so pripravljenost svetovalnih delavcev VIZ Višnja Gora za organiziranje in izvedbo ogledov vzgojnega zavoda, kot pomoč pri motiviranju mladostnikov za sprejem in soudeležnost pri procesu nameščanja mladostnikov v vzgojni zavod. Predstavili so potrebo po možnosti prehajanja mladostnikov med bolj strukturiranim in manj strukturiranim načinom bivanja v vzgojni zavodih. Prav tako udeležencem ponudijo informacijo o možnosti dnevnega bivanja za mladostnike iz bližnje okolice vzgojnega zavoda, ki do sedaj niso bili nameščeni v vzgojni zavod.

V diskusiji je predstavnica Varuha človekovih pravic predstavila delo institucije na področju vzgojnih zavodov. Ob obisku Varuha človekovih pravic v vzgojnih zavodih je bil narejen nabor problemov in pobuda za sklic štirih različnih ministrstev, ki so s problematiko povezana. Predstavnica Varuha človekovih pravic je poročala, da ugotavljajo izrazito slabo medresorsko sodelovanje. Ugotavljajo potrebo, da se na državnem nivoju odloči o tem, ali se bodo posamezni vzgojni zavodi specializirali za obravnavo posebnih skupin mladostnikov (npr. za primere mladostnikov s pridruženimi psihiatričnimi motnjami, za mladostnike, ki intenzivno zlorabljajo psihoaktivne substance itd.). Pri tem je potrebno upoštevati potrebno prostorsko, vsebinsko in kadrovske prilagoditev ter okrepitev. Odpre se vprašanje, ali je smotno, da so v istem vzgojnem zavodu nameščeni mladostniki s kriminalno preteklostjo z drugimi mladostniki, kot so na primer tisti iz neurejenih družin. Predlog za reševanje te situacije je bil podan v smeri delovanja prehodnega zavoda/doma, kjer bi mladostniki bivali za določen čas, na osnovi strokovnih spoznanj v tem časovnem okvirju, bi zatem mladostnike lažje nameščali v najustreznejšo institucijo. Ob tem je bilo izpostavljeno vprašanje smiselnosti

in primernosti takšnega prehodnega zavoda/doma, kot tudi problem financiranja takšne ustanove. Predstavnica Varuha človekovih pravic zaključi z ugotovitvijo, da lahko Varuh človekovih pravic pri reševanju naštetih problemov vzgojnim zavodom pomaga največ tako, da pritiska na državne organe.

Predstavniki centrov za socialno delo podajo svoja gledišča na odprte strokovne teme in dileme:

- Pogrešajo, da strokovni delavci VIZ Višnja Gora nimajo dovolj orodij in vzvodov za delo z zasvojenimi mladostniki. Povejo, da je izjemno moteče dejstvo, da lahko odvisnik sam odloča glede vključitve v zdravljenje (prostovoljna vključitev), saj običajno ni motiviran za zdravljenje in je posledično ogrožen. Pri tem opozorijo na nedopustno dejstvo, da družinski zakonik ni bil sprejet, saj trenutni družinski zakonik po 15 letu starosti ne dopušča prisilnega zdravljenja. Pojavi se vprašanje, ali obstaja pravna možnost, da se mladostniku enostavno dodeli zdravljenje.
- Opozorijo na dejstvo, da pogosto pred sprejemom mladostnikov v vzgojni zavod nimajo veliko informacij, sklepajo le na podlagi zunanjih znakov. Strokovna diagnostika z mladostniki pred nameščanjem v vzgojni zavod ni narejena, zaradi česar strokovni delavci centrov za socialno delo nameščajo mladostnike tja, kjer je prostor. Zaradi neustreznih namestitev posledično prihaja do situacij, ko se otroke in mladostnike med zavodi preveč premešča. Strokovni delavci na entrih za socialno delo se trudijo, da v vzgojni zavod pripeljejo mladostnika motiviranega in še preden je izdana odločba.
- Glede zgodnje detekcije ogroženosti mladostnikov povedo, da imajo predstavniki centrov za socialno delo letne aktivne s predstavniki šol, pri čemer jim šole posredujejo izjemno skope in prepozne informacije. Pri tem opažajo, da predstavlja problem usmeritev v odločbah za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, pri čemer odločbe starši in šola še vedno doživljajo kot stigma. Pomembno bi bilo, da bi otroci v šoli že v začetku dobili potrebno obravnavo in ne zgolj individualno učno pomoč izven razreda. Čustvene in vedenjske motnje so diskriminirane motnje, niso dobro opredeljene in je posledično občutljivost za prepoznavo teh težav v sistemu šolstva manjša. Tudi druge ustanove, npr. zdravstveni domovi, so glede detekcije in posredovanja poročil glede ogroženosti mladostnikov precej neodzivne. Prihaja do prepoznega obveščanja o ogroženosti mladostnika. Predstavniki centrov za socialno delo dajo na strokovnem

posvetu pobudo Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da pozove osnovne in srednje šole k informiranju centrov za socialno delo.

- Opozarjajo, da so čakalne dobe za terapije predolge, v kriznih situacijah pa pri iskanju bolnišnične psihiatrične obravnave za mladostnike niso uspešni. Opišejo svoje izkušnje, ko odrasli lahko dobijo psihiatrično pomoč, otroci pa večinoma ne, tudi ob grožnji s samomorom. V teh primerih so strokovni delavci vedno v stiski, ne vedo, kaj z mladostnikom in kam ga usmeriti.
- Izvedeniška mnenja, za katera zaprosijo sodniki v kazenskih postopkih, dobijo starši domov po pošti, zato predstavniki centrov za socialno delo na strokovnem posvetu dajo pobudo, da bi izvedeniška mnenja dobili tudi centri za socialno delo in vzgojni zavodi. Na strokovnem posvetu prisotne sodnice potrdijo, da je predlog dober in ga je možno izvesti.
- Predstavniki centrov za socialno delo opišejo, da je delovna skupina Skupnosti centrov za socialno delo izdala zbornik o tem, kaj jim onemogoča delo ter zakaj izgublajo otroke.
- Zaznavajo potrebo po okrepitvi kadrovske strukture v obstoječih vzgojnih zavodih. Razložijo, da so nekateri primeri nerešljivi prav zaradi zakonodaje, pri tem navedejo primer vprašanja, kam namestiti mladostnika, če ne more biti v stanovanjski skupini ali v vzgojnem zavodu. Po drugi strani pa pogosto opažajo, da polnoletni mladostniki želijo ostati v zavodu, zaradi česar predstavniki centrov za socialno delo dajo pobudo za organiziranje in izvajanje pozavodske oblike bivanja. Prepoznana je tudi potreba po mladinskih stanovanjih.

V razpravi udeležencev strokovnega posveta so bili oblikovani tudi naslednji skupni sklepi:

- Potrebno bi bilo, da se za reševanje izpostavljene problematike usklajuje pet ministrstev, vključujoč Ministrstvo za notranje zadeve. Vsaka izvedena delovna skupina do sedaj ni prinesla konkretnih rešitev.
- Ni narobe, če se kdaj zmotimo v namestitvi v vzgojni zavod, vsekakor pa je najslabše, če se vztraja pri »papirnati odločbi nameščenosti mladostnika v vzgojni zavod«, slednje zagotovo ne prinaša uspehov in ni v korist mladostniku.

- Vzgojni zavod si želi pridobiti čim več informacij od centrov za socialno delo z namenom, da lahko čim boljše oceni primernost institucije za vzgojno obravnavo konkretnega mladostnika. Strokovni delavci vzgojnega zavoda so ob proučitvi primera dolžni podati svoje strokovne pomisleke ter s tem prispevati k ustrezni namestitvi mladostnika.
- Potrebno je okrepiti sodelovanje centrov za socialno delo s šolami in zdravstvenimi domovi.
- Potrebo je poiskati rešitev za zdravljenje mladostnikov, ki so odvisni od psihoaktivnih substanc in motivirani za vključitev v zdravljenje v odvisnosti.

POT JE CILJ; POROČILO O NAČINIH STROKOVNEGA SODELOVANJA S STROKOVNIMI DELAVCI CENTROV ZA SOCIALNO DELO, SODIŠČ IN DRUGIMI OD LETA 2008 DO 2015

Anita Leskovšek Feldin

Imate kdaj občutek, da se vrtite v začaranem krogu? Da kljub vloženemu trudu, čez leto, dve, osem, ostajajo problemi praktično na isti točki? Če preverimo, kakšne so bile spremembe v vzgojnih zavodih glede ustrežnejšega nameščanja otrok in mladostnikov, je odgovor pritrđen. Ostajajo iste dileme in vprašanja, rešitev pa ni.

Pa vendar smo v tem času mnogo dosegli in tega ne smemo zavreči.

V Vzgojno-izobraževalnem zavodu Višnja Gora (v nadaljevanju VIZ V.G.), smo skušali doseči spremembe, ki bi bile v korist mladostnika. Trud smo usmerili predvsem v kvalitetno sodelovanje z delavci centrov za socialno delo ter sodišč. Dobra povezanost s predstavniki ustanov, ki odločajo o bivanju mladostnika, je pogosto pozitivno prispevala k doseganju sprememb, za katere je bilo ključno, da se mladostnik zanje odloči in jih udejanji.

Tako smo 23. oktobra 2008, ob dopolnjeni 60-letnici delovanja VIZ V.G., v zavodu prvič organizirali strokovni posvet, na katerega smo povabili predstavnike centrov za socialno delo Slovenije. Predstavili smo jim načine dela, dejavnosti, možnosti in omejitve, se pogovarjali o trenutno nameščenih mladostnikih in iskali skupne rešitve, izmenjali mnenja in izkušnje, jih popeljali skozi prenovljene prostore šole in delavnice ter ponudili pokušino lastnih kulinaričnih dobrot. Zaradi navdušenja udeležencev smo obljubili, da tovrsten posvet ne bo zadnji.

Potreba po strokovnem povezovanju se je izkazala v gorenjski regiji med strokovnimi delavci na področju zavodskega varstva in dela z mladostniki centrov za socialno delo ter sodišča Kranj. Tako smo se v VIZ V.G. sestali

24. oktobra 2008 s sodnicami Okrožnega sodišča v Kranju, z državno tožilko Okrožnega sodišča v Kranju ter s predstavnicami petih centrov za socialno delo, ki spadajo pod omenjeno sodišče. Tovrstno srečanje je olajšalo in zblížalo nadaljnje sodelovanje - tako na ravni splošnega, boljšega poznavanja možnosti in omejitev zavoda ter zaupanja v delo zaposlenih, kot konkretno glede mladostnikov, ki so bili nameščeni v naš zavod.

25. marca 2009 smo na obisk in strokovni klepet povabili sodnice, tožilce in socialni delavki na področju mladoletniškega sodstva Okrožnega sodišča v Ljubljani in Okrožnega državnega tožilstva v Ljubljani, od koder smo imeli nameščenih več mladostnikov. Mladostnike so sodnice tudi pozdravile, kar jim je bilo hkrati nenavadno in hkrati v čast.

3. decembra 2009 smo se znova sestali na strokovnem posvetu z delavci centrov za socialno delo. Obisk je bil vsakič številčnejši.

Hkrati smo krepili tudi odnose s policijsko postajo v Grosupljem in z drugimi predstavniki ustanov, s katerimi smo redno sodelovali.

Za 23. oktober 2012 smo se odločili, da hkrati povabimo tako predstavnike vseh slovenskih centrov za socialno delo, kot tudi sodnike vseh okrožnih sodišč Slovenije. Izkazalo se je, da ima tovrstno srečanje dodano vrednost. Delavke centra za socialno delo so namreč s sodnicami ljubljanskega sodišča sklenile konkreten dogovor glede nadaljnega sodelovanja, kar je preseglo celo naša pričakovanja in je bilo v korist usklajenega delovanja in s tem mladostnikom v korist.

V vseh omenjenih letih smo strokovna srečanja izvajali takratni ravnatelj g. Jože Horvat, takratni pomočnik ravnatelja g. Peter Pal, takratni psiholog Ladislav Hočevar ter socialna delavka Anita Leskovšek Feldin, ob podpori ostalih delavcev zavoda ter mladostnikov.

6. novembra 2014 smo razširili krog vabljenih, saj se je to ob vsakem prejšnjem srečanju izkazalo kot izjemno pozitivno in uspešno. Posvet je bil namenjen torej strokovnim delavcem centrov za socialno delo in sodišč, ki delajo na področju dela z mladostniki ter predstavnikom varuha človekovih pravic in ministrstev. Obisk je bil rekorden, oblikovani so bili tudi skupni sklepi. Več o posvetu sva s psihologinjo, mag. Darijo Peterec Kotar, zapisali v članku Poročilo s strokovnega posveta: Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora – prva ali zadnja izbira, te revije.

Odnosi, ki smo jih skupaj tkali, so pomembno vplivali na naše bolj usklajeno delovanje. Čeprav nismo dosegli sistemskih sprememb, smo sooblikovali pomembne odnose in poti ter dosegali tudi dogovore, ki jih na sistemski ravni še ni bilo.

V prihodnosti nas čakajo še mnoge spremembe. Trenutno so spremembe povzročile nove okoliščine pri izdaji iskanj na policijsko postajo za nastanjene mladostnike, ki bi morali biti v zavodu, pa so nedovoljeno odsotni, kar pogovorno rečemo, da je mladostnik na begu. Policija za mladostnika, ki je polnoleten, ne bo več razpisala iskanja (tudi če je oseba nameščena s sklepom sodišča), razen če osebo prijavimo kot pogrešano osebo, za kar pa je predviden bistveno drugačen postopek.

Teme nadaljnjih strokovnih srečanj se torej že oblikujejo in tudi potrebe po medresorskem povezovanju, sodelovanju in usklajevanju.

SODELOVANJE MED STARŠI IN VZGOJNIM ZAVODOM VERŽEJ

Prof. nemšč. s soc. ped. dokv. Klavdija Paldauf, OŠ Veržej

POVZETEK

Sodelovanje s starši je pri vzgojnem delu nedvomno potrebno in pomembno. Še posebej nujno je pri delu z otroki s čustvenimi in vedenjskimi težavami, s katerimi se vzgojitelji v Vzgojenem zavodu Veržej pri svojem delu vsakodnevno srečujemo, kar je tudi rdeča nit prispevka. Izkušnje vzgojiteljev kažejo, da smo na dobri poti, saj s številnimi formalnimi in neformalnimi oblikami sodelovanja različnih intenzivnosti dosegamo bolj učinkovito vzgojno delo, ki posledično vodi k izboljšanju otrokovega vedenja. Poleg tega iščemo tudi vedno nove pristope, s katerimi bi bili lahko še bolj učinkoviti. Sodelovanje načrtujemo skupaj s starši, ker so le-ti skupaj z otrokom najbolj odgovorni za spreminjanje vedenjskih vzorcev družine.

Ključne besede:

Formalne/neformalne oblike sodelovanja s starši, otroci/mladostniki, čustvene vedenjske težave, vzgojni zavod

Summary

In the educational work the cooperation with parents is really necessary and important. This especially occurs in daily work with children who have emotional and behavioral problems and are send to the Educational institution Veržej and that is the main theme of this article. The experiences of the educators that work with these children show us, that is the key to a successful education. We use formal and informal forms of cooperation in various intensity to achieve more effective educational work, consequent to that children's behavior improves, despite all the obstacles that might occasionally appear. Additionally we seek for new approaches to improve

the effectiveness of the cooperation with parents. The cooperation is planned together with the parents, for that they are the most responsible, together with their children, to improve the behavior pattern of the family.

Key words:

Formal/informal forms of cooperation with parents, children/youth, emotional and behavioral problems, educational institution

Uvod

Da je sodelovanje s starši za uspešno delo nujno, dokazujejo številne študije pri nas in v tujini. Podobno ugotavljamo tudi vzgojitelji, ki se pri svojem vsakodnevem delu srečujemo z otroki in mladostniki¹ v Vzgojnem zavodu Veržej², katerih družine so zaradi različnih razlogov povečini nefunkcionalne in ne zmorejo zadostiti pogojev za njihov optimalni razvoj. Zato dobro sodelovanje s starši³ oz. drugimi referenčnimi osebami štejemo za bistveni pogoj uspešnega vzgojnega delovanja in so potrebe po vključevanju družine vedno večje. Za nas vzgojitelje prinaša to nove naloge, nove dolžnosti in nove odgovornosti, ki pa se na drugi strani odražajo z uspešnejšim vzgojnim delom.

1. Otrok in družina

Splošno znano je, da je družina pomemben dejavnik razvoja otrok. Žižak in Koller Trbovič (2007) navajata, da je razvoj otroka težko, skoraj nemogoče, oddvojiti od razvoja družine, saj sta v vsakodnevem delu zelo tesno povezani.

1 V Vzgojnem domu Veržej so nastanjeni osnovnošolski otroci in mladostniki v starosti od 6 do 16 let oz. do zaključka osnovnošolske obveznosti. V tem besedilu bomo uporabljali le pojem otrok, ki se največkrat pojavlja tudi v strokovni literaturi, čeprav so s tem mišljeni tudi mladostniki, ki pri nas prav tako bivajo.

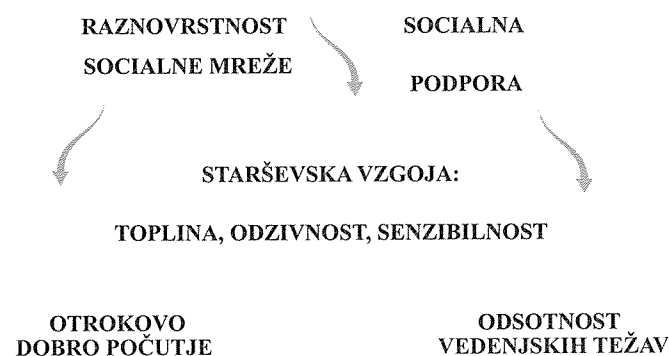
2 OŠ Veržej je ustanova, ki je razdeljena na tri enote: vrtec, OŠ in enoto Dom. V tem besedilu bomo uporabljali poimenovanje vzgojni zavod oz. zavod, saj bomo predstavljali izkušnje iz domske enote, kjer se izvaja zavodska vzgoja. Tudi v strokovni literaturi se največkrat pojavlja pojem zavod.

3 Izhajajoč iz naših izkušenj pod pojmom starši mislimo tudi druge referenčne osebe, s katerimi se otrok srečuje, kadar zanj ne skrbi matična družina. Po naših izkušnjah so to največkrat svojci (stari starši, tete, strici – lahko tudi v vlogi rejnika ali skrbnika) ali rejniki, kadar je otrok v rejniški družini ali skrbniki.

Izkušnje kažejo, da ne glede na to, v kakšni družini otrok odrašča, ne glede na disfunkcionalnost le-te, ji otroci ostajajo zavezani. V veliki meri pri tem nase prevzemajo travme in konflikte ter stremijo k razreševanju le-teh, kar se kot klic na pomoč, pogosto izraža v njihovi odklonskosti.

Vec, (2011) po raziskavi avtoric Marshall, Noonan, McCartney, Marx in Keefe (Marshall, Noonan, McCartney, Marx in Keefe, 2001) povzema, da družino zaznamuje t. i. socialna mreža, v katero je le-ta kot celota vključena, saj prav raznovrstnost povezav staršev s socialnim okoljem (socialna mreža družin, prijateljev, sosedov, znancev) pomembno vpliva na občutek večje učinkovitosti pri starših, hkrati pa je domače okolje spodbujajoče in izkazuje več topline ter občutljivosti do otrok. Otrok tako dobi večjo čustveno podporo, posredno se izoblikujejo njegovi podporni dejavniki, prisotnost vedenjskih težav je manjša, razvijejo boljše socialne veščine in kompetence, dosega boljše šolski uspeh in so manj depresivni.

Kot je prikazano v sliki, ki sledi, lahko torej razumemo, da so socialna podpora in raznovrstnost socialne mreže preko starševske vzgoje s toplino v odnosu, odzivnostjo na otroka in senzibilnostjo za njegove potrebe in probleme posredno povezani s socialnimi kompetencami in dobrim počutjem otroka, kar vodi do manj vedenjskih težav.



Slika 1: Prikaz povezave socialne mreže in socialne podpore družine s starševsko vzgojo in otrokovim počutjem (povzeto po Vec, 2011, str. 131).

2. Vključevanje staršev v zavodsko vzgojo

Raziskave v svetu kažejo, da prevelik razkorak med šolo in domom negativno vpliva na socializacijo in vzgojno-izobraževalno učinkovitost učencev. Nasprotno pa dobro sodelovanje med šolo in domom spodbuja in podpira učenčev celostni napredek in razvoj (Intihar, 2002). To lahko v našem primeru prenesemo tudi na sodelovanje med vzgojnim zavodom in družino. Jenson in Whittaker (1987, v Kobolt, 2002) sta že pred leti trdila, da je potrebno starše vključiti v vse faze zavodske vzgoje – od srečanja in vzpostavitve prvega stika pred samo namestitvijo, do opredelitve njihovih vlog, ko je otrok že nameščen, saj mu še vedno ostajajo edini starši. Za doseganje sprememb v vedenju in čustvovanju otrok se poudarja sodelovanje med otrokom, starši in vzgojiteljskim timom, kjer gre za porazdelitev odgovornosti in sprejemanje skupnih dogovorov.

Montgomery (1999, v Rajgl, 2010, str. 27) odgovarja na vprašanje, zakaj starše aktivno vključiti v življenje in delo šole. Na podlagi rezultatov različnih študij se ugotavlja, da:

- otroci dosegajo višje akademske dosežke, če so starši vključeni v njihovo formalno izobraževanje,
- motivacija otrok za šolo narašča,
- postanejo otroci bolj samozavestni in bolje obvladujejo svoje okolje,
- je samopodoba staršev bolj pozitivna, če s šolo dobro sodelujejo,
- imajo otroci iz manjših, socialno ogroženih družin in okolij največ koristi,
- imajo dobro načrtovani in obsežni programi sodelovanja s starši trajne učinke.

2.1 Pričakovanja staršev

Najprej je potrebno ugotoviti pričakovanja staršev, kakšni občutki se pojavljajo ob dejstvu oddaje otroka in sodelovanja iz institucije ter predstaviti naše delo in pomoč, ki jim jo lahko nudimo. Nemalokrat se pri starših pojavljajo občutki sramu, krivde, nemoči, nezaupanja. Oddaja otroka v zavod je izjemno stresen trenutek za družino (Krajncan, 2006). Pogosto starši že imajo negativne izkušnje z različnimi institucijami, s katerimi so bili že v stiku ob iskanju pomoči za otroka in situacijo, v kateri se je družina znašla.

Dejstvo je, da se vsi srečujemo s problemi, da delamo napake in nikjer ni pokazatelj, ki bi povedali, katera družina je idealna. Težave so sestavni del življenja in potrebujemo le ustrezne strategije za reševanje. Zato moramo na relaciji vzgojitelj – starš vzpostaviti zaupanja vreden odnos, kjer je vsak izmed nas kompetenten in iskren partner. Posledično se spreminja tudi odnos z otrokom. Vse to daje staršem in otrokom novo upanje, hkrati pa nalaga tudi prevzemanje odgovornosti. Biti odgovoren pomeni tako, prevzeti nadzor nad svojim vedenjem, čustvovanjem in mišljenjem. Ob tem pa mora v družini priti tudi do spoznanja, da jih kljub vsemu poslušamo in jim stojimo ob strani, vendar se morajo zavedati, da spremembe lahko v družino vnesejo le sami. Fizična selitev otroka iz primarnega okolja je še dodatni faktor za skrb ohranjanja vezi z družino in nadgradnjo tretmaja v institucionalni vzgoji.

2.2 Naloge in vloge socialnega pedagoga

Kobolt (2002) kot glavno nalogo vzgojnega zavoda navaja nudenje začasnega bivanja otroku, pri čemer opozarja, da osebje vzgojnega zavoda ne more nadomestiti vloge staršev, lahko pa to dopolni tam, kjer le-ti niso oz. so manj kompetentni. Prav zato je potrebno v obdobju bivanja otroka v vzgojnem zavodu aktivno sodelovati z njegovimi starši, čemur v Vzgojnem zavodu Veržej sledimo.

Lesar (2015) navaja, da je vloga socialnega pedagoga pri izvajanju socialno pedagoške pomoči družini, biti spremljevalec, podpornik in svetovalec, saj mora tudi družina sama prevzeti odgovornost za svoje otroke. Kot strokovne naloge strokovnega delavca oz. socialnega pedagoga v tem procesu omenja, da mora le-ta:

- krepiti vlogo staršev in spodbujati vzgojne pristope,
- voditi pogovore s starši, jim svetovati in posredovati pri konfliktih,
- razbremenjevati z življenjskimi praktičnimi nasveti,
- vzpostavljati in krepiti kompetence posameznika v družini,
- spodbujati in krepiti odgovornost posameznika in družine,
- spodbujati pri socialnih kontaktih,
- po potrebi vključevati druge strokovne službe,

- sodelovati z drugimi institucijami,
- nuditi pomoč pri učenju in
- spodbujati konstruktivno preživljanje prostega časa (prav tam, str. 233).

Na samem začetku procesa pomoči v zavodu, je to za starše še posebno težko, saj morajo strokovnemu delavcu omogočiti vpogled v družino in njihovo življenje. Da se družina odpre, zaupa in sprejme pomoč strokovnega delavca, je potrebna senzibilnost strokovnega delavca, »previdnost« in čas (prav tam). Večinoma imajo s tem manj težav otroci kot pa starši. Čačinovič Vogrinčič (2006) poudarja, da gre v tem procesu pomoči za soustvarjanje in sodelovanje na poti k doseganju ciljev. Tudi Kranjčan (2006) poudarja pomembnost vključenosti staršev. Opisuje jih kot nujne sopotnike, ki imajo, kljub namestitvi otroka izven družine, še vedno kontinuiran vpliv na razvoj otroka. Prav zato, je delo s celotno družino še kako pomembno in si je potrebno prizadevati k vključevanju staršev, čeprav je to včasih dejansko težje izvajati.

2. 3 Oblike in metode dela vzgojnih zavodov

Oblike in metode dela, ki se jih v vzgojni zavodi poslužujejo, se seveda razlikujejo od zavoda do zavoda glede na populacijo, ki je tam nastanjena, organizacijo življenja ter v teoretičnih izhodiščih in konceptih dela. Cilji dejavnosti so si podobni, prizadeva se k individualizaciji posameznika ter ponovni uspešni vključitvi posameznika v običajno življenjsko sredino. Skozi varstvo, nego, oskrbo, vzgojo ter skrbjo za izobraževanje otrok z vedenjskimi in čustvenimi težavami skušajo v zavodih nadoknaditi razvojne primanjkljaje in vrzeli, ki so nastale v preteklih obdobjih (Vzgojni program, 2004). Prav specifične težave otrok, nastanjenih v vzgojnih zavodih, so pomembno prispevale k oblikovanju koncepta izvendružinske vzgoje v zavodih, ki so med prvimi začeli uvajati skupinsko delo, ki se je povezovalo s socialnim okoljem otrok in jih vključevalo v redne šole izven zavodov. Razmišljalo se je tudi o pedagoški karakteristiki vzgojne skupine, o vzgojnih konceptih in osvetljevalo pojem normalizacija ter integracija (Skalar, 2002). Vsekakor le z namestitvijo otroka v vzgojni zavod in intenzivnim delom z njim ni mogoče rešiti problematike, ki je prispevala k nastanku težav, zaradi katerih je bil ukrep izrečen. Kot je bilo že omenjeno, je družina tista, ki pomembno

prispeva k nastanku čustvenih in vedenjskih težav otroka, zato je za doseg sprememb potrebno terapevtsko delo s celotno družino in širšo socialno mrežo kot pravi Kobolt (2002). Navaja tudi, da se po svetu na zavodsko vzgojo že dolgo ne gleda več le kot na ukrep odvzema otroka z namenom prevzgoje v zavodu, temveč se išče sodelovanje s starši in družinami, ki naj bo enakopravno in tesno.

3. Organiziranost življenja in dela Vzgojnega zavoda Veržej

K nam so nameščeni osnovnošolski otroci, ki zaradi svoji čustvenih in vedenjskih težav (v nadaljevanju ČVT), tako ali drugače v primarnem okolju ne morejo ostati. Otroka se v vzgojni zavod lahko namesti po:

- 37., 38. in 39. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZOUPP-1),
- 119., 120. in 121. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) in
- 183. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1).

ČVT so v različni literaturi različno opredeljene in opisane. Lahko strnemc in povzamemo, da je vedenje otrok s ČVT izjemno izstopajoče oz. odstopajoče, neprilagojeno, neprimerno in moteče na področju čustvovanja in vedenja. Pogosto je izraženo tudi skupaj z učnimi težavami. Vse skupaj se lahko kaže v zelo različnih oblikah in stopnjah težavnosti.

Način življenja in dela v posamezni skupini poteka v skladu z načeli družinske vzgoje, individualizacije, pozitivne usmerjenosti in timskega dela. Celotno življenje v skupinah je organizirano podobno kot v družini, kar daje otrokom občutek varnosti, pripadnosti in možnost zorenja ter pridobivanja izkušenj. Cilji dela so usmerjeni v upoštevanje individualnih potreb, razlik in zmožnosti posameznika.

Že pred samim sprejemom otroka in starše povabimo na informativni ogled. Pričakujemo, da so starši pri sprejemu tudi prisotni, da pri sprejemu otroka v zavod podrobneje spoznajo njegov novi življenjski prostor in da z njim navezujemo stike že od samega začetka sodelovanja. Obiske staršev načrtujemo skupaj z njimi in jih v zavodu izkoristimo za informativne in hkrat svetovalne razgovore, v katerih v prvi vrsti in najpogosteje sodelujemo najprej vzgojitelji, poleg tega še socialna delavka, psihologinja, učitelji in

po potrebi tudi vodja zavoda, ravnatelj in medicinski tehnik. Stike s starši vzpodbujamo v najrazličnejših oblikah. Komuniciranje z vzgojitelji je na razpolago vsakodnevno, s svetovalno službo in ostalimi pa ob delavnikih. Starši so vključeni pri izdelavi individualiziranih vzgojno-izobraževalnih programov in na sestankih strokovnih komisij. Skupaj se dogovorimo tudi o načrtovanih srečanjih in izmenjavi informacij. Pri tem je pomembno tudi skupno načrtovanje in strukturiranje preživljanja časa doma (vikendi, prazniki, počitnice). Po potrebi organiziramo obiske na domu ali obiske pri nas. Za starše pripravljamo številna srečanja v zavodu (predavanja, delavnice, roditeljski sestanki...), ko starši s svojimi otroki, s skupino in vzgojitelji skupaj preživimo čas. Otroci obiskujejo starše ob koncu tedna, praznikih in počitnicah. Pogostnost in dolžino izhodov določamo glede na doseženo stopnjo zrelosti, družinsko situacijo. Upoštevamo tudi mnenje CSD, ki je praviloma že dalj časa v stiku z družino in pozna družinsko situacijo. Organizacija vzgojnega dela je v tem času prilagojena potrebam otrok in njihovim staršem, saj se število otrok v tem času občutno zmanjša, vendar je z organiziranim dežurstvom, poskrbljeno tudi za vse tiste, ki domov ne morejo.

Za (re)integracijo otroka v matično okolje se poslužujemo metode postopnosti že ves čas bivanja v zavodu, saj smo staršem vzgojitelji in drugi strokovni delavci telefonsko na razpolago vse leto, dan in noč. Zavod nudi staršem tako pomemben suport pri obvladovanju vzgojnih težav v času bivanja otroka v domačem okolju in hkrati tudi zanje predstavlja osnovo za spoznavanje ustreznih načinov njihovega vzgojnega delovanja. Otroci nemalokrat izhajajo iz neurejenih družin, kar posledično pomeni, da je sodelovanje s starši velikokrat oteženo, a je kljub temu le-to izjemno pomembno. S tem, ko posegamo v družino, dobimo vpogled v njihov družinski sistem, odzivi pa so od posameznika do posameznika oz. od družine do družine drugačni. Vstop v družinsko interakcijo nam ponuja možnost za boljše razumevanje narave njihovih odnosov, medsebojne komunikacije, oblikovanja pravil, postavljanja in ohranjanja mej družinskega sistema, oblikovanja vrednot, doživljanja, ljubezni, medsebojne pripadnosti, čustvovanja in izražanja čustev, zaupanja, učenja delovnih navad in veliko drugega. Upoštevajoč vse to, lahko skupaj pripravimo primerno pomoč.

4. Sodelovanje s starši v Vzgojnem zavodu Veržej

Med najpomembnejše vidike sodelovanja s starši oz. otrokovo družino štejemo ohranitev emocionalnih vezi z njimi ter postopno pripravo otroka

in domačega okolja na njegovo vrnitev. V zavodu poskušamo, kljub objektivnim težavam, razvijati različne oblike dela s starši. Glavni cilji našega prizadevanja za aktivno vključevanje staršev se izražajo v naslednjih parametrih. Starši naj:

- začutijo pomen bivanja otrok v našem zavodu,
- spoznajo pozitivne učinke in rezultate življenja ter aktivnosti otrok v našem zavodu in
- skupaj z vzgojitelji in otroki ugotovijo, koliko in na katerih področjih lahko tudi sami pripomorejo k napredovanju otrok in k boljšim odnosom znotraj svojih družin.

4.1 Oblike sodelovanja

Osebn stik in sodelovanje v živo ustvari pristno situacijo, v kateri se lahko razvija bolj intenziven odnos med vsemi sodelujočimi, kar prispeva k zблиževanju odnosov med starši in otroki ter posledično zmanjšuje medsebojne konflikte, odpor ter zmanjšuje razlike in nesporazume. Pri tem nudimo podporo staršem, krepimo njihove vloge, nudimo pomoč in svetovanje pri reševanju akutnih zapletov, svetujemo pri učenju ustreznih ravnanj v specifičnih situacijah, izboljšujemo komunikacijo med posamezniki v družini, spreminjamo vzorce ter iščemo skupne rešitve z oblikovanjem realnih ciljev, ki so dejansko tudi uresničljivi. Konkretno se dejavnosti oblikujejo v dejanski situaciji in so lahko zelo raznolike.

Oblike sodelovanja vzgojne ustanove s starši Mikša (2015) deli na formalne in neformalne, pri tem pa dodatno upošteva še raven sodelovanja oz. intenzivnost sodelovanja. Omenja raven obveščanja, kjer gre zgolj za izmenjavo informacij med starši in vzgojitelji, raven individualne osebne interakcije med starši in ustanovo, pri čemer poleg izmenjave informacij poteka tudi že bolj intenzivna interakcija med starši in vzgojitelji ter raven intenzivnega dela s starši, kjer je sodelovanje najbolj intenzivno in vodi k postopnemu spreminjanju vedenjskih vzorcev staršev in posledično družine. Vse ravni sodelovanja se pojavljajo tako v formalni kot neformalni obliki, le raven intenzivnega dela s starši nima formalne oblike.

V vzgojnem domu Veržej se poslužujemo tako formalnega kot neformalnega sodelovanja s starši, na omenjenih treh ravneh sodelovanja. Vedno bolj ugotavljamo, da so slednje bolj učinkovite in staršem tudi bližje, saj v resnici lahko vzpostavljamo partnerski odnos med institucijo in družino, kar je pomembno za nadaljnji razvoj otroka in njegove družine. Nemalokrat se pojavi, da se posamezne oblike med seboj prepletajo, prav tako omenjene ravni sodelovanja.

4.1.1 Formalne oblike sodelovanja

Kot formalne oblike sodelovanja, ki se omenjajo, se pri nas izvajajo:

- informativni obisk v ustanovi (ogled pred nastanitvijo),
- timski sestanki (najmanj 2x letno),
- govorilne / pogovorne ure (1x mesečno v OŠ),
- roditeljski sestanki (4x letno),
- predavanja za starše (2x letno),
- svet staršev in
- svet zavoda.

Informativni obisk je prvi stik staršev in zavoda, kjer starši spoznavajo zavod, dobijo najosnovnejše informacije o organizaciji, načinu dela, oblikah in metodah dela, ki jim pomagajo pri odločitvi o oddaji otroka in oblikovanju ustrezne pomoči otroku. Pri tem sodelujejo svetovalna služba, vodja doma in vzgojitelj. **Timski sestanki** so načrtovani najmanj 2x letno. V praksi jih imamo ob sprejemu oz. na začetku šolskega leta ter ob koncu šolskega leta oz. zaključku šolanja ali bivanja v ustanovi kot evalvacija dela, doseženih napredkov in nedoseženih ciljev. Po potrebi se število le-teh poveča, sploh ob reševanju akutnih situacij doma ali v zavodu. Terminsko načrtovanje se usklajuje med vsemi udeleženi. Tim sestavlja svetovalna služba, vodja zavoda, matični vzgojitelj in razrednik. Po potrebi vključimo tudi druge strokovne delavce. **Govorilne oz. pogovorne ure** potekajo v šoli, ki je enota naše ustanove. Teh se starši, zaradi različnih razlogov, načeloma ne udeležujejo. To vlogo prevzamemo vzgojitelji in se v njihovem imenu informiramo o otrokovem šolskem delu. Staršem nato informacije prenesemo telefonsko in se dogovorimo za nadaljnje načrtovanje ter izvajanje učnega

dela. **Roditeljski sestanki** so s strani staršev veliko bolj obiskani. Po navadi v ta obisk vključimo še **predavanje za starše**. Te pripravlja psihologinja, ki staršem skuša predstaviti različne aktualne teme. Roditeljski sestanek je načrtovan 4x letno, delavnice pa vsaj 2x. Pogosto se ta oblika prepleta tudi z neformalnimi oblikami. Starši hkrati dobijo informacije o šolskem in vzgojnem delu, izpostavijo dileme iz domače situacije ter iščejo nasvete za nadaljnje delo s svojimi otroci. Starši sodelujejo tudi v **svetu staršev**, t.i. skupnosti predstavnikov staršev vsake vzgojne skupine. Predstavnik skupine izberemo že na začetku šolskega leta in zastopa druge starše. Izmed teh predstavnikov skupin je en starš izvoljen še v **svet zavoda**, kjer vse starše naše skupnosti zastopa kot njihov predstavnik.

Tovrstne oblike so že same po sebi bolj namenjene informiranju, seznanjanju, izmenjavi informacij, podajanju mnenj in podobno. Nekatere med njimi so določene že vnaprej v letnem delovnem načrtu zavoda, ostale konkretiziramo sproti po potrebi in dogovoru.

4.1.2 Neformalne oblike sodelovanja

V Vzgojnem zavodu Veržej vedno večjo težo dajemo neformalnim oblikam sodelovanja s starši. Te so se v praksi izkazale za bolj učinkovite v samem času nastanitve in obravnave posameznika v vzgojnem domu. Ob teh dejavnostih je v odnosu manj napetosti, odnos je bolj sproščen, komunikacija lažja in bolj učinkovito poteka, kar posledično pomeni, da je sodelovanje boljše. Takšne oblike se pri nas pojavljajo kot:

- telefonski pogovori (z nekaterimi starši vsakodnevno, sicer najmanj 2x tedensko ali po potrebi bolj pogosto),
- obiski staršev v ustanovi (načrtovani v LDN ali dodatno po potrebi in dogovoru),
- obiski vzgojiteljev na domu (1-2x letno po dogovoru s starši, po potrebi bolj pogosto),
- skupno preživljanje časa v ustanovi (dan, vikend, del počitnic...) (po dogovoru oz. po potrebi),
- delavnice za starše (načrtovano v LDN, 2x letno),

- svetovalno-terapevtski pogovori (pogosto vpleteni v druge oblike sodelovanja ali dodatno po dogovoru oz. po potrebi),
- družabna in kulturna srečanja v ustanovi ali izven nje (načrtovani v LDN ali po dogovoru),
- skupne športne dejavnosti (načrtovano po LDN ali po dogovoru),
- in podobno.

Telefonski pogovori s starši so najbolj razširjena in tudi najbolj pogosta oblika sodelovanja s starši, predvsem zaradi prostorske oddaljenosti staršev. Gre za izmenjavo informacij med starši in vzgojitelji ali drugimi strokovnimi delavci. Nemalokrat se v tej obliki, in pogosto tudi v drugih oblikah, prepletajo še **svetovalno-terapevtski pogovori**. Pogosto gre za iskanje nasvetov in pomoči za čas, ki ga otroci preživljajo doma, izražanje skrbi in iskanje potrditve za dosedanji trud in delo pri spreminjanju vedenjskih vzorcev ali iskanje nekoga, ki jih posluša in ne obsoja, temveč svetuje. Načrtujejo se skupaj s straši, prilagajamo se potrebam posameznikov in glede na sprotno situacijo. Z nekaterim starši kontaktiramo vsakodnevno, sicer pa najmanj 2x tedensko. **Obiski staršev v ustanovi** so načrtovani kar pogosto. 4x letno so načrtovani roditeljski sestanki, 2x letno delavnice in 2x letno timski sestanki. Starši se jih udeležujejo po svojih zmogljivostih (tako finančnih, kot osebnih). K čim bolj pogosti udeležbi jih vzgojitelji zelo motiviramo, saj nam je osebni stik zelo pomemben. V zadnjem času tudi starši spoznavajo, da so tovrstne oblike sodelovanja zelo dobrodošle in učinkovite. Kadar te oblike niso najbolj obiskane, skupaj s starši in/ali svetovalno službo ter po potrebi tudi s CSD planiramo **obisk na domu**, ki ga sicer v vsakem primeru planiramo 1-2 x letno. Če so potrebe po bolj intenzivnem sodelovanju, se obisku v naši ustanovi ali na domu temu primerno prilagodijo in povečajo. Alternativno temu je **skupno preživljanje časa v ustanovi** (dan, vikend, del počitnic...), ko je delo individualno in bolj poglobljeno, saj je navadno prisotna le družina skupaj z otrokom ter vzgojitelj oz. vzgojiteljski tim, po potrebi pa se vključijo tudi drugi strokovni delavci. Zadnje čase zelo obiskane so **delavnice za starše**, ki jih načrtujemo 2x letno. Na ta dogodek povabimo tudi svetovalne delavce CSD, ki so zadolženi za naše otroke. Skupaj se pogovarjamo o dosežkih, dilemah, vprašanih in nadaljnjem delu ter ob tem čas izkoristimo tudi za druženje, ustvarjanje ali podobne bolj sproščene

dejavnosti. Zavod načrtuje tudi **družabna, kulturna in športna srečanja** v naši ustanovi ali skupno udeležbo izven nje. Te so načrtovane v letnem delovnem načrtu za vsako šolsko leto posebej ali pa so občasne. V ta okvir spadajo na primer srečanja ob praznikih in drugih pomembnih dogodkih (npr.: novo leto, dan žena oz. materinski dan, konec leta, valeta...), obiski razstav, nastopov, podelitev priznanj in diplom, obiski športnih dogodkov ter podobno. Teh se udeležujejo starši predvsem, kadar pri tem sodeluje njihov otrok. Vnaprej niso načrtovane (razen tistih iz letnega delovnega načrta) in se o obisku le-teh sproti dogovarjamo.

4.2 Ovire pri sodelovanju

Kot oviro, ki jo velikokrat starši najprej navajajo, je **oddaljenost** zavoda, saj so k nam nameščeni otroci iz celotne Slovenije in matična družina lahko živi tudi 100, 200 ali še več kilometrov v stran. Z oddaljenostjo je povezan tudi **časovni vidik** in **logistika** oz. prevoz. Nekaterim staršem je ovira tudi to, da nimajo izpita ali pa avtomobila. Javni prevoz je sicer urejen, čeprav povezave niso zelo pogoste, a je seveda časovno zamuden. Pri tem se pojavi še vidik **službene obveznosti staršev**, saj zaradi omenjenih dejavnikov le-te dodatno postavlja še v neprijeten položaj z delodajalci. Nemalokrat na sodelovanje vpliva tudi **materialni položaj družine** in **stroški** prevoza do zavoda. Kljub temu se trudimo, da to staršem olajšamo, kolikor le lahko (npr. povračilo potnih stroškov). Pomagamo pri organizaciji in načrtovanju, da bi starši čim večkrat tudi osebno prišli v stik z nami. Opažamo, da bližina zavoda primarnemu okolju posameznika lahko pozitivno vpliva na učinkovitost pomoči, saj je v teh primerih sodelovanje bolj pogosto in intenzivno. Je pa oddaljenost hkrati lahko tudi prednost, sploh kadar je na neprimeren razvoj otroka vplivala neprimerna družba in okolje ter vpliv neprimernih odnosov z le-temi. Vaško okolje je tudi sicer bolj umaknjeno od drugih negativnih dejavnikov, ki na otroke vplivajo.

Poleg teh t.i. »merljivih dejavnikov«, se pojavljajo tudi druge bolj subjektivne ovire. Največkrat je ovira, da **starši ne (z)morejo prevzeti dovolj odgovornosti** za nastalo situacijo ali **niso pripravljeni uvajati sprememb** v družini. Pogosto se pojavlja tudi občutek, da ni napredka, ker je proces spreminjanja navadno zelo dolgotrajen in pozitivni učinki na kratek rok niso vidni. Tako starši **ne vidijo smisla** v takšni obliki pomoči oz. imajo **prevelika pričakovanja** od zavoda. Velikokrat temu botrujejo **negativne izkušnje** sodelovanja pri iskanju pomoči z različnimi službami iz preteklosti

ter s tem povezano **razočaranje, nemoč in pomanjkanje samozavesti staršev**. Pogosto so prisotni tudi skrhani in/ali **odtujeni medsebojni odnosi** v družini ali pa na **odklonilno vedenje** vpliva širša družina oz. socialna mreža, ki takšne oblike pomoči ne odobrava.

Kot neke vrste oviro oz. pomanjkljivost opazamo, da je **politika nameščanja (pre)pozna** (pogoste namestitve šele v 8. ali 9. razredu). Tako proces sodelovanja in učinkovite pomoči ne steče pravočasno in v zadostni meri oz. se prekine ravno takrat, ko se začne učinkovito razvijati, saj otrok že zaključi bivanje pri nas in zato je naša pomoč (pre)pozna. Izkušnje nam kažejo, da bi bila namestitve v zavod, ko je težav še manj, veliko bolj učinkovita.

ZAKLJUČEK

Kljub vsem omenjenim oviram, se na različne načine trudimo, da ovire odpravljamo, jih skušamo omiliti ali zmanjšati, krepiti starše, da si pridobijo zaupanje vase in v našo pomoč, da postanemo kompetentni in kolikor se le da enakovredni partnerji, ki se s skupnimi močmi trudimo za izboljšanje nastale situacije ter posledično spremembo vedenja otroka in njegove ožje ter širše družine.

S številnimi oblikami in uvajanjem novih pristopov, ki jih pri vsakodnevnem delu s starši in otroci v naš vzgojno-izobraževalni proces uvajamo, smo na dobri poti, da je sodelovanje kontinuirano, naše vzgojno delo – ki botruje boljši »opremljenosti« otroka in družine – pa še toliko bolj učinkovito.

VIRI

1. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
2. Intihar, D. (2002). Sodelovanje med šolo in domom. *Vzgoja in izobraževanje*, 33 (1), 46-49.
3. Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
4. Lesar, S. (2015). Socialno pedagoška pomoč družinam. V A. Kobolt (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 225-237). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
5. Mikša, L. (2015). Sodelovanje s starši otrok v vzgojnih ustanovah. V A. Kobolt (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 189-209). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

6. Rajgl, S. (2010). *Partnerstvo med učitelji in starši ter učinkovita komunikacija na govorilnih urah*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
7. Skalar, V. (2002). Vloga projektov o mladinski kriminaliteti in vzgojnih zavodov v raziskovalnem opusu Inštituta za kriminologijo. V G. Meško (ur.), *Vizije slovenske kriminologije* (str. 145-152). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
8. Vec, T. (2011). Moteče vedenje: ozadja in osnovni dejavniki, ki nanj vplivajo. *Socialna pedagogika*, 15(2), str. 125-152.
9. Vzgojni program. (2004). Pridobljeno 20.11.2015 s http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2013/programi/media/pdf/programi/Vzgojni_program.pdf
10. Vzgojni program domov za učence s posebnimi potrebami (2011). Pridobljeno 20.11.2015 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Vzgojni_program_domov_za_ucence_s_PP.pdf
11. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1)*. (2006). Uradni list RS, št. 110/06. Pridobljeno 20.11.2015 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1223>.
12. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)*. (2011). Uradni list RS, št. 58/2011. Pridobljeno 20.11.2015 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>.
13. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)*. (2004). Uradni list RS, št. 69/04. Pridobljeno 20.11.2015 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40>.
11. Žižak, A. in Koller Trbovič, N. (2007). Temna stran družinskega življenja v doživljanju otrok in mladostnikov. *Socialna pedagogika, Tematska številka Družina*, 11(2), str. 147-170

VZGOJNO DELO OD PROBLEMA DO REŠITVE – POROČILO O SEMINARJU SEKCIJE ČVM

Branko Lorenčič

Sekcija ČVM pri Društvu specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije je v šolskem letu 2013/2014 in 2014/2015 uspešno izpeljala seminar Vzgojno delo od problema do rešitve. Šestnajst urni seminar je potekal od 14. do 16. novembra 2013 (v nadaljevanju prvi seminar) in se ga je udeležilo 74 strokovnih delavcev. Ponovitev seminarja je bila izpeljana od 3. do 5. aprila 2014 (v nadaljevanju drugi seminar). Udeležencev je bilo 88. Tretja ponovitev seminarja je bila izpeljana od 16 do 18. oktobra 2014 (v nadaljevanju tretji seminar) in se ga je udeležilo 58 udeležencev. Vsi seminarji so potekali v hotelu Jelovica na Bledu.

Seminar je bil namenjen strokovnjakom, ki se dnevno soočajo z vse večjo težavnostjo populacije na eni strani in posledično večjo nemočjo pri sebi. Ekonomsko gospodarska kriza pušča vedno večji vtis na nas vseh, še najbolj pa na najbolj ranljivi populaciji otrok in mladostnikov, ki v tem obdobju odraščajo in postajajo vedno manj obvladljivi. Namen seminarja je bil delavce v vzgoji in izobraževanju opremiti s kompetencami za lastno delo. Usmerjen je bil v dva cilja. Prvi cilj je boljše razumevanje zahtevne populacije, s katero se soočamo, s poudarkom na osebnostnih strukturah, ki na prvi pogled izgledajo ne vzgojljive ali pa vsaj nerazumne. Drug cilj pa je soočiti se s samim seboj, s stresom, ki ga delo z zahtevno populacijo prinaša, posledično pa tudi z odpori do dela in zmanjšano učinkovitostjo. Namen seminarja je bil najti odgovore na zastavljene cilje in usmeriti strokovnega delavca v aktivno pot do rešitve.

PROGRAM SEMINARJA

Na seminarju je dr. Rutar imel dve dvourni predavanji, Janjušević in Ščuka pa sta imela po tri dvourni predavanja.

Predavanja:

dr. Dušan Rutar: Nevroznanost in genetika o stresu

dr. Dušan Rutar: Z meditacijo nad stres

Peter Janjušević: Agresivnost in psihopatija pri mladostnikih – kaj sploh vemo in kakšne so možnosti za vzgojno delo? (predavanje in delavnica)

Peter Janjušević: Agresivnost kot simptom duševne motnje

Vili Ščuka: Stres in podzavest I., II.

Vili Ščuka: Socialno vedenje v luči nevroznanosti

V nadaljevanju povzemam vsebino posameznih predavanj kot so jo predavatelji predstavili v svojih tezah.

Na seminarju je **dr. Dušan Rutar** imel uvodni predavanji **Nevroznanost in genetika o stresu** in **Z meditacijo nad stres**. V prvem predavanju je spregovoril o nevrofenomenologiji in epigenetiki in na kratko predstavil nekatere dimenzije nove znanosti, ki se imenuje kontemplativna nevroznanost. Razvijanje prefrontalnega korteksa je nujno potrebno za obvladovanje in nadzorovanje čustvenega življenja – popolno zrelost nevronske mreže dosežemo šele sredi dvajsetih let starosti. Puberteta se danes začne bistveno prej kot pred desetletji, zato nastaja vse večji razkorak med razvijanjem možganov in nadzorovanjem lastnega vedenja pri najstnikih. Lahko vplivamo na strukturne spremembe v možganih – na primer s socialnim in čustvenim učenjem, z razvijanjem socialnih in čustvenih veščin, ki zajema: sočutje; povečevanje pozornosti nase in na svoje vedenje; povečevanje zavedanja o drugih ljudi in njihovem vedenju; kultiviranje medsebojnih odnosov; negovanje *mind habits*; razvijanje empatije; izkušnje veselja, sreče in zadovoljstva.

V drugem predavanju z naslovom *Z meditacijo nad stres* je dr. Rutar predstavil osnovne razsežnosti meditacije, ki temelji na sočutju in na tem, kar imenujemo *spiritual care* ali duhovna skrb. Najprej je razvil nekaj idej, ki izhajajo iz aksiomov o nerazumevanju med ljudmi in o temeljnih strukturah osebnosti oziroma subjektivnosti danes. Zanimala sta ga predvsem dva principa: *tiranija izbir in nezmožnost samoomejevanja*. Dodal je nekaj razmišljanj o moralni slepoti oziroma neobčutljivosti za trpljenje drugega človeka. Na koncu smo nekoliko meditirali.

Osnovna izhodišča predavanja **Vilija Ščuke (Stres in podzavest I. in II.)** so bila naslednja:

V zadnjem milijonu let razvoja je uspel človek močno izpopolniti svoje osrednje živčevje, ko je lastne možgane in hrbtenjačo opremil s sto milijardami živčnih celic. Največji napredek v lastnem razvoju pa je dosegel z močnim povečanjem čelnih režnjev, v katerih so središča za zavest in ozaveščenost sebe. Kljub temu ohranjajo človekovi možgani vse stare in prastare predele, značilne za davno izumrle vrste in prastar način odzivanja na dražljaje. Za vsak slučaj, če odpove pamet ...

V življenju se iz dneva v dan srečujemo z ogrožajočimi okoliščinami, ki naj bi se jim izognili po pameti oz. premisleku s pomočjo središč v možganski skorji prednjih predelov čelnih režnjev. Če nas niso že v otroštvu naučili uporabljati pameti, se telo odzove na nevarne okoliščine na prastar, kemični način. Stres je kemični odziv na pretečo nevarnost in se običajno izraža na nezavedni ravni – saj nas očitno nihče ni naučil ozaveščanja sebe, da bi se znali odzivati po pameti, tj. s prednjimi deli čelnih režnjev. Človekov kemični odziv je podoben odzivu enoceličarjev, nemara tudi odzivu dinozavrov, krokodilov, kač in škorpionov, ki zaradi premajhnih možganov nimajo ne čustev ne spomina ne izkušenj.

Stresnega načina odzivanja je kljub sto milijardam živčnih celic čedalje več, saj živimo ljudje še vedno kot telesna in morda kot duševna (miselna) bitja – zanemarjamo pa tretjo dimenzijo, tj. ozaveščenost sebe, ki smo jo razvili že pred dvesto tisoč leti. Ob tem se vprašujem: gremo ljudje z razvojem osebnosti – kljub izjemnemu tehnološkemu napredku – spet v pradavnino? Hitro naraščanje stresnih stanj in bolezni dokazuje, da se ne znamo več odzivati s pametjo tj. z razumom in s pridobljenimi izkušnjami. Čedalje bolj postajamo podobni nedavno izumrlim neandertalcem. Morda imam odgovor na vprašanje, zakaj nas znanstveniki ne nagovarjajo k razvijanju osebnosti?

V drugem predavanju **Socialno vedenje v luči nevroznanosti** je Viljem Ščuka govoril o dejstvu, da smo v zadnjih dvajsetih letih zvedeli o možganih več kot vse milijone let doslej, pa smo kljub temu še pri domnevah, saj je naše sedanje poznavanje možganov podobno poznavanju fizike v antični Grčiji. Človekovo socialno vedenje je vezano na način oblikovanja živčnih mrež v možganih in na način prenosa živčnih dražljajev. Bistveno vlogo imajo pri tem kemični prenosniki (nevrottransmiterji), ki te dražljaje bodisi spodbujajo bodisi zavirajo. Oblikovanje živčnih mrež v možganih pa je

pri socialnem odzivanju vezano na t. i. »dvojne zanke«, ko se vsi zavestni (hoteni) odzivi iz središč v možganski skorji najprej napotijo k središčem v prednjih predelih čelnih režnjev, se vračajo k možganskemu deblu in preko čustvenih središč v srednjih možganih spet vračajo v skorjo, ki je odgovorna za odziv. Medicinsko raziskovanje nekaterih genetskih motenj razkriva to premišljenost človekovih možganov, ki naj bi bili pri socialnem odzivanju previdni in premišljeni – ali pa so neprevidni in nepremišljeni. Vprašanje pa je, če je specialni pedagog seznanjen z novostmi v delovanju možganov, ki zadevajo tudi njegovo delovno področje. Za radovedne strokovnjake s področja vedenja ponujam nekaj odgovorov.

Peter Janjušević je v predavanju **Agresivnost kot simptom duševne motnje** pojasnil glavne značilnosti agresivnosti. Agresivno vedenje, tudi tisto, ki ga opažamo pri otrocih in mladostnikih, v vseh svojih pojavnih oblikah, predstavlja le topologijo, navzven vidno – vedenjsko komponento. Ko se srečamo z agresivnim otrokom ali mladostnikom, se hitro zavedamo, da ne gre le za mladega, ki je težaven, temveč je tudi sam v težavah. Toda, ... zakaj je mladostnik agresiven? Ali in kdaj se lahko za agresivnim vedenjem "skriva" duševna ali vedenjska motnja? Ali sta agresivnost in duševna motnja sinonimna, povezana ali le naključna fenomena? Poleg odgovorov na ta in druga vprašanja bodo v predavanju predstavljene različne vrste agresivnega vedenja, osrednji del predstavitve pa bo namenjen analizi raziskav povezanosti in pogostosti agresivnega vedenja pri različnih, v otroštvu in mladostništvu najpogostejših motnjah.

Številne študije namreč kažejo, da so v populaciji delinkventnih/agresivnih otrok in mladostnikov nekatere duševne in vedenjske motnje pogostejše kot v ostali populaciji mladih. Mnogi simptomi in znaki motenj namreč povečujejo tveganje za agresivno ali razdiralno vedenje ali pa so del klinične slike le-teh. Predavanje bo pokrilo nekatere najpogostejše duševne in vedenjske motnje v populaciji otrok in mladostnikov, od vedenjskih, preko anksioznih do razpoloženjskih..., pa tudi slike, ki so lahko značilne za mladostnike, ki imajo težave/ali so pod vplivom psihoaktivnih substanc.

Predavanje ni bilo namenjeno opremljanju posameznih strokovnih delavcev z orodji za samostojno prepoznavo različnih stanj ali motenj, ki so lahko v osnovi agresivnega vedenja, saj je ta naloga celo v kliničnem setingu običajno zelo kompleksna in zahteva timski pristop. Namen predstavitve je bil predvsem osvežiti zavedanje in znanje o tem, kaj vse se lahko skriva za topografijo agresivnega vedenja.

Zaključili smo s kratko diskusijo o dilemah, s katerimi se srečujete strokovni delavci ob neposrednem stiku z agresivnim otrokom in mladostnikom.

V predavanju **Agresivnost in psihopatija pri mladostnikih – kaj sploh vemo in kakšne so možnosti za vzgojno delo?** so bile predstavljene značilnosti, sicer po pogostosti relativno majhne, a za vzgojno delo izjemno zahtevne skupine mladostnikov s psihopatskimi značilnostmi. Prikazani so bili uveljavljeni in novejši modeli konceptualizacije motnje, s poudarkom na povezavi med psihopatskimi značilnostmi in agresivnim oz. nasilnim vedenjem pri mladostnikih. Predavanje je bilo sklenjeno s pregledom raziskav in izsledkov, ki kažejo, da je terapevtsko in vzgojno delo s to populacijo mladostnikov vendarle lahko (omejeno) uspešno, za kar pa morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji, ki predstavljajo pomembne implikacije za dokazi podprto prakso.

V delavnici so udeleženci delali predvsem na svojih lastnih kognitivnih, emocionalnih in vedenjskih reakcijah, ki se lahko pojavijo ob delu z mladostnikom, ki je nasilen in/ali izkazuje psihopatske značilnosti. Te reakcije (tako mladostniku opazne, kot na nivoju notranjega doživljanja strokovnjaka) so pomemben dejavnik, ki sodoloča uspešnost intervencij. Poznavanje in reguliranje lastnega doživljanja je pomemben dejavnik preprečevanja izgovorjanja, pa tudi zavzemanje nekonstruktivnega stališča, da se s takšnim mladostnikom »pač ne da nič narediti in se ne izplača«.

UDELEŽENCI SEMINARJA

Na seminarju je bilo prisotnih 220 udeležencev (187 žensk in 33 moških).

USTANOVA	ŠTEVILO UDELEŽENCEV
VZGOJNI ZAVODI	98
OSNOVNA ŠOLA	38
SREDNJA ŠOLA	38
CSD	11
DIJAŠKI DOM	5
DRUGO	30
SKUPAJ	220

EVALVACIJA ANKETNIH VPRAŠALNIKOV

Ob zaključku seminarja je bilo oddanih 188 evalvacijskih vprašalnikov. Zbrani podatki so prikazani v treh tabelah, kjer so upoštevane vse ocene (od 1 do 6), ki so jih udeleženci dali za vsebino in organizacijo programa ter posameznim predavateljem.

Tabela 1: Ocena vsebine programa

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	0 x	0 x	2 x	17 x	56 x	113 x

Povprečna ocena **vsebine programa** je bila **5,62** (prvi seminar – 5,64; drugi seminar – 5,39; tretji seminar – 5,82).

Tabela 2: Ocena organizacije programa

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	0 x	0 x	1 x	9 x	39 x	139 x

Povprečna ocena **organizacije programa** je bila **5,70** (prvi seminar – 5,61; drugi seminar – 5,62; tretji seminar – 5,86).

Tabela 3: Ocena predavanj

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	6 x	11 x	57 x	133 x	355 x	1058 x

Prvi seminar:

Povprečna ocena predavanj je bila **5,56** (5,23 – 5,27 – 5,54 – 5,62 – 5,67 – 5,68 – 5,73 5,75).

Najbolje ocenjeno predavanje je bilo Agresivnost in psihopatija pri mladostnikih – kaj sploh vemo in kakšne so možnosti za vzgojno delo? (Peter Janjušević).

Drugi seminar:

Povprečna ocena predavanj je bila **5,40** (4,95 - 5,20 – 5,27 – 5,30 – 5,38 – 5,57 – 5,76 – 5,77).

Najbolje ocenjeno predavanje je bilo Agresivnost in psihopatija pri mladostnikih – kaj sploh vemo in kakšne so možnosti za vzgojno delo? (Peter Janjušević).

Tretji seminar:

Povprečna ocena predavanj je bila **5,38** (4,80 - 4,86 – 5,35 – 5,55 – 5,57 – 5,63 – 5,65 – 5,65).

Najbolje ocenjeno predavanje je bilo Stres in podzavest I. (Vili Ščuka).

Na 4. točko anketnega vprašalnika (**sporočila organizatorju programa in predavateljem**) je odgovorilo 113 udeležencev seminarja. Vsa njihova sporočila so naslednja:

Prvi seminar

SUPER! ++ NIMAM PRIPOMB ++ KAR TAKO NAPREJ ++ POHVALA. DOBRO IZPELJAN SEMINAR ++ KAR TAKO NAPREJ! HVALA! ++ SUPER KOT VEDNO. HVALA ++ POTREBUJEMO ŠE TAKE SEMINARJE ++ JANJUŠEVIĆ ZELO STROKOVNO, DOBRODOŠLO ZNANJE; ODLIČNO PODAJANJE SNOVI ++ ENO BOLJŠIH IZOBRAŽEVANJ IN ORGANIZACIJA V ZADNJIH LETIH! ODLIČNE TEME IN PREDAVATELJI! ++ ZELO ZANIMIVO, KI VODI V RAZMIŠLJANJE, UPORABNO PRI DELU ++ ZELO DOBRA IZBIRA PREDAVATELJEV IN ORGANIZACIJA. TUDI KOTIZACIJA NI PREDRAGA. ++ DA SE NE POZABI PRI VABILIH NA ŠOLE S PRILAGOJENIM PROGRAMOM ++ PREDAVANJA SO BILA ZELO KVALITETNA IN NA MESTU ZA DANAŠNJI ČAS. ++ ŠE VEČ PODOBNIH VSEBIN. VEČ PRAKTIČNIH VAJ ALI DELAVNIC ++ SPOZNAVNI ŽUR OZ. ORGANIZIRANO DRUŽENJE, SAJ JE TAKO IZMENJAVATI IZKUŠNJE IN ŠE KAJ DODATNO PRIDOBITI ++ POGREŠALA SEM: PODNAPISE PRI ANGLEŠKIH FILMČKIH, VEČ ZRAČENJA PROSTOROV IN OZVOČENJE ++ MANJKAL JE SKUPNI VEČER, LAHKO TUDI V SKROMNEJŠI OBLIKI BREZ VELIKE VEČERJE ++ EKSTREMNO NEUDOBNI STOLI SO MOTILI OZ. OTEŽEVALI MOJO POZORNOST NA PREDAVANJE ++ ZELO DOBRI IN DOMISELNO IZBRANI SKLOPI! TO POTREBUJEMO ZA SVOJE DELO. BRANE, SUPER SI! ++ DOBRO, KER JE BILO MANJ PREDAVATELJEV, DA SO IMELI NA VOLJO VEČ ČASA, DA RAZVIJEJO IN PREDSTAVIJO SVOJE

PODROČJE ++ ZAHVALJUJEM SE ZA POVABILO IN VAM ŽELIM ŠE VEČ PODOBNIH SREČANJV PRIHODNOSTI. ČESTITKE PREDAVATELJEM! ++ NEKAJ NOVIH SPOZNANJ GLEDE GENETIKE, NEVROZNANOSTI IN STRESA JE ZELO DOBRODOŠLO ZA NAŠE DELO. DOBIL PREMALO KONČNIH REŠITEV ZA DELO Z OTROKI. SICER PA ZELO POHVALNO IN TUDI ZANIMIVO ++ ZELO KVALITETEN SEMINAR; VSEBINSKO IN IZVEDBENO. SUPER PREDAVATELJI, PRIDOBILA SEM NOVA SPOZNANJA IN BOLJŠE RAZUMEVANJE OTROKA V SOOBNI DRUŽBI ++ POZDRAVLJENI! HVALA ZA DOBRO IZPELJANO IZOBRAŽEVANJE. PRIČAKUJEM, DA NAM GOSPOD JURE OB IZROČKIH TUDI POŠLJE NASLOVE, KJER SO PREDAVATELJI ZAPOSLENI (PREDVSEM G. PETER), DA SE LAHKO V PRIHODNOSTI TUDI OSEBNO OBRNEM NANJ (STROKOVNE DILEME). POTREBNO BI BILO PRIPRAVITI POVZETKE ANGLEŠKIH VIDEO POSNETKOV. PROSIM. ++ ZANIMIVO! PREDAVANJA SO BILA VSAK ZASE SVOJSKA, A PO DRUGI STRANI PREPLETENA GLEDE SPOROČILA: MOŽGANI!! ČUSTVA!! AKTUALNE STVARI – DA SE ZAVEMO, KAJ SE DOGAJA! SUPER PREDAVATELJI! LE TAKO NAPREJ! ++ SEMINAR JE IZPOLNIL MOJA PRIČAKOVANJA; OZAVEŠTILA, PRIDOBILA IN DOPOLNILA SEM LASTNO ZNANJE, SE OPREMILA S STROKOVNO »PRTLJAGO«, KI JO BOM Z VESELJEM POSREDOVALA KOLEGOM V STROKI. PREDAVATELJI SO VSEBINE OPREMILI S HUMORJEM, KAR JE VEDNO DOBRODOŠLO IN POZITIVNO. ++ ZELO AKADEMSKA PREDAVANJA, MENI IZJEMNO VŠEČNA. MORDA BI BILO PRIJETNO POSLUŠATI KAKŠNO ŽENSKO AKADEMIČARKO, ZGOLJ ZA RAZMISLEK ZA ORGANIZACIJO V BODOČE. SI PA ŠE ŽELIM PRITI NA VAŠA IZOBRAŽEVANJA, KER SO VREDNA MOJE POZORNOSTI. ++ VSEBINA JE BILA DOBRO ZASTAVLJENA, VENDAR SO NEKATERI PREDAVATELJI PREDAVALI PREVEČ OKOLI PREDVIDENE TEME. ŽELELA BI VEČ KONKRETNIH, BOLJ UPORABNIH INFORMACIJ, KOT SEM JIH NPR. DOBILA NA PREDAVANJIH P. JANJUŠEVIĆA. ORGANIZACIJA, NAMESTITEV, DRUŽBA SO BILI SUPER! HVALA. ++ ZELO POHVALNO PREDAVANJE G. JANJUŠEVIĆA, RAZGIBANO PREDAVANJE, PRIMERI, FILMI IN VAJE. VES ČAS PRITEGNIL, IZREDNO SIMPATIČEN. IZOBRAŽEVANJE VELJA VSEKAKOR PONOVI, DA BI SE GA UDELEŽILO CELOTNO ZAVODSKO »PLEMSTVO«. ++ V POVEZAVI S TEMO MEDITACIJA IN STRES SE V ŽIVLJENJU VELIKO

UKVARJAM IN IZOBRAŽUJEM. ČE SE VAM ZDI TO DOBRA IDEJA, SEM PRIPRAVLJENA NA KETREM IZMED BODOČIH IZOBRAŽEVANJ IZPELJATI ENOURNO IZKUSTVENO DELAVNICO ZVOČNA MEDITACIJA! VSE DOBRO V NADALJNEM DELU! ++ ODLIČNO ORGANIZIRANO IN VSEBINSKO USMERJENO IZOBRAŽEVANJE. ŽELIM SI, DA BI BILI ISTI SEMINARJI VSAKO LETO. GOVORILI STE, DA STE PRED DVEMA LETOMA ODPOVEDALI EN SEMINAR ZARADI PREMALEGA ŠTEVILA PRIJAV, VENDAR NISMO DOBILI VABILA. TAKO DA NE POZABITE NA SREDNJE ŠOLE! V PRIČAKOVANJU SNIDENJA IN S ČESTITKAMI ORGANIZATORJU IN VSEM PREDAVATELJEM ŽELIM USPEŠNO LETO! MOJCA ++ MOGOČE SAMO V RAZMISLEK. MISLIM, DA BI, ČE NE GRE DRUGAČE, LAHKO BILA KOTIZACIJA 10 EUR VIŠJA IN BI SE POTEM IZ TEGA FINANCIRALA VEČERJA. ZDI SE MI, DA JE »RECESIJA« DANES ŽE DOBER IZGOVOR ZA VSE. PA NI ČISTO TAKO. ČE ŽE NE DRUGO, BI VSAJ PRI KAVI MED PAVZAMI LAHKO BILI »PRISOTNI« KAKI ROGLJIČKI. PETROVA PREDAVANJA SO BILA NAJBOLJ UPORABNA! ZA DELO! ++ VERJETNO JE SEMINAR NARAVNAN NA TISTE, KI PREBIVAJO V HOTELU; ZAME OSEBNO, KI SEM SE VOZILA, JE BIL DNEVNI RED ZELO NEPRIMEREN (NPR. V PETEK 1 URO MANJ ZA KOSILO PA PREJ ZAKLJUČEK ZVEČER OB 16.30. ++ STVARI, KI JIH NEKAKO VEŠ OZAVESTIŠ OZ. SI JIH ZNAŠ RAZLOŽITI SAJ SEM DOBILA NEKO TEORETIČNO PODLAGO. PRAKTIKI (UČITELJI V OŠ) VEMO O TEM ZELO MALO (PREMALO) IN BI BILO PRAV, DA SE NAS O TEM BOLJ POUČI ŽE NA FAKSU (SAJ JE OTROK Z VEDENJSKIMI TEŽAVAMI VSAK DAN – LETO VEČ). ++ ZELO POHVALNA JE RAZPOREDITEV PREDAVANJ IN DOVOLJ DOLGI ODMORI. PREDAVATELJI SO IZBRANI SKRBNO IN VSAK POSAMEZNIK JE IMEL SUPER PREDAVANJE. MOGOČE KRITIKA NAD POSTAVITVIJO PROJEKTORJA (PREDAVATELJA MOTI POSTAVITEV PROJEKTORJA NA ENAKI VIŠINI KOT JE MIZA). ENAKO VELJA ZA ZVOČNO OPREMLJENOST (KLJUB TRUDU PREDAVATELJEV SE JIH V ZADNJI VRSTI NI SLIŠALO). DRUGAČE PA VSE ČESTITKE OB ORGANIZACIJI IN SREČNO NAPREJ! ++ VSI PREDAVATELJI SO ZELO STROKOVNO ZASTOPALI SVOJA PODROČJA IN NAM PREDSTAVILI PRENEKATERA NOVA SPOZNANJA. MENI OSEBNO JE NAJBOLJ USTREZALO PREDAVANJE G. JANJUŠEVIČA, KI JE BIL ZELO SISTEMATIČEN, JASEN, GLADKO JE BILO SLEDITI NJEGOVI

RDEČI NITI. G. ŠČUKA JE PREKO SVOJEGA HUMORJA POPESTRIL ZAHTEVNO PREDAVANJE O MOŽGANIH IN NAM TAKO OMOGOČIL, DA SMO SI PREKO NJEGOVIH ZGODB ZAPOMNILI VELIKO PODATKOV. G. RUTAR JE TUDI OSVETLIL IN ZOPET PRIBLIŽAL PODROČJA, KI SMO JIH OSVAJALI TEKOM ŠTUDIJA IN POTEM NANJE NEKOLIKO POZABILI. RES NEPRECENLJIVA IZKUŠNJA. ++ P. JANJUŠEVIĆ SUPER, UPORABNO, ZANIMIVO PREDAVANJE. OSTALA PREDAVANJA – NAPOVEDANE TEEM SO BILE ZANIMIVE IN OBETAJOČE, REALIZACIJA PA SKORAJDA NI BILA V ZVEZI Z NJIMI. ŠKODA. VILI ŠČUKA – ŽE VEČKRAT SLIŠANO, MAJHNA UPORABNA VREDNOST (ŠKODA, G. ŠČUKA IMA OGROMNO PRAKTIČNIH IZKUŠENJ). DUŠAN RUTAR – STRES??? OD SEMINARJEV SEKCIJE MVO PRIČAKUJEM PREDVSEM UPORABNO VREDNOST ZA SVOJE DELO Z MLADOSTNIKI ČVM. SUPER BI BILO, ČE BI DOBILI ŽE VNAPREJ PRIPRAVLJENO GRADIVO PREDAVATELJEV (PPT).

Drugi seminar

ODLIČNO. ++ HVALA! ++ ORGANIZIRANO DRUŽENJE ++ VSE KLAPA.OK. ++ KAR TAKO NAPREJ ++ TAKO NAPREJ! MORDA KAKŠNA DELAVNICA? ++ NE ZNAMO VSI ANGLEŠČINO (PODNAPISI OZ. PREVODI FILMČKOV. ++ ZELO SEM ZADOVOLJNA S SEMINARJEM! HVALA. ++ TEMA JE ZANIMIVA. LE TAKO NAPREJ! IZBOLJŠAJTE TEHNIČNO PODPORO!! ++ SEMINAR (VSEBINE) BI BIL LAHKO BOLJ SKRČEN. SADJE OB KAVI. ++ PRIČAKOVALA SEM VEČ V SMERI REŠITVE VZGOJNEGA PROBLEMA. MANJ TEORETIČNE VSEBINE IN VEČ DISKUSIJE. ++ UPAM, DA BOMO DOBILI OBLJUBLJENO GRADIVO. ++ PREDVSEM PREDAVANJE JANJUŠEVIČA JE »TOP«. BI BILO PA FINO, ČE BI IMEL DELAVNICO – PRAKTIČNI PRIMERI. ++ SEMINAR BI MI JE BIL VŠEČ, A LE ZADNJI DEL SE JE SKLADAL Z NASLOVOM IN PRIČAKOVANJI. ++ AKTUALNE TEME, DOBRO PREDSTAVLJENO, UPORABNO! ++ V PRIHODNJE ORGANIZIRATI KAKŠNO VEČERNO OBLIKO DRUŽENJA. ++ KER JE BIL SEMINAR PREBLIZU VZ KRANJ SMO SE MORALI VOZITI NA SEMINAR. ++ BILO JE DOBRO PRIPRAVLJENO: ORGANIZACIJSKO, VSEBINSKO, ZANIMIVI PREDAVATELJI. OCENE SO REALNE! ++ ŽELELA BI SI VEČ PREDLOGOV ZA PE-

DAGOŠKO DELO. VEČ PREDLOGOV ZA REŠITEV TEŽAV, NE SAMO OPISE TEŽAV. ++ ZELO KVALITETEN IN ODLIČNO IZPELJAN PROGRAM. VAS DRŽIM ZA BESEDO, DA BO JESENI SEMINAR NA TEMO ODVISNOST. HVALA ZA PRIJAZNOST. TANJA ++ IZJEMNI PREDAVATELJI, VELIKO NOVEGA SEM SE NAUČILA. DOBRA ORGANIZACIJA. Z VESELJEM SE BOM ŠE UDELEŽILA VAŠIH SEMINARJEV. ++ SUPER JE BILO, EDINA PRIPOMBA JE OZVOČENJE, MORDA FILMČKI V ANGLEŠČINI. OD KDAJ JE ANGLEŠČINA URADNI JEZIJ V SLOVENIJI? ++ POGREŠALA SEM PRIMERE DOBRE PRAKSE, OD PREDAVATELJEV SEM PRIČAKOVALA VEČ STROKOVNOSTI IN NOVOSTI. GOVORILI SO O STVAREH O KATERIH SE ŽE VSI STRINJAMO. ++ OZVOČENJE! V ZADNJIH VRSTAH NISMO SLIŠALI IN TUDI RAZUMELI RAZLOČNO NE. LE PRI DR. RUTARJU JE BILO OK (RAZLOČNO SEM GA SLIŠAL). ++ POGREŠAM KONKRETNE ZAKLJUČKE, REŠITVE KAKO Z AGRESIVNIM, PATOLOŠKIM MLADOSTNIKOM... VEČJA POVEZANOST MED PREDAVATELJI. ++ DR. RUTAR ZELO ČVRSTO STOJI NA SVOJIH PREPRIČANJIH, KI NIMAJO STROKOVNE PODLAGE (VSAJ NA PREDAVANJU JIH NI BILO VIDETI). MOGOČE BI DOVOLIL KAKŠNO RAZPRAVO. ++ PRVA DVA PREDAVATELJA STA SE MALO PONAVALJALA, ZATO BI BILO DOBRO, ČE BI SE DRUGIČ POZANIMALI KAJ BODO PREDAVALI, DA BI SE TEMU IZOGNILI. ++ ODLIČNO VSE – PRAV UŽIVALA SEM. UPAM, DA SE VIDIMO TUDI V JESENI. VESELIM SE POSLANEGA GRADIVA. SREČNO! ++ SEMINAR JE IZPOLNIL MOJA PRIČAKOVANJA. DOBILA SEM VELIKO ODGOVOROV NA VPRAŠANJA... HKRATI PA SO SE POJAVILA NOVA... ČAKAM NA NADALJEVANJE... HVALA – BILO JE SUPER. ++ ZELO ZANIMIVO, POUČNO PREDAVANJE, KI JE POSTAVILO NOVA VPRAŠANJA, KI BODO VODILA K ISKANJU NOVIH »REŠITEV«. ŽELELA BI SI KAKŠNEGA SEMINARJA NA TEMO AVTIZEM. ++ VSA ČAST ORGANIZATORJU ZA ORGANIZACIJO IN IZPELJAVO TAKO DOBREGA SEMINARJA. TAKIH SEMINARJEV SI ŠE ŽELIM. HVALA TUDI ZA KOSILO. ++ PREMALO DEBATE NA KONKRETNIH PRIMERIH (POGREŠAM PRI VSAKEM PREDAVATELJU MOŽNOST DISKUSIJE NA KONKRETNIH PRIMERIH IZ PRAKS UDELEŽENCEV!!!). PREHLADNO V DVORANI (NA TRENUTKE). ODVISNOST – PREDLOGI: ODVISNOSTI OD NEKEMIČNIH DROG (PR. SANJA ROZMAN). ++ HOTEL NA IZREDNI LOKACIJI IN Z ZELO PRIJAZNIM OSEBJEM.

PRIMERNA CENA SEMINARJA IN NAMESTITVE. TEŽAVE Z OZVOČENJEM, DRUGO SUPER. PREDAVATELJI SUPER IZBRANI. ++ BI BILI PREDAVATELJI PRIPRAVLJENI PREDAVANJA OBJAVITI NPR. V SOCIALNI PEDAGOGIKI ALI KAKI DRUGI STROKOVNI REVIMI (NPR. VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE)? ++ ČEPRAV SO BILE VSEBINE ZANIMIVE IN PREDAVATELJI ZELO KVALITETNI, SEMINAR NI IZPOLNIL MOJIH PRIČAKOVANJ: NASLOV JE VZGOJNO DELO..., VENDAR JE BILO O NJEM GOVORA LE V ZADNJEM DELU SEMINARJA. ++ PETER JANJUŠEVIĆ JE IMEL VSEBINO PREDAVANJA ZA OCENO 6, VENDAR NI POMISLIL NA TO, DA VSI PRISOTNI NE ZNAMO BREZHIBNO ANGLEŠČINO – PRI NAS JE LAHKO PRVI TUJ JEZIK TUDI NEMŠČINA. ++ HVALA ZA IZBIRO PREDAVATELJEV, STROKOVNOST, ZA POSLANO GRADIVO, ZA PREPOZNAVANJE AKTUALNOSTI PROBLEMATIKE IN S TEM PODPORO PRI PRAKTIČNEM DELU UDELEŽENCEV SEMINARJA. ++ DR. RUTAR (BILO BI ZAŽELENO) BI LAHKO VEČ PAVEDAL O MEDITACIJI OZ. NAM JO BOLJ PRAKTIČNO PODAL. SICER SO BILA PREDAVANJA ZELO ZANIMIVA, TEORETIČNO DOBRO PODKOVANA, DOBRODOŠLO BI BILO MALCE VEČ PRAKTIČNIH VEŠČIN, KAKO DELATI Z OTROKI. ++ VSEENO RAZPOTEGNJEN SEMINAR. MARSIKATERE STVARI BI BILO LAHKO PAVEDATI NA KRAJŠE. DRUGAČE ZELO ZANIMIVE TEORETSKE ZASNOVE, KI BI POTREBOVALE NADGRADNJO V KONKRETNIH PRIMERIH. POTREBOVALI BI NABOR DOBRIH PRAKS. ++ POHVALA HOTELU IN OSEBJU – TUDI. HVALA ZA KOSILO, MOGOČE BI BILO ZA NASLEDNJIČ, V SMISLU NEFORMELNEGA DRUŽENJA, BOLJE ORGANIZIRATI VEČERJO, KJER BI BILO VEČ MOŽNOSTI, DA SE ŠE MALO SPOZNAME MED SEBOJ. PROSIMO ZA OBVEŠČANJE PO MAILIH ZA NOVE SEMINARJE IN MATERIAL. ++ ZELO SEM BIL ZADOVOLJEN S SEMINARJEM, EDINA PRIPOMBA SE NANAŠA NA OZVOČENJE. MOGOČE BI POMAGALO, ČE BI GA ORGANIZATOR PREJ PREIZKUSIL. NAMREČ: STAREJŠI, KO JE ČLOVEK, SLABŠI JE NJEGOV SLUH – VSE SLIŠIM, PA NE RAZUMEM. LB ++ KER NOVE RAZISKAVE MOŽGANOV IN SPOZNANAJ O TEM LAHKO VPLIVAJO (POZITIVNO ALI NEGATIVNO) NA DELO Z MLADOLETNIKI IN OTROCI, JE ZELO POMEMBNO, DA SMO RAZLIČNI PROFILI, KI DELAMO S TO POPULACIJO, SEZNANJENI S TEM IN POSKUŠAMO DELOVATI. HVALA VSEM PREDAVATELJEM ZA MOŽNOST OZAVEŠČANJA. ++ SEMINAR

JE BIL IZVEDEN ZELO KVALITETNO IN STROKOVNO. ZELO VELIKO TEORIJE – MOGOČE »PREGLOBOKO« ZA TA KRATEK ČAS. POGREŠALA SEM NEKOLOKO VEČ UPORABNIH STVARI ZA NAŠE DELO – KONKRETNO ZA DELO PRI OTROKU, MLADOSTNIKU. SPLOŠNO PA OCENA: ZELO DOBRO IN SEM ZADOVOLJNA. HVALA. ++ PREDLOGI ZA PRIHAJAJOČI SEMINAR ODVISNOSTI: NE ZGOLJ PREVLAJUJOČE ODVISNOSTI KOT SO ZLORABA ALKOHOLA, DROG...SPOLNOST...MORDA TUDI DRUGE...«ODVISNOST OD POVELIČEVANJA SAMEGA SEBE«, NARCISOIDNOST... POTREBA PO »JAZ SEM NAJBOLJŠI, NAJLEPŠI«... ODVISNOST SKOZI »OČI« NEVROZNANOSTI, GENETIKE – PREDAVATELJA NAJ BOSTA V. ŠČUKA IN D. RUTAR. ++ POGREŠAM KONKRETNE PREDLOGE IN VAJE, KI BI NAM KORISTILE PRI OBVLADOVANJU STRESA, VEČ PRIMEROV, KAKO PRISTOPITI K RAZLIČNIM PROBLEMOV POVEZANIH Z AGRESIVNIMI OTROKI. POGREŠAM MEDSEBOJNO POVEZAVO PREDAVATELJEV V SMISLU NAVEZOVANJA ZNANOSTI O MOŽGANIH S STRESOM IN Z DELOM Z AGRESIVNIMI OTROKI. PREDLAGAM, DA PRIPRAVITE SEMINAR O TEM, KAKO PEDAGOGI SEBE OBVARUJEJO PRED IZGORELOSTJO, KO DELAJO Z AGRESIVNIMI OTROKI. ++ NIZKA OCENA ZA DR. RUTARJA: AROGANTNO IMENOVANJE AVTORJEV NPR. IZBIRA RENATE SALECL (VSE OMENJENO SMO LAHKO BRALI TUDI V SOBOTNI PRILOGI, ČE NE V KNJIGI). PRAV TAKO ME MOTI TAKO VEHEMENTNO PREDSTAVLJANJE SVOJEGA MNENJA KOT EDINO PRAVO, KER JE LAHKO TUDI ZAVAJAJOČE ZA LJUDI, KI AVTORITETI VERJAMEJO. NI MI BILO VŠEČ TUDI, DA JE BIL NASLOV NEVROZNANOST IN GENETIKA, KER JE BILO ZELO POVRŠNO, HITRO PREDSTAVLJENO. OSTALO PA POHVALE IN RES DOBRO, STROKOVNO ODVODENE TEME. ++ S SEMINARJEM SEM ZELO ZADOVOLJNA, TAKO Z VIDIKA ORGANIZACIJE KOT IZBORA PREDAVATELJEV. NAJBOLJ ME JE PRITEGNILO PREDAVANJE V. ŠČUKE. PREDLOG ZA NASLEDNJI SEMINAR O ODVISNOSTI: OBRAVNAVANJE ODVISNOSTI Z VIDIKA NEVROZNANOSTI – PREDAVATELJA RUTAR IN ŠČUKA. PREDVSEM PA NOVODOBNE ODVISNOSTI OZ. NE TOLIKO »KLASIČNE« OD DROG, ALKOHOLA TEMVEČ NARCISOIDEN V SMISLU SM NAJBOLJŠI, NAJLEPŠI, DRUGI MI NE SEŽEJO DO KOLEN. ODVISNOST MLADIH OD FACEBOOKA, PAMETNIH TELEFONOV, ODVISNOST V ODNOSIH...

IN KAKO VZGOJNO DELATI V TAKIH PRIMERIH ODVISNOSTI. ++ VŠEČ MI JE LESTVICA OCENJEVANJA, SAJ JE PO SEGMENTIH, NE SAMO PO PREDAVATELJIH. SEMINAR JE BIL STRNJEN, VENDAR ZANIMIV – VSEBINSKO POLN. ZADNJI PREDAVATELJ PO MOJEM MNENJU NI NADALJEVAL VSEBINE. ZELO BI BILO ZANIMIVO, ČE BI BIL SEMINAR ZASTAVLJEN NA NAČIN 2 STROKOVNJAKA PRO-CONTRA, KI BI BILA HKRATI. PREDLOGI ZA NASLEDNJA PREDAVANJA, SEMINARJE: OBRAVNAVANJE PROBLEMATIČNIH TEM IZ DRUGEGA ZORNEGA KOTA – IZ STALIŠČA NEVROZNANOSTI IN DRUGIH ZNANOSTI (MEDICINSKO STALIŠČE). PREDLOGI ZA SEMINAR ODVISNOSTI: OBRAVNAVA NEVSAKDANJIH ODVISNOSTI »GOD KOMPLEX«, ODVISNOSTI OD DRUGIH (SOCIALNI PARAZITI), OD SAMEGA SEBE (NARCISOIDNOST), ODVISNOST OD DOGAJANJA. PREDAVATELJA PREDLAGAM DR. RUTAR IN G. ŠČUKA.

Tretji seminar

ODLIČNA ORGANIZACIJA ++ HVALA, BILO JE SUPER! ++ SUPER TEME IN PREDAVATELJI! SAMO TAKO NAPREJ! ++ DOBRA ORGANIZACIJA ++ ŽELIM SI ŠE VEČ TAKŠNIH PREDAVANJ ++ HVALA! ++ ŽELELA BI POLEG, SICER POMEMBNEGA TEORETIČNEGA OZADJA, ŠE VEČ PRIMEROV DOBRE PRAKSE! ++ NEPRIMERNO S STRANI ORGANIZATORJA, DA PREKINE PREDAVATELJA MED IZVAJANJEM PREDAVANJA. KOMPETENCE? ++ ZELO ZANIMIV PROGRAM, DOBRI PREDAVATELJI, DOBRA ORGANIZACIJA. NI PA ČISTO V SKLADU Z NASLOVOM IN Z MOJIMI PRIČAKOVANJI. TUDI UPORABNA VREDNOST V PRAKSI NI VELIKA. ++ ČIM VEČ PODOBNIH SEMINARJEV ++ DOBRO BI BILO SLEDITI NAPOVEDANIM NASLOVOM OZ. TEMAM – VELJA ZA PRVI DAN. VSE OSTALO JE BILO VZPODBUDNO IN ODLIČNO. ++ PREDAVANJA V SLOVENSKEM JEZIKU – PRISPEVKI NAJ BODO V SLOV. JEZIKU! (POSNETKI INTERVJUJEV, ČLANKI). PREVODI! ++ DR. DUŠAN RUTAR JE IMEL ODLIČNO PREDAVANJE, VENDARLE PA BI ŽELELA OB PRILIKI SLIŠATI TUDI KAJ VEČ O NEVROZNANOSTI GENETIKI O STRESU. ++ POHVALILA BI PREDAVANJE DR. DUŠANA RUTARJA IN G. VILIIJA ŠČUKE. PREDVSEM ŠČUKA JE ZELO NAZOREN IN PREDAVA ZELO NAZORNO. ŠE VEČ »TAKŠNEGA PREDAVA-

NJA«!!! ++ ODLIČEN SEMINAR, Z ODLIČNIMI PREDAVATELJI. ORGANIZACIJSKO OK, MOGOČE LE PREDOLG PETEK, SAJ PO 15.00 URI NISEM VEČ MOGLA SLEDITI SICER ZANIMIVI TEMI. ++ NASLOV SEMINARJA SE MI NE ZDI POPOLNOMA ADVEKATEN Z VSEBINO, KI PA JE ODLIČNA. ++ ODLIČNA TEMA, NOVI POGLEDI. POGREŠALA SEM ČAS ZA VPRAŠANJA IN DISKUSIJO. ++ DOBRO IZBRANI PREDAVATELJI. ODLIČNA ORGANIZACIJA. SE PRIPOROČAMO ZA KAJ PODOBNEGA TUDI V PRIHODNJE. USPEŠNO DELO ŠE NAPREJ. ++ VSA PREDAVANJA SO BILA ZANIMIVA, POGREŠALA PA SEM DELAVNICE. ++ RAZPOREDITEV PROGRAMA NA DVA DNI. UPORABA SLOVENŠČINE IN DIAPOZITIVOV V SLOVENŠČINI – ŽIVIMO V SLOVENIJI. IZZZBIRA PREDAVATELJEV, KI UPORABLJAJO MODELE DOBRE PRAKSE (NPR. PERKO,...), KI BI JIH SLUŠATELJI UPORABILI V SVOJI PRAKSI. ++ VSE SUPER; KVALITETNA PREDAVANJA, KLJUB STROKOVNOSTI IN ZAHTEVNOSTI TEM, PODANA ZELO PRIVLAČNO IN POLJUDNO. PRVO PREDAVANJE DR. RUTARJA SEM OCENILA Z 1, KER NI PREDAVAL NAPOVEDANEGA, ČEPRAV JE BILA PREDAVANA SNOV ZELO ZANIMIVA. DRUGO PREDAVANJE PA SE JE DELNO DOTIKALO NAPOVEDANE TEME. ++ PREDLOGE (SLAJDI) POSAMEZNEGA PREDAVATELJA BI MORALI BITI PRIPRAVLJENI (SPRINTANI) ŽE PRED PREDAVANJEM Z NAMENOM LAŽJEGA SPREMLJANJA. DR. DUŠANU RUTARJU JE POTREBNO SAMO V OSNOVI DATI SMERNICE IN LAHKO NASTANE ČUDOVIT SKLOP PREDAVANJA. ++ ZELO DOBRO ORGANIZIRANO, KRASNO PREDSTAVLJENO, PAMETNI IN MODRI PREDAVATELJI. OGROMNO ZNANJA IN POGLEDIV. PRIPOROČAM ŠE PONOVIŠE. ++ OD PREDAVANJ G. ŠČUKE IN G. JANJUŠEVIČA SEM ZELO VELIKO ODNESLA IN SI ŽELIM O TEH TEMAH IZVEDETI ŠE VEČ. PRI PREDAVANJU G. RUTARJA ME JE ZMOTILO, DA NI BILO GOVORA O NAPOVEDANIH TEMAH, KI SO ME ZANIMALE. ++ NEVROZNANOST IN GENETIKA O STRESU NI EPP ZA KNJIGO O KAPITALISTIČNI KULTURI. VSEBINSKA IN ZNANSTVENA (STROKOVNA) NEUSTREZNOST. PODCENJUJOČ ODNOS (KAPITALISTIČEN) DO SLUŠATELJEV. AROGANCA. DR. DUŠAN RUTAR NI PREDAVAL TISTEGA KAR NAJ BI! PREDAVANJE JE BILA REKLAMA ZA NJEGOVO KNJIGO IN NE TO KAR NAJ BI BILO. MENIM, DA SI NE ZASLUŽI PLAČILA ZA SVOJE PREDAVANJE. ZGROŽENA SEM, DA SI ČLOVEK Z DOKTORATOM LAHKO

PRIVOŠČI KAJ TAKEGA! VSE POHVALE PREDAVANJU PETRA JANJUŠEVIČA! STROKOVNO, PRAKTIČNO, ODLIČNO! ++ ZELO DOBRE VSEBINE (TEME) ZA OTROKE (UČENCE, MLADOSTNIKE) V DANAŠNJEM ČASU. EN DEL ČASA BI BILO DOBRO NAMENITI DISKUSIJI IN POSTAVLJANJU NAŠIH VPRAŠANJ (TEŽAV) S KATERIMI SE SREČUJEMO V PRAKSI. ++ PREDAVANJA SO BILA ODLIČNA – VSEBINSKO IN Z NAČINOM POSREDOVANJA (HUMORNI VLOŽKI + PRIMERI IZ PRAKSE). ZA BODOČE BI SI ŽELELA POLEG PREDAVANJ DELAVNICE, KER JE TEŽKO ZGOLJ RACIONALNO SLEDITI RAZLAGAM VEČ UR. HVALA!

TAKO DALEČ, A ŠE VEDNO NA ZAČETKU POROČILO O SEMINARJU SEKCIJE ČVM

Branko Lorenčič

Sekcija ČVM pri Društvu specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije je v šolskem letu 2014/2015 in 2015/2016 uspešno izpeljala seminar Tako daleč, a še vedno na začetku. Šestnajst urni seminar je potekal od 16. do 18. aprila 2015 (v nadaljevanju prvi seminar) in se ga je udeležilo 71 strokovnih delavcev. Ponovitev seminarja je bila izpeljana od 15. do 17. oktobra 2015 (v nadaljevanju drugi seminar). Udeležencev je bilo 46. Oba seminarja sta potekala v hotelu Jelovica na Bledu.

Strokovni delavci smo pa pri svojem vzgojnem delu z otroki in mladostniki, ki občasno ali pogosteje zlorablajo drogo, največkrat neuspešni. Nekatera vprašanja, ki si jih postavljamo so: Kako s pedagoškimi metodami omejiti zlorabo drog? Kako prepričati mladostnika, da se neha drogirati? Kako delati z zadetim mladostnikom v učni delavnici? Katere so novejšje oblike drog oz. zlorabe drog, kaj mladi radi jemljejo in kako to prepoznamo? Kam usmeriti mladostnika, ki se želi odvaditi od marihuane? Kako osveščati otroke in mladostnike o škodljivih učinkih drog? Kakšna je ločnica med preventivo zlorabe drog in kurativo? Katere osebnostne karakteristike se bolj povezujejo z odvisnostjo? Kako prepoznamo odvisnika od marihuane? Kako se odvisnosti od različnih vrst drog ločijo med seboj? Na kaj je potrebno pri delu z odvisniki biti pozoren? Kako lahko vzgojitelj sodeluje s terapevtom pri odvijanju mladostnika od drog? Kaj lahko vzgojno izobraževalna organizacija naredi pri soočanju s problemom odvisnosti? Kako prepoznamo zlorabo drog, kako ločimo med abstinenco, občasno (rekreativno) uporabo in pogosto zlorabo? kateri so znaki, ki jih lahko opazimo pri odvisniku v šoli/vzgojni skupini?

Na seminarju smo s priznanimi strokovnjaki poskušali odgovoriti na vsaj nekatera od zgoraj naštetih vprašanj. Namen seminarja je bil najti odgovore na zastavljena vprašanja in usmeriti strokovnega delavca v aktivno pot do rešitve problematike.

PROGRAM SEMINARJA

Predavanja:

Mina Paš: Nove psihoaktivne snovi

Mina Paš: Brez zaupanja ne gre

Mateja Okanovič: Kaj moramo vedeti o odvisnosti?

Mateja Okanovič: Mladostnik in odvisnost

dr. Zoran Milivojevič: Sekvenčni model preventive in obravnave odvisnosti od drog

dr. Zoran Milivojevič: Koncept igre v preventivi in obravnavi odvisnih od drog

Ksenija Centa: Pogled na omamljanje iz perspektive teorije izbire: Posledica neugodne okoliščine ali namensko vedenje?

Ksenija Centa: Od »navidezne prijateljice« k »pravim prijateljem«: Kaj lahko storimo?

V nadaljevanju povzemam vsebino posameznih predavanj kot so jo predavatelji predstavili v svojih tezah.

Na seminarju je **Mina Paš** imela uvodni predavanji **Nove psihoaktivne snovi** in **Brez zaupanja ne gre**. V prvem predavanju je spregovorila o novih psihoaktivnih snoveh (NPS) in na kratko predstavila nekatere rezultate raziskave o uporabi NPS v Sloveniji. K popularizaciji NPS v letu 2008/2009 so prispevali različni dejavniki, med katerimi sta najpomembnejša razmah interneta in normalizacija spletnih nakupov, ter pomanjkanje MDMAja (aktivna sestavina v tabletkah ekstazija), ki je v Evropi vladalo od leta 2008 do leta 2010. Takrat je na trg prišel Mefedron, ki je bliskovito utrl in kmalu trdno zasidral pot fenomena popularizacije NPS. Mefedron je bil izredno močan, evforičen, kompulziven, poleg tega pa smešno poceni, legalen in dostopen uporabnikom. Tudi v Sloveniji so se NPS trdno vsidrale na trg psihoaktivnih snovi in ostajajo popularne predvsem v nočnem življenju, ker pa se njihove prisotnosti v telesu ne more odkriti z običajnimi urinskimi testi se pojavljajo tudi v populacijah zapornikov, mladostnikov, vključenih

v Zavode in v abstinenčnih programih zdravljenja zasvojenosti. Združenje DrogArt je septembra 2014 zaključilo z raziskavo o uporabi NPS v Sloveniji, kjer so med drugim ugotovili, da so od NPSjev v Sloveniji najpopularnejši katinoni (predvsem 3MMC oz. "sladoled", kot ga uporabniki pogovorno imenujejo), da je uporaba NPS prisotna predvsem v settingu nočnega življenja, ter da uporabniki NPS uporabljajo zato, ker so jim vseč njihovi učinki, ker so poceni in lahko dostopne. Legalnost posamezne snovi ne vpliva na odločitev ali bo uporabnik uporabil drogo, ali ne. Za EU regulacija NPS že od začetka njihovega pojava predstavlja izreden izziv, saj prepoved ne prinese vedno željenega učinka zmanjšanja ponudbe in zmanjšanja tveganja za uporabnika. Regulacija je izredno zahtevna tudi zaradi odprtosti meja znotraj EU, saj večina prometa NPS poteka preko poštnih pošiljk. Zato se v okviru EU vedno bolj uveljavlja pristop zmanjševanje tveganj zaradi uporabe NPS, ki končnemu uporabniku lahko občutno zmanjša škodo in prispeva k zmanjšanju smrtnih primerov.

V drugem predavanju z naslovom **Brez zaupanja ne gre** je **Mina Paš** predstavila pristop terapevtskega dela z uporabniki, ki temelji na relacijski paradigmi in konceptih psihoterapije zmanjševanja škode. Koncept psihoterapije zmanjševanja škode nikakor ni v nasprotju z abstinenco, temveč abstinenca predstavlja enega izmed možnih (in za večino uporabnikov najugodnejših) izidov terapije, ni pa postavljen kot edini možen cilj.

Osnovni principi psihoterapije zmanjševanja škode so:

- Zaupanje v uporabnika in spoštovanje uporabnika.
- Glavna prioriteta terapije je zmanjšanje škode, ki ga uporabniku prinaša uporaba drog.
- Škoda je relativen pojem in jo moramo vedno ocenjevati skupaj z uporabnikom, v kontekstu njegovega življenja.
- Metode dela so zelo različne, od motivacijskega intervjuja in temeljnih psihosocialnih intervenc do globinske psihoterapije.
- Ljudje imajo zelo različne cilje, ki jim jih tekom terapije s pomočjo različnih tehnik (med njimi je izredno učinkovita tehnika motivacijskega intervjuja) pomagamo postaviti in doseči.

- Ponuja integriran pristop dela z uporabnikom, saj postavlja uporabnika v širši kontekst javnega zdravja.

Psihoterapija zmanjševanja škode je primerna za delo z najrazličnejšimi uporabniki, od dolgoletnih opijatnih odvisnikov, do najstnikov, ki se ga občasno prekomerno opijajo. Kot izredno primeren se je izkazal tudi pri delu z mladostniki, ki tvegano uporabljajo droge.

Za uspešno delo s tovrstnimi mladostniki je ključno zaupanje. Zaupanje v okviru terapevtskega odnosa, ki mora biti obojestransko in zaupanje v kapacitete mladostnika, da je sposoben doseči cilje, ki si jih je postavil in za katere je motiviran.

Mateja Okanovič je v predavanjih **Kaj moramo vedeti o odvisnosti? in Mladostnik in odvisnost**) pojasnila glavne značilnosti odvisnosti.

Odvisnost je primarna bolezen možganskega nagrajevanja, motivacije, spomina in možganskih povezav. Disfunkcionalnost teh povezav se kaže v značilnih bioloških, psiholoških, socialnih in duhovnih znakih (simptomih). Odvisnost se kaže kot nezmožnost vzdržnosti, znižana sposobnost vedenjske kontrole, craving, slabša prepoznavna resnosti problema vedenjskih odklonov in medosebnih odnosov ter disfunkcionalni emocionalni odzivi. Kot ostale kronične bolezni se pogosto kaže v obliki cikličnih ponovitev relapsov (ponovitev bolezni) in remisij (faze odsotnosti simptomatike). Brez zdravljenja oz. rehabilitacije je bolezen progresivna in vodi v nezmožnost ali prezgodnjo smrt. Vsako jemanje drog še ne pomeni odvisnosti, zato je pomembno, da pri posamezniku ocenimo, za kakšno stopnjo uživanja psihoaktivnih substanc gre in koliko je le-to ogrožajoče za njegovo funkcioniranje in življenje.

Vzroki za odvisnost so številni in medsebojno prepleteni, prav tako tudi obravnava za vse ljudi posledično ne more biti enaka. Vsekakor ne moremo mimo tega, da odvisnost prizadene širšo socialno mrežo (družino, druge skupnosti) in je tudi obravnava odvisnosti povezana z vključevanjem ostalih prizadetih. Gotovo so bolj smiselne celostne oz. sistemske obravnave problema, kot pa izolirano zdravljenje tistega, ki droge jemlje. Še posebej je to pomembno pri mladostnikih. Mladostnik sam še ne (z)more v celoti prevzemati odgovornosti za svoje življenje, niti mu to še pravno ni omogočeno, kljub temu pa sprejema svoje odločitve in v skladu z njimi tudi ravna. Ob tem pa je potrebno upoštevati še dejstvo, da možganski sistemi

pri mladostniku še zorijo in da predvsem tisti možganski sistemi, ki so odgovorni za načrtovanje, predvidevanje in razumevanje dolgoročnih posledic, še niso v celoti razviti. Iz tega izhaja, da predvsem mladostniki, ne glede na stopnjo rabe ali zlorabe drog potrebujejo jasna sporočila, jasne vrednote, jasne meje in jasne usmeritve pri tem kaj in koliko se od njih pričakuje in na kakšen način se to lahko doseže. Ob seveda empatičnem, razumevajočem in sprejemajočem odnosu pa potrebujejo tudi zelo jasne in razumljive omejitve in posledice, kadar s svojim vedenjem presegajo želeno in pričakovano, ali celo ogrožajo svoje zdravje ali življenje. Le s tem bodo lahko pridobili potreben občutek varnosti in pomembnosti.

Običajno imajo osebe, ki droge jemljejo, še vrsto drugih težav v življenju, pogosto so prisotne zgodnje prikrajšanosti v razvoju in s tem povezana večja osebnostna ranljivost in slabša opremljenost za iskanje ustreznih načinov reševanja problemov. Pogosto je zaradi ne-varnih tipov navezanosti prisotno nezaupanje v druge, v strokovno pomoč in še bolj pomembno, nezaupanje vase. Prav gotovo je pomembno, da v prvi fazi osebe prenehajo z jemanjem droge, saj pod vplivom psihoaktivnih substanc ne zmorejo jasnega pogleda na svojo situacijo, kaj šele sprejemati odgovornih odločitev. Tu si lahko pomagamo s tehnikami motivacijskega intervjuja ter zagotavljanja varnega okolja z jasno postavljenimi mejami in zahtevami.

Odvisnost je široka problematika, povezana tudi s stigmatizacijo odvisnih, pa tudi tistih, ki se s tem strokovno ukvarjajo. Preprostih ali enoznačnih rešitev ni, zato je nemalokrat občutek strokovnjakov, ki se na tak ali drugačen način s tem problemom ukvarjajo, da so neuspešni, da ne naredijo dovolj, da ne znajo dovolj, kar lahko povzroča tudi občutja jeze in nemoči. Zato je pomembno, da o nemoči spregovorimo in se je zavedamo, kajti kljub ustrezni strokovni pomoči, naporu in trudu strokovnjakov, se vsak človek, tudi mladostnik, na koncu sam odloča, koliko in kdaj je pomoč pripravljen sprejeti in na kakšen način je pri tem sam pripravljen sodelovati.

Osnovna izhodišča in vprašanja predavanja **dr. Zorana Milivojevića (Sekvenčni**

model preventive in obravnave odvisnosti od drog) so bila naslednja:

- Kakšne so karakteristike preddevijantne, devijantne in postdevijantne kariere individualnega uživalca drog?

- Kako lahko razdelimo skupino mladih, ki ne jemlje droge in kakšne preventivne strategije lahko usmerimo k njim?
- Kako lahko razlikujemo podskupine tistih, ki jemljejo droge in kako lahko, v odnosu na njihove karakteristike, terapijsko delujemo?
- Kakšne so lastnosti podskupine tistih, ki so prenehali jemati droge in kako usmeriti intervencije na resocializacijo in rehabilitacijo?
- Kako sekvenčni ABC model pomaga, da se sistematično pristopa k problemu jemanja drog?

V drugem predavanju **Koncept igre v preventivi in obravnavi odvisnih od drog** je **dr. Zoran Milivojević** izpostavil naslednja vprašanja:

- Ali lahko gledamo na jemanje drog kot na igranje ene družbene vloge?
- Na kakšen način uživalec drog zadržuje svojo družbeno vlogo?
- Kaj je manipulacija in kaj je nezavedna igra?
- Kaj je to »Karpmanov dramski trikotnik« in kako poznavanje tega koncepta pomaga pri delu?
- Katere so igre, ki jih igrajo odvisniki?
- Ko prepoznamo igre – kako delati z njimi?
- Zakaj je demistifikacija iger najboljša oblika preventivnega dela?

Ksenija Centa je v predavanju **Pogled na omamljanje iz perspektive teorije izbire: Posledica neugodne okoliščine ali namensko vedenje?** skozi koncepte teorije izbire pojasnila prepričanja, ki dopuščajo človeku več nadzora nad svojim življenjem v sedanosti kljub neugodnim okoliščinam v preteklosti. Je človek žrtev preteklosti, okoliščin ali svojega videnja le teh? V kolikor bi veljal zakon akcije in reakcije, bi bili izhodi zelo enoznačni. A že pogled na dva otroka iz ene in iste nefunkcionalne družine lahko to teorijo zavrže. Kako razložiti odvisnost pri otrocih iz urejenih družin? Sta preteklost in usoda morda le priročen izgovor?

Če za materialni svet okoli nas veljajo zakoni fizike, akcije in reakcije, le ti niso dovolj, ko poskušamo razumeti človeka in njegovo vedenje. Od nekdanj

človek želi razumeti svet z namenom, da bi bil le ta zanj bolj predvidljiv in bi ga s tem lažje kontroliral. Avtor Teorije izbire William Glasser razlaga človeka in njegovo vedenje iz povsem nove perspektive – človekovo vedenje pojmuje kot njegov najboljši poskus tešenja vrojenih potreb, zato je vedenje namensko, proaktivno in notranje motivirano. Vedenje ni vedno zavestno, vedno pa je »sprogramirano« z vrojenimi potrebami - človek skuša s svojim vedenjem potešiti eno ali več od vrojenih potreb in ko mu to uspe, se počuti dobro. Če mu to uspe v odnosu z njemu pomembnimi ljudmi, potem je človek srečen. V kolikor ni dobro povezan z ljudmi, ki se jim ne želi ali ne more izogniti, se počuti slabo. Ker se še vedno hoče počutiti dobro ali se izogniti slabemu počutju, lahko na poti iskanja zadovoljstva spozna bližnjice, ki ga vodijo h kratkotrajnemu užitku, ne pa tudi trajnemu zadovoljstvu in sreči. Med te bližnjice spada tudi droga.

Odvisniki tudi sami največkrat razlagajo svojo odvisnost po principu vzrok-posledica: ker je bil v družini alkohol, ker jih je oče zlorabljal na vsemogoče načine, ker sta se starša ločila, ker jih je partner zapustil,...

V drugem predavanju z naslovom **Od »navidezne prijateljice« k pravim prijateljem: kaj lahko storimo?** je **Ksenija Centa** poudarila, da diši po tem, da pri iskanju sreče v življenju posameznika bolj kot zakoni fizike pride v poštev matematični zakon verjetnosti, posebej znan pri igrah na srečo: če igraš, večaš verjetnost, da boš zadel, garancije za zadetek pa nimaš; a če ne igraš, imaš garancijo, da ne boš zadel. Kljub vsemu z optimizmom trdi, da je možnost, da si človek pridela zadovoljstvo in srečo v življenju, bistveno večja kot zadeti na loteriji. Kako stati ob strani mladostniku, da ne bo imel občutka, da mu iz rok trgamo dobitni loterijski listič? In da sami nimamo občutka, da smo nemočni in neuspešni pri prizadevanju, da bi ga izvlekli iz težav?

UDELEŽENCI SEMINARJA

Na seminarju je bilo prisotnih 117 udeležencev (88 žensk in 29 moških).

USTANOVA	ŠTEVILO UDELEŽENCEV
VZGOJNI ZAVODI	82
CSD	13
SREDNJA ŠOLA	9
OSNOVNA ŠOLA	6
DIJAŠKI DOM	3
DRUGO	4
SKUPAJ	117

EVALVACIJA ANKETNIH VPRAŠALNIKOV

Ob zaključku seminarja je bilo oddanih 105 evalvacijskih vprašalnikov. Zbrani podatki so prikazani v treh tabelah, kjer so upoštevane vse ocene (od 1 do 6), ki so jih udeleženci dali za vsebino in organizacijo programa ter posameznim predavateljem.

Tabela 1: Ocena vsebine programa

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	0 x	1 x	5 x	10 x	33 x	55 x

Povprečna ocena **vsebine programa** je bila **5,34** (prvi seminar – 5,18; drugi seminar – 5,50).

Tabela 2: Ocena organizacije programa

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	0 x	0 x	2 x	3 x	23 x	74 x

Povprečna ocena **organizacije programa** je bila **5,51** (prvi seminar – 5,50; drugi seminar – 5,53).

Tabela 3: Ocena predavanj

Ocena	1	2	3	4	5	6
Število	7 x	36 x	55 x	149 x	275 x	393 x

Prvi seminar:

Povprečna ocena predavanj je bila **4,96** (4,43 - 4,54 - 4,98 - 5,00 - 5,05 - 5,10 - 5,21 - 5,39).

Najbolje ocenjeno predavanje je bilo Mladostnik in odvisnost (Mateja Okanović).

Drugi seminar:

Povprečna ocena predavanj je bila **4,99** (4,14 - 4,26 - 4,59 - 4,61 - 5,51 - 5,51 - 5,60 - 5,70).

Najbolje ocenjeno predavanje je bilo Brez zaupanja ne gre (Mina Paš).

Na 4. točko anketnega vprašalnika (**sporočila organizatorju programa in predavateljem**) je odgovorilo 60 udeležencev seminarja. Vsa njihova sporočila so naslednja:

Prvi seminar

ODLIČNA ORGANIZACIJA ++ HVALA ++ SUPER SEMINAR ++ ŠE VEDNO NA ZAČETKU, DO KDAJ ŠE! ++ POHVALE ORGANIZATORJEM! ++ LEPO POZDRAVLJENI - HVALA LEPA! ++ SE VIDIMO DRUGO LETO ++ PRIKAZ RAZLIČNIH TERAPEVTSKIH PRISTOPOV NA ISTEM PRIMERU ++ DA BI SE VSI UDELEŽENCI NA ZAČETKU PREDSTAVILI, TO POMENI KDO SEM IN KAJ DELAM ++ 1. ŠTUDIJ PRIMERA (CASE STUDY), 2. VEČ ZABAVE V ŠOLI, V VZGOJI, V SLUŽBI - ZAKAJ NE? PREDAVATELJ XY? ++ ODLIČNO! TEMA ZA PRIHODNJE SEMINARJE: NEKEMIČNE ZASVOJENOSTI IN PRISTOP K REŠEVANJU OMENJENIH TEŽAV ++ VSEBINE VEZANE NA OTROKE IN MLADOSTNIKE IZ ZAVODOV OZ. PREDAVATELJI, KI IMAJO IZKUŠNJE S TEMI OTROKI ++ SUPER! HVALA! VELIKO SEM SE NAUČIL! ŽAL NIMAM NOBENEGA NAMIGA ZA NOV SEMINAR - VEDNO STE IZBRALI ENKRATNO! ZVESTI ČLAN. ++ S TEMO SEMINARJA SEM BILA ZELO ZADOVOLJNA, PRIDOBLENE INFORMACIJE, KI SEM JIH PRIDOBILA, MI BODO POMAGALE PRI DELU ++ PREDLOG SEMINARJA V BODOČE - MEDRESORSKO SODELOVANJE IN NJIHOV POGLED IN MOŽNOST OBRAVNAVE Z RAZLIČNIH VIDIKOV PRI MLADOSTNIKI, KI IZVAJAJO KAZNIVA DEJANJA ++ PROSIMO ZA PONOVI TEV PREJŠNJEGA SEMINARJA

O NASILJU. PREDLAGANE TEME: SAMOPOŠKODBENO VEDE-
NJE, PEDOPSIHIATRIČNE TEŽAVE, KOMUNIKACIJSKE TEHNIKE
++ KOT ZAKLJUČEK PREDAVANJA IN SREČANJA BI LAHKO
SESTAVILI PREDLOG ZA ORGANIZACIJO DRŽAVNE SISTEMSK
USTANOVE, KI BI SE LAHKO UKVARJALA Z MLADOLETNI MI
ZASVOJENCI Z REALNIMI TEORETIČNIMI IZHODIŠČI ++ TRDI
STOLI NA KATERIH JE TEŽKO DALJ ČASA SEDETI. KAVA MED
ODMORI JE BILA »ŠVOH«. HVALA ZA KOSILO. PREDAVATELJ
GOSPA CENTA - MONOTON NAČIN PREDAVANJA, SNOV PA
ZANIMIVA ++ PREDLOG ZA SEMINAR: POSTOPKI SODIŠČ
PRI OBRAVNAVI KAZNIVIH DEJANJ MLADOLETNIKOV,
POGLED ZAVODOV, MEDRESORSKO POVEZOVANJE,
VLOGA IZVEDENCEV. PREDLOG ORGANIZATORJU:
NAMESTO SKUPNEGA KOSILA RAJE SKUPNA VEČERJA
++ ODLIČNO PRIPRAVLJENO STROKOVNO USPOSA
BLJANJE, ZANIMIVA VSEBINA, PREDAVATELJI SO
KONKRETNO PODAJALI UPORABNE VSEBINE. VESELIM
SE IZOBRAŽEVANJA V NASLEDNJEM LETU. PREDLOG:
UČINKOVITE METODE VZGOJE PRI OTROCIH Z
VEDENJSKIMI TEŽAVAMI IN PODOBNE VSEBINE
++ NAJBOLJ MI JE OSTALA V SPOMINU MINA PAŠ:
STROKOVNA, TOPLA, ISKRENA, PREDANA. DALA
POTRDI TEV MOJEMU DELU. TUDI OSTALI
PREDAVATELJI DOBRI. ZA NAPREJ: ŠE KDAJ
GOSPOD ŠČUKA, MOGOČE KDAJ KOGA IZ
PSIHIATRIJE. SICER VSE POHVALE, SE
VIDIMO DRUGO LETO. UPAM, DA NA
ISTI LOKACIJI. LEP POZDRAV ++
PREDLOG ZA NASLEDNJE SREČANJE:
NEKEMIČNE ODVISNOSTI, DISFUNK
CIONALNA DRUŽINA ++ NA
ZAČETKU SEMINARJA BI SI ŽELELA,
DA BI SE VSAK UDELEŽENEC
PREDSTAVIL - ZGOLJ Z IMENOM
IN PRIIMKOM TER IZ KATERE
ORGANIZACIJE PRIHAJA. DA SE
VSAJ MALO SPOZNAME. HVALA ++
DOBRO BI BILO ZAKLJUČKE
PREDAVANJ ZAPISATI IN JIH
POSREDOVATI NA PRISTOJNA
MINISTRSTVA. LE TAKO BI
MOGOČE LAHKO PRISPEVALI K
TEMU, DA BI SE SITUACIJA NA
PODROČJU ZLORABE DROG
MLADOLETNIH (KI NISO
MOTIVIRANI) SPREMENILA.
MENIM, DA NUJNO POTREBUJEMO
SPREMEMBE IN ŠKODA JE, DA
BI ZAKLJUČKI TAKŠNEGA
SEMINARJA ŠLI V NIČ. ++
V PRIHODNOSTI BI BILO
DOBRO PREVERITI KAJ
ZAPOSLENI OD PREDAVATELJEV
POTREBUJEMO - NPR. MINA
PAŠ GLEDE NA NAŠE DELO
ABSOLUTNO NI PRIMEREN
PREDAVATELJ - Z IZJEMO
NJENEGA PREDAVANJA O
NOVIH DROGAH

NA KAR SE SPOZNA. UPOŠTEVATI JE POTREBNO IN PRIDOBITI MNENJE STROKOVNIH DELAVCEV, KOGA BI POVABILI PREDAVATI – DA JE PREDAVATELJ PRIMEREN GLEDE NA NAŠE DELO – TUDI MIŠLJENO NA »POP PSIHOLIGINJO« GA. KSENIJO CENTA. S STROKOVNIMI PREDAVATELJI NAJ BI OHRANJALI NIVO NAŠE STROKE ++ SEMINAR JE BIL, KOT VEDNO, ODLIČNO ORGANIZIRAN IN ZELO ZANIMIV TER STROKOVEN. TEMA JE BILA ZELO AKTUALNA IN POMEMBNA ZA MOJE DELO. DOBILA SEM PRECEJ ZAMISLI, KAKO V PRIHODNJE DELATI PREVENTIVNO IN KAKO DELATI Z MLADOSTNIKI, KI IMAJO TEŽAVE Z UŽIVANJEM DROG. OB TEM SE MI ZDI POMEMBNO, DA UČIMO MLADE KREPITI (UČITI) SOCIALNE VEŠČINE. TAKO BI BILO DOBRO, DA SPOZNAMO NAČINE (KONKRETNE DELAVNICE), KI JIH LAHKO IZVAJAMO Z MLADIMI. HVALA ZA ZELO DOBER SEMINAR! M. ++ PROGRAM SE JE Z RAZPOREDOM TEM ZELO DOBRO DOPOLNJEVAL, KAR MI JE BILO VŠEČ. SEM PA POGREŠALA DELAVNICE, PRAKTIČEN DEL, AKTIVNOSTI. PREDLOGI NASLEDNJIH TEM SEMINARJA: KRIMINAL MED MLADOLETNIKI – POGLED IN DELO PRAVNIKOV, KRIMINALISTOV, VZGOJITELJEV, UČITELJEV, SOCIALNIH DELAVCEV. UPORABA MEDIJEV (PLES, GLEDALIŠČE, RISANJE, GLASBA, FILM...) PRI OTROCIH S POSEBNIMI POTREBAMI ++ PRIČAKOVANJA: VEČ – OZ. DELAVNICE – KAKO Z MLADOSTNIKOM »POD VPLIVOM DROG«. V ZADNJEM DELU (CENTA) BI MI BILO BOLJ VŠEČ, ČE BI BILO MANJ TEORIJE (IZBIRA, GLASSER) – PA POUDEK NA MLADOSTNIKI (KAKŠNI SO ZNAKI ODVISNIKOVI, KI PRIHAJAJO V METADONSKO AMBULANTO, NA KAJ BITI POZOREN, KAKO Z NJIMI RAVNATI...). GOSPA OKANOVIĆ: PRESENEČENJE! SUPERCA!!! ZORAN: ITAK VEDNO ZANIMIVO ++ HVALA ZA KOSILO. FINO, DA PROGRAM NI PREVEČ NATRAN. DR. MILIVOJEVIĆ BI SE RES LAHKO BOLJ POTRUDIL. POGREŠALA SEM VEČ AKTIVISTIČNEGA PRISTOPA – PODPRETI PRIZADEVANJA NPR. VIZ VIŠNJA GORA, KI JE V PRETEKLOSTI ŽE ORGANIZIRALA POSVETE, KJER JE ZDRUŽILA (VSE) KLJUČNE AKTERJE, KI BI LAHKO V SLO. KAJ KONKRETNEGA NAREDILI. – PONOVRNO PISATI VSEM AKTERJEM – JIH POZVATI KAJ SO NAREDILI – OBJAVITI NOVICI V JAVNIH OBČILIH. VELIKO OD SLIŠANEGA SMO SLIŠALI ŽE V PRETEKLOSTI – PREPRIČUJEMO PREPRIČANE. PSI LAJAJO, KARAVANA GRE DALJE – ALI KAKO

ŽE REČEJO. ++ POGREŠALA SEM TUDI KAKŠNO DELAVNICO, NE SAMO PREDAVANJ. MED UDELEŽENCI SEMINARJA PREMALO POVEZOVALNIH OBLIK – KAKŠNO ORGANIZIRANO DRUŽENJE (»SPOZNAVNI VEČER«). TEMA, KI BI ME ZANIMALA: KAZNIVA DEJANJA MLADOLETNIKOV, OBRAVNAVA NA SODIŠČIH, POLICIJA, TOŽILSTVO IN ZAVODI. KJE SO NAŠE SKUPNE TOČKE. KAKŠNI SO NAŠI POGLEDI NA KAZNIVA DEJANJA MLADOSTNIKOV, KAKŠNI PA SO POGLEDI SODIŠČ, POLICIJE IN TOŽILSTVA. MOGOČE TUDI KAKO OZ. KAJ UPOŠTEVAJO IZVEDENCI. ALI SE NA TEM PODROČJU OBETAJO KAKŠNE SPREMEMBE (NPR. ZNIŽEVANJE MEJE KAZENSKO ODGOVORNOSTI).

Drugi seminar

FAJN! ++ DELAVNICE ++ NADALJUJTE Z DOBRIM DELOM! ++ NEODGOVORNO ZAMUJANJE DR. MILIVOJEVIĆA ++ BILO JE SUPER. SPOZNAVNI VEČER BI BIL RES DOBRODOŠEL ++ ČESTITKE ORGANIZATORJU ZA IZPELJAVO SEMINARJA ++ HVALA ZA ODLIČNO ORGANIZACIJO IN IZVEDBO ++ DELAVNICA (ENA ALI DVE). TEMA: UČINKOVITA POMOČ OTROKU IN MLADOSTNIKU V MREŽI INSTITUCIJ ++ DOBRE VSEBINE, DOBRI PREDAVATELJI. MANJKALO MI JE DRUŽABNIŠTVO ZVEČER (KAK SKUPEN ŽUR) ++ SPOZNAVNI VEČER. OBRAVNAVA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI, ŠE POSEBEJ ADHD, KI NE ŽELIJO (OZ. NJIHOVI STARŠI) JESTI TABLETK ++ ŠKODA, DA NI BILO NOBENE ORGANIZIRANE OBLIKE DRUŽENJA, MOŽNOSTI ZA MEDSEBOJNO POVEZOVANJE ++ ZELO DOBRO. S SEMINARJEM SEM ZELO ZADOVOLJEN IN MI BODO POSREDOVANE INFORMACIJE PRAKTIČNO KORISTILE PRI DELU Z MLADOSTNIKI ++ SAM SEMINAR JE BIL DOBRO ZASNOVAN. MANJKALO JE ORGANIZIRANO MEDSEBOJNO DRUŽENJE ++ MILIVOJEVIĆ IN CENTA – GOVORA O TEMI – ODVISNOSTI – JE BILO ZELO MALO, POSLUŠALI SMO DRUGE STVARI ++ PREDLOG ZA TEMO NASLEDNJEGA SEMINARJA: NOVI MEDIJI – FB, TWITTER, NEVARNOSTI, KI PREŽIJO TAM PLUS ZASVOJENOST Z RAČUNALNIKI ++ SUPER SEMINAR, ŽAL NISEM MOGLA OSTATI DO KONCA. PRIPOROČILO ZA NAPREJ – PRGIĆ – TANKA MEJA ODGOVORNOSTI ++ KOT VEDNO ODLIČNA ZASEDBA PREDAVATELJEV IN CELOTNA ORGANIZACIJA. PREDLOG ZA PREDAVATELJA

V PRIHODNJE – PRGIĆ – TANKA MEJA ODGOVORNOSTI ++ STE KDAJ RAZMIŠLJALI, DA BI PREDAVATELJEM DALI MIKROFONE? SEM NAGLUŠNA IN SEM ZATO IMELA TEŽAVE S SPREMLJANJEM PREDAVANJ ++ SAM PROGRAM SEMINARJA JE DOBRO SESTAVLJEN, LE GOSPOD MILIVOJEVIĆ JE NERESEN. OD NJEGA SEM PRIČAKOVAL VELIKO VEČ, KOT PA LE PRODAJANJE SVOJE KNJIGE. MANJKA SPOZNAVNI VEČER ++ MINA PAŠ IN MATEJA OKANOVIĆ – SUPER PREDAVANJE, LAHKO SE JIH ŠE KDAJ POVABI. PREDAVANJI, KI STA GA IMELI SE LAHKO ŠE NADGRADI IN IMATA ŠE VELIKO ZANIMIVEGA ZA NAS. TEME: AGRESIJA IN VZGOJA, NADGRADNJA SEMINARJA O DROGAH ++ PREDLAGAM, DA JE DELNO ORGANIZIRAN ŠE VEČERNI PROGRAM OZ. DRUŽENJE. BOLJE UREJENA INTERNETNA STRAN DRUŠTVA – SEMINARJA OZ. KAKRŠNIHKOLI PODATKOV O SEMINARJU NI BILO NIKJER NA INTERNETNI STRANI, KOT DA SEMINAR NE OBSTAJA. OSTALO VSE SUPER, POHVALNO, TEMA AKTUALNA, ZANIMIVA ++ BRAVO ZA TOČNOST! (RAZEN ZORANA, SEVEDA). VŠEČ MI JE TUDI, DA URNIK NI BIL PRENATRPAN – BREZ TEŽAV SEM SLEDILA VSEM PREDAVANJEM. BILO JE TUDI VELIKO ČASA ZA DRUŽENJE, KAR SE MI ZDI ZELO POMEMBNO. LAHKO BI BILO TUDI ORGANIZIRANO VEČERNO DRUŽENJE, NPR. MINI ZABAVA, KARAOKE, SKUPNA VEČERJA PLUS VINO...ZVEČER SMO SE VSI PORAZGUBILI, KAR JE ŠKODA ++ PRI PREDAVATELJU ZORANU MILIVOJEVIĆU SEM IMELA VEČJA PRIČAKOVANJA. PREDAVANJE JE BILO NESISTEMATIČNO IN NE PREVEČ KAKOVOSTNO! BILO JE TUDI TEŽKO RAZUMLJIVO ZARADI JEZIKA. KSENIJA CENTA – ŽELELA BI, DA SE V PRVEM DELU NE BI IZGUBILA NIT, KER JE POTEM IZPADLO BOLJ NEPOVEZANO Z VSEBINO NASLOVA! ŽELELA BI SI BOLJ KONKRETNO PODAJANJE VSEBINE ++ VSE JE BILO OK. PREDAVANJA ZELO ZANIMIVA IN KORISTNA. MALO SEM POGREŠALA ORGANIZIRANO OBLIKO DRUŽENJA, SAJ SE REDKO SREČAMO ZAPOSLENI NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA MLADOSTNIKOV S POSEBNIMI POTREBAMI IN SEM MNENJA, DA BI BILA TO EN ZELO POMEMBEN VIDIK PSIHOHIGIENE. TE POTREBE NISMO ZADOVOLJILI. UPAM, DA BOSTE V PRIHODNJE TO UPOŠTEVALI ++ PRVI DVE PREDAVATELJICI – IZREDNO ZANIMIVI – BI LAHKO ŠE KDAJ KAJ PREDSTAVILI. IDEJE ZA TEME ZA NASLEDNJIČ: DELOVANJE MOŽGANOV (KAJ

IZ NEVROLOGIJE) V POVEZAVI Z AGRESIJO, DROGAMI,...MORDA KAJ IZ VEDENJSKO KOGNITIVNE – AKTUALNI PRISTOPI. MORDA JASPER JUUL? ++ 1. ŽELJE ZA NAPREJ: TIMSKO DELO IN S TEM ODNOSI V KOLEKTIVU. VZGOJNE VSEBINE V VSAKDANU S PRIORITETAMI SAMOREFLEKSIJE OB DELU. 2. FEEDBACK: SEMINAR VSEBINSKO DOBER, RAZEN ENE MALENKOSTI. TOKRAT ME JE NEGATIVNO PRESENETIL G. MILIVOJEVIĆ OB SICERŠNJEM MOJEM SPREJEMANJU NJEGA Z NJEGOVO »POSEBNOSTJO«. EFEKTIVNEGA DELA PODANEGA JE BILO SKUPNO ZA CCA 20 MINUT. OB TEM, DA JE BILA PODAJANA VSEBINA ŽE PODAJANA SKOZI DRUGE ŽE PREDAVANE NJEGOVE NASLOVE... (MERCEDES MODEL...). 3. POGREŠAM ORGANIZIRANO SKUPINSKO DRUŽENJE OB PRVEM VEČERU, KOT JE BILO PRED LETI. HVALA IN SREČNO! A.

POROČILO O DELU SEKCIJE ČVM V OBDOBJU 2010 -2014

Branko Lorenčič

1 UVOD

4. kongres Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (volilno programski občni zbor) je bil 8. aprila 2010 na XVIII. izobraževalnih dnevih, ki so potekali 8. in 9. aprila 2010 v Zrečah. 5. kongres Društva je bil 8. aprila 2014 na XXII. izobraževalnih dnevih, ki so potekali 8. in 9. aprila 2014 v Portorožu.

Upravni odbor in Študijska skupina sekcije ČVM sta v obdobju med četrtem in petim kongresom Društva imela skupaj 19 sestankov na katerih smo obravnavali številna pereča vprašanja in usklajevali delo. Naša dejavnost je temeljila na naslednjih področjih, ki jih bom v nadaljevanju podrobneje opisal:

- organizacija seminarjev,
- izdaja glasila Ptički brez gnezda,
- podelitev priznanj sekcije ČVM (plaketa Frana Milčinskega) in
- ostale aktivnosti.

2 ORGANIZACIJA SEMINARJEV

Sekcija MVO je organizirala 4 seminarje (skupaj 11 ponovitev) in sicer Sensitivity trening – 1., 2. in 3. stopnja, Vzgoja v iskanju naslednjega koraka, Sensitivity trening – 1., 2. in 3. stopnja, Vzgojno delo od problema do rešitve.

2.1 Sensitivity trening – 1., 2. in 3. stopnja

V šolskem letu 2010/2011 je sekcija ČVM uspešno zaključila seminar Sensitivity trening. Prva stopnja štiriindvajset urnega seminarja je potekala v hotelu Sava v Rogaški Slatini od 17. do 20. marca 2010. Udeležencev je

bilo 28. Druga stopnja treninga je potekala od 10. do 13. novembra 2010 v hotelu Laguna v Strunjanu. Udeležencev je bilo 20. Tretja stopnja treninga pa je potekala od 30. marca do 2. aprila 2011 v hotelu Lipa v Lendavi. Udeležencev je bilo 19.

Namen Sensitivity treninga je bil spoznati:

- kako deluje skupina kot socialni sistem,
- kakšna je dinamika skupinskih procesov,
- kaj se trenutno dogaja v skupini,
- kakšno je udeležencevo lastno funkcioniranje v skupini, kako ga vidijo drugi člani skupine,
- kakšne so vloge, statusi, socialna moč članov skupine,
- kakšni so nivoji in zakoni komunikacije v skupini,
- kako skupina rešuje probleme,
- kako izboljšati lastno funkcioniranje v skupini...

Delo na seminarju je potekalo v dveh ločenih skupinah in je bilo izrazito izkustveno. Moderirala in vodila sta ga mag. Jože Škrli in mag. Janez Vidmar. Delo v skupini se je sproti reflektiralo in evalviralo.

2.2 Sensitivity trening – 1., 2. in 3. stopnja

V šolskem letu 2010/2011 in 2011/2012 je sekcija ponovno uspešno izpeljala seminar Sensitivity trening. Prva stopnja štiriindvajset urnega seminarja je potekala v hotelu Sava v Rogaški Slatini od 6. do 9. oktobra 2010. Udeležencev je bilo 22. Druga stopnja treninga je potekala od 13. do 16. aprila 2011 v hotelu Laguna v Strunjanu. Udeležencev je bilo 19. Tretja stopnja treninga pa je potekala od 7. do 10. septembra 2011 v hotelu Lipa v Lendavi. Udeležencev je bilo 11.

2.3 Vzgoja v iskanju naslednjega koraka

Sekcija ČVM pri Društvu specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije je v šolskem letu 2010/2011 uspešno izpeljala seminar Vzgoja v iskanju

naslednjega koraka. Dvajset urni seminar je potekal v hotelu Sava v Rogaški Slatini od 7. do 9. aprila 2011 (v nadaljevanju prvi seminar) in se ga je udeležilo 90 strokovnih delavcev. Ponovitev seminarja je bila izpeljana 19. in 20. aprila 2012 v hotelu Lipa v Lendavi (v nadaljevanju drugi seminar). Udeležencev je bilo 72. Tretja ponovitev seminarja je potekala 18. in 19. oktobra 2012 prav tako v Lendavi in se ga je udeležilo 50 udeležencev. Zaradi varčevanja sta drugi in tretji seminar potekala le dva dni (16 ur programa) in na njima ni predaval dr. Kroflič.

Namen seminarja je bil preveriti lastna stališča o vzgoji in iskati možne načine vzgajanja ter osvetliti in usmeriti razmišljanje v aktualne trende na področju vzgoje. Seminar je bil namenjen vzgojiteljem vzgojnih zavodov, stanovanjskih skupin, mladinskih domov in dijaških domov ter svetovalnim delavcem osnovnih in srednjih šol ter vrtcev.

2.3.1 Program seminarja

Na seminarju je vsak od petih predavateljev imel dve dvourni predavanji.

Predavanja:

dr. Vesna Godina: Narcistična vzgoja in vzgojni ukrepi v okviru le te (I. in II.),

dr. Robi Kroflič: Induktivni vzgojni pristop I. (samo na prvem seminarju),

dr. Dušan Rutar: Kantova teorija vzgoje danes,

dr. Dušan Rutar: Sodobne oblike subjektivnosti in nemožnost vzgajanja,

dr. Andrej Perko: Pomen in vloga očeta v vzgoji (I. in II.),

dr. Vladimir Benkovič: Modifikacija vedenja – spoštovanje pravil.

Predavanja - delavnici:

dr. Robi Kroflič: Induktivni vzgojni pristop II. (samo na prvem seminarju),

dr. Vladimir Benkovič: Vzgojitelj – policaj ali nekaj drugega.

2.3.2 Udeleženci seminarja

Na seminarju je bilo prisotnih 212 udeležencev (158 žensk in 54 moških).

USTANOVA	ŠTEVILO UDELEŽENCEV
OŠ VERŽEJ	22
VIZ VIŠNJA GORA	16
VZ SLIVNICA	15
VZ KRANJ	14
ZVI LOGATEC	13
MD MALČI BELIČEVE	12
MD MARIBOR	10
VZ PLANINA	8
VIZ SMLEDNIK	7
PREVZGOJNI DOM RADEČE	1
SKUPAJ	118
OSNOVNA ŠOLA	25
SREDNJA ŠOLA	17
DIJAŠKI DOM	15
CSD	14
ZAPOR	6
DRUGO	17
SKUPAJ	94

2.3.3 Evalvacija anketnih vprašalnikov

Ob zaključku seminarja je bilo oddanih 162 evalvacijskih vprašalnikov. Število oddanih vprašalnikov in povprečne ocene so prikazane v spodnji tabeli (ocene od 1 do 6).

Datum izvedbe	Število oddanih anket	Ocena vsebine	Ocena organizacije	Ocena predavanj	Ocena delavnic
7. – 9. april 2011	68	5,56	5,68	5,33	4,57
19. in 20. april 2012	57	5,76	5,63	5,51	5,27
18. in 19. oktober 2012	37	5,57	5,62	5,24	5,46

2.4 Vzgojno delo od problema do rešitve

Sekcija ČVM pri Društvu specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije je v šolskem letu 2013/2014 uspešno izpeljala seminar Vzgojno delo od problema do rešitve. Šestnajst urni seminar je potekal od 14. do 16. novembra 2013 (v nadaljevanju prvi seminar), ki se ga je udeležilo 74 strokovnih delavcev. Ponovitev seminarja je bila izpeljana od 3. do 5. aprila 2014 (v nadaljevanju drugi seminar). Udeležencev je bilo 88. Oba seminarja sta potekala v hotelu Jelovica na Bledu.

Seminar je bil namenjen strokovnjakom, ki se dnevno soočajo z vse večjo težavnostjo populacije na eni strani in posledično večjo nemočjo pri sebi. Ekonomsko gospodarska kriza pušča vedno večji vtis na nas vseh, še najbolj pa na najbolj ranljivi populaciji otrok in mladostnikov, ki v tem obdobju odraščajo in postajajo vedno manj obvladljivi. Namen seminarja je bil delavce v vzgoji in izobraževanju opremiti s kompetencami za lastno delo. Usmerjen je bil v dva cilja. Prvi cilj je boljše razumevanje zahtevne populacije, s katero se soočamo, s poudarkom na osebnostnih strukturah, ki na prvi pogled izgledajo ne vzgojljive ali pa vsaj nerazumne. Drug cilj pa je soočiti se s samim seboj, s stresom, ki ga delo z zahtevno populacijo prinaša, posledično pa tudi z odpori do dela in zmanjšano učinkovitostjo. Namen seminarja je bil najti odgovore na zastavljene cilje in usmeriti strokovnega delavca v aktivno pot do rešitve.

2.4.1 Program seminarja

Na seminarju je dr. Rutar imel dve dvourni predavanji, Janjušević in Ščuka pa sta imela po tri dvourni predavanja.

Predavanja:

dr. Dušan Rutar: Nevroznanost in genetika o stresu

dr. Dušan Rutar: Z meditacijo nad stres

Peter Janjušević: Agresivnost in psihopatija pri mladostnikih – kaj sploh vemo in kakšne so možnosti za vzgojno delo? (predavanje in delavnica)

Peter Janjušević: Agresivnost kot simptom duševne motnje

Vili Ščuka: Stres in podzavest I., II.

Vili Ščuka: Socialno vedenje v luči nevroznanosti

2.4.2 Udeleženci seminarja

Na seminarju je bilo prisotnih 162 udeležencev (136 žensk in 26 moških).

USTANOVA	ŠTEVILO UDELEŽENCEV
VIZ VIŠNJA GORA	12
VZ SLIVNICA	11
ZVI LOGATEC	11
MD MARIBOR	10
VIZ SMLEDNIK	8
OŠ VERŽEJ	8
VZ KRANJ	8
MD MALČI BELIČEVE	6
SKUPAJ	74
OSNOVNA ŠOLA	33
SREDNJA ŠOLA	28
CSD	9
DIJAŠKI DOM	2
DRUGO	16
SKUPAJ	88

2.4.3 Evalvacija anketnih vprašalnikov

Ob zaključku seminarja je bilo oddanih 137 evalvacijskih vprašalnikov. Število oddanih vprašalnikov in povprečne ocene so prikazane v spodnji tabeli (ocene od 1 do 6).

Datum izvedbe	Število oddanih anket	Ocena vsebine	Ocena organizacije	Ocena predavanj	Ocena delavnic
14. – 16. november 2013	66	5,64	5,61	5,56	5,75
3. in 5. april 2014	71	5,39	5,62	5,40	5,76

3 IZDAJA GLASILA PTIČKI BREZ GNEZDA

47. številka – november 2010 (146 strani),

48. številka – december 2012 (153 strani),

4 PODELITEV PRIZNANJ SEKCIJE ČVM

Leto 2011:

- Staša Sitar, VZ Kranj,
- Andrej Gregorač, VZ Kranj,
- Marija Zorko, OŠ Veržej,
- Majda Barič, Mladinski dom Malči Beličeve.

Leto 2012:

- Tončka Pal, VIZ Višnja Gora,
- Marija Žibert, VIZ Višnja Gora,
- Zdenka Rojc, Mladinski dom Maribor.

Leto 2013:

- Nataša Zakrajšek, VIZ Višnja Gora,
- Silva Fluher, VIZ Višnja Gora,
- Ana Bojana Tavčar, Mladinski dom Malči Beličeve.

Leto 2014:

- Nuša Skubic, VIZ Višnja Gora,
- Alenka Posavec, VZ Slivnica,
- Anica Mrak, VZ Slivnica,
- Urška Bergant, Mladinski dom Malči Beličeve,
- Branko Lorenčič, Mladinski dom Malči Beličeve.

5 OSTALE AKTIVNOSTI

ZAVODIJADA:

VZ Slivnica – 28. maj 2010,

OŠ Veržej – 20. maj 2011,

VIZ Frana Milčinskega – 25. maj 2012,

MD Jarše – 31. maj 2013.

ODBOJKA:

MD Malči Beličeve – 19. november 2010,

OŠ Veržej – 25. november 2011,

ZVI Logatec – 12. oktober 2012,

VIZ Frana Milčinskega – 29. november 2013.

POSVET AKTIVA RAVNATELJEV, UPRAVNEGA ODBORA IN ŠTUDIJSKE SKUPINE:

VIZ Frana Milčinskega – 19. januar 2012,

VIZ Frana Milčinskega – 13. februar 2014,

VZGOJNO TERAPEVTSKE DEJAVNOSTI

Branka Globočnik

USTVARJANJE Z GLINO

Pomembni vidiki v procesu ustvarjanja:

- Glina ima neskončne možnosti ustvarjanja, zato je idealen material za oblikovanje, skozi katerega se lahko vsakdo izrazi na svojstven način. Mehak material je mogoče vleči, gladiti, stiskati, svaljkati, narediti vanj vdolbine in če se nam zahoče ponovno preoblikovati – zelo težko je narediti napako, kar je zelo pomembno pri tistih mladostnikih, pri katerih želimo dvigniti samospoštovanje.
- S samostojnim izražanjem v izdelku pridobivajo na samozavesti in hkrati na samostojnosti, kar jim zagotavljajo individualne prilagoditve (vodenje, usmerjanje, ustrezen izbor tehnike, materiala, načina dela), s pomočjo katerih lahko izrazijo svoje potenciale.
- Pomaga pri zavedanju in izražanju občutkov, čustev.
- Omogoča in vzpodbuja sprostitvev, pomiritev, igro in veselje.
- Udeleženci dobijo občutek, da lahko sami vplivajo na sam proces ustvarjanja, npr. katero glino, glazuro uporabiti ali kako oblikovati glino; s tem pa pridobijo občutek sposobnosti – da lahko sami nekaj naredijo.
- Glina je vlažna, hladna, malce lepljiva, kašasta, brezoblična, privlačna za vsako starost. Neposredna povezanost rok z materialom je mnogo bolj tesna kot npr. pri risanju.
- Pri tej aktivnosti gre za ravnotežje med suhim/mokrim, debelim/tankim, votlim/ polnim, težkim/lahkim, prijetnim/neprijetnim, trdim/mehkim, kar zagotavlja taktilno in kinestetično izkušnjo.
- Čutnost gline pogosto služi kot most med čutilom in občutkom. Glina pripelje mladostnike bližje svojim občutkom. Delo z glino pomaga, da se prebijejo zaščitne barijere. Mladostnik, ki nima stika s svojimi občutki in ki jih v izražanju stalno blokira, običajno nima stika tudi s svojimi čutili.

- Primerna je za izživitev agresivnosti (gnetenje, tolčenje, ščipanje), ki nato vodi v razbremenitev.
- Nesigurni, preplašeni mladostniki dosežejo izkušnjo kontrole, obvladovanja dela z glino. Glina je material, ki se lahko popravi.
- Pomembna pot nebesednega izražanja stvari, ki jih težko osvestimo in besedno izrazimo.
- Skupna dejavnost sprošča delovno energijo, vzpodbuja komuniciranje in izmenjavo idej, misli, občutkov, izkušenj, ter daje občutek pripadnosti skupini.
- V procesu neusmerjene aktivnosti mladostniki vodijo čudovite razgovore.
- Oblikovanje gline močno izzove voljo in jo razvija.
- Razvijanje samoaktivnosti, ki vpliva na vztrajnost, doslednost, omogočajo redna vključenost v skupino, priprava prostora, pripomočkov in pospravljanje.
- Pomembnost samoevalvacije v zaključni fazi aktivnosti, mladostnikom pomagamo videti svoje dosežke, pomemben je tudi korak v prihodnost.

Program dela:

Posamezna delavnica bo sestavljena iz dveh medsebojno povezanih vsebin:

- Izobraževalne vsebine (sestava in lastnosti gline, spoznavanje različnih vrst gline, žganje gline, spoznavanje različnih kiparskih tehnik, oblikovanje reliefov, mask, oblikovanje posodic iz okrogle gmote in iz kačic, oblikovanje nakita, kipov, odlivanje, vlivanje, glaziranje, engobiranje, konstrukcija glinenih plošč, ustvarjanje hiš; arhitektura ...).
- Terapevtske vsebine (gnetenje gline, prosta tema skozi igro, odvzemanje, dodajanja gline, testiranje gnetljivosti različnih vrst glin....).

Predstavitev ciljev:

- dvig samozavesti/razvoj pozitivne samopodobe in krepitev občutka lastne
- vrednosti,
- spodbujanje ustvarjalnosti, domišljije,

- razvijanje talentov in interesov mladostnikov,
- učenje sodelovanja v skupini,
- izražanje lastnih občutkov in čustev,
- spodbujati samostojnost pri ustvarjanju,
- sprostitev,
- zmanjšanje stresa,
- aktivacija mladostnikov za samostojno delo doma.

SOCIALNO PEDAGOŠKO JAHANJE

Socialno-pedagoško jahanje in voltiziranje, v nadaljevanju SPJ/V, pomeni terapijo ob konju, s konjem, na konju ter s pomočjo konja. Socialno pedagoško jahanje je ena izmed pedagoško-psiholoških metod, pri kateri ni v ospredju športni trening, ampak individualna spodbuda preko medija-konja, predvsem ugodno vplivanje na razvoj, počutje in vedenje. Jahanje in skrb za konja zahtevata udeležbo celega telesa, duše in duha, kar pomeni, da učenje ni usmerjeno samo v kognitivno, ampak tudi v telesno in čustveno učenje. Jahanje omogoča neposredno učenje, učenje prek lastnega delovanja in učenje skozi doživljanje.

Program SPJ/V se bo v šolskem letu 2016/17 izvajal v obliki aktivnega treninga skupine, oziroma posameznika, ki bo sestavljen iz dveh medsebojno povezanih delov:

- nege konja in iz vseh ostalih aktivnosti, ki so povezane s konjem (kidanje, sedlanje, oskrba jahalne opreme, postavljanje ovir,..)
- voltiziranja in jahanja na vodenem konju.

Udeleženci: mladostniki z vedenjskimi in čustvenimi motnjami, ki so vključeni v VIZ Višnja Gora.

Pri voltiziranju bo poudarek predvsem na skupinskem učenju, učenju po modelu. Konja bosta jahala tudi dva mladostnika hkrati. Ostali udeleženci skupine bodo celotno dogajanje pozorno spremljali, ker se na ta način tudi učijo. Eden od pomembnih ciljev tovrstnega skupinskega dela je spodbujanje skupinskih procesov (sodelovanje, kohezivnost, način nastajanja pravil, konformnost,..).

Jahanje na vodenem konju bo potekalo v obliki izvajanja različnih vaj za ravnotežje, koordinacijo (vizualno-motorična koordinacija), zaznavanje položaja v prostoru, prostorskih razmerij, v izpolnjevanju različno dodeljenih nalog. Vse te dejavnosti na konjevem hrbtu se bodo izvajale skozi igro, v obliki individualnega ali skupinskega dela. Pri tej obliki SPV/J so cilji predvsem usmerjeni v razvoj senzomotorične integracije.

Nega konja, aktivnosti, ki so povezane s konjem

V prvi vrsti gre tu za vzgojno delo redne zaposlitve s konjem. Dejavnosti »okoli konja« nudijo veliko interaktivnih možnosti. Nego konja in vsa ostala dela (kidanje, krmljenje, skrb za opremo,..) mladostniki sprejmejo za potrebna in samoumevna. Te dejavnosti pri njih izgubijo status dela. Ker so pri tem delu rezultati dobro vidni in takojšnji, je to delo motivirano. Večini teh mladostnikov manjka zdrav odnos do narave ter vzporedno s tem jim manjka tudi vpogled v življenjski cikel živega organizma. V svojem življenju so imeli le redki možnost, da bi se naučili skrbeti za odvisno bitje; ga krmiti, negovati, spoznati, doživeti in biti zanj tudi odgovoren. Pri SPJ/V velja temeljno pravilo: Najprej je potrebno zadovoljiti zahtevam, potrebam živali in šele nato našim lastnim! Mladostniki naj bi osvojili takšen način mišljenja in ravnanja, kar dosežemo le z redno zaposlitvijo nege in krmljenja konja. Logično in samoumevno je, da samo na takšen način nastanejo pristne in trdne vezi med človekom in živaljo. Vse to pa se ne zgodi kar samo od sebe, temveč zahteva predvidene plane, načrte in tudi temu ustrezne priprave. Prav v stalno ponavljajočih zahtevah in času leži pedagoško delo. S tem pa mladostnike navajamo tudi na red in disciplino. Veliko vrednost za ustvarjanje pozitivnih stikov in skupinske dinamike ima medsebojna pomoč med vsemi udeleženci skupine. Med oskrbo konja postanejo občutki in gibi sproščeni, kar je na tako spontan način redko kje mogoče doseči. Neposredna bližina konja in njegovega okolja pomaga odpraviti strah, podari samozavest in globoko občuteno prijateljstvo. Pri tem delu SPJ/V je predvsem poudarek na ustvarjanju vezi mladostnik-konj.

S terapevtskim jahanjem ne vplivamo samo na razvoj senzomotorične integracije, temveč tudi na izgradnjo socialnega načina vedenja, na ureditev vrednostnega sistema, na razvoj samostojnosti in občutka lastne vrednosti.

Predstavitev ciljev:

- vživljanje v konjevo gibanje,
- razgibavanje in sprostitvev zaradi konjevega ritmičnega gibanja,
- priznavanje in premagovanje strahu,
- priznavanje in spoštovanje pravil, ki smo jih določili skupaj,
- sprejemanje in dajanje pomoči,
- zmanjševanje agresivnih oblik vedenja,
- izboljšanje ravnotežja in koordinacije,
- utrjevanje odnosov in zaupanja v trikotniku konj-mladostnik-pedagog,
- sprejemanje in upoštevanje popravljalnih pripomb od odraslega prek medija – konja,
- krepitev občutka samozavesti in zaupanja v lastne sposobnosti,
- priznavanje dosežkov drugega,
- razvijanje prijateljstva,
- razvijanje občutka odgovornosti,
- navezava čustvenega stika z živaljo.

Skupaj s konjem je dana možnost za zadovoljitev gibalne potrebe in potrebe po sproščanju energije, po vzpostavljanju čustvenega in telesnega doživljanja, pridobivanju novih gibalnih izkušenj in znanj, kar vpliva na samozaupanje in samozavedanje (Gäng, 1983:34).

DAJ SI ŠANSO – Po sledih obiska šestih dijakov in dveh vzgojiteljev iz VIZ Višnja Gora v Franciji

Katja Demšar Comino, Janez Perpar

Tudi letos smo se pogumna ekipa mladostnikov in spremljevalcev podali na pot v tujino, z namenom 3 tedenskega usposabljanja mladostnikov v tujini. Tokrat prvič v mesto Bordeaux v JZ Franciji. Iz Višnje Gore smo se odpravili v nedeljo 5. aprila 2015 in prvi dan prespali v mestu Lyon, naslednji dan pa nadaljevali pod do našega cilja, mesta Bordeaux. Pozno popoldne smo prispeli v naše gostujoče mesto, zaradi velikonočnega ponedeljka precej zapuščeno, predmestje Artiques pres Bordeaux. Takoj smo se odpravili proti centru Bordeaux-a. Ob sončnem zahodu nas je v hipu očaral pogled na reko in znani most Pont de Pierre, sprehodili smo se po rečni promenadi in z zanimanjem opazovali urejene stare mestne stavbe. Prvi vtis mesta nam je bil zelo všeč in nestrpno smo pričakovali naslednji dan, ko smo se prvič srečali z našo gostiteljico ga. Christine. Program v prvem tednu je bil učenje francoskega jezika in spoznavanje Bordeaux-a z okolico, svetovno znanega vinorodnega področja, spoznavanje kulture, arhitekture in francoskih običajev. Ja, moramo priznati, da nam je francoščina povzročala preglavice, nam vozljala jezike, potila glave, a nas hkrati zabavala. Vsi smo se z njo enako namučili in kar malo nas je skrbelo, kako se bomo zmogli sporazumeti z mentorji na delovnem mestu. Ampak, to nas je čakalo šele v drugem tednu bivanja. Do takrat smo doživeli še veliko prijetnega: odlično smo se znašli z zemljevidom mesta in prevažanjem s tramvajem, peš smo odkrivali staro mestno jedro, občudovali umetniške trgovinice, mestna vrata, operno hišo in ozke ulice z majhnimi trgi. V torek 7. aprila smo obiskali vinograd Château Chauvin, spoznali poseben odnos Francozov do trte in vina, sprehodili smo se po mestecu Saint-Emilion in poskusili tipično slaščico Le Canelle. V sredo 8. aprila smo se že zjutraj s kombijem odpravili proti Atlantskemu oceanu - Cap Ferret, približno 1 uro vožnje iz mesta Bordeaux. Naš prvi postanek je bil obisk pridelovalcev znamenitih školjk ostrig – specialitete, ki se jo uživa surovo. Izvedeli smo vse o gojenju ostrig. Za nas je bila to

novost in nam nepoznana hrana, ki smo jo radovedno poskusili (skoraj) vsi. Nekateri smo si jih zaželeli tudi za malico in prijazno so nam pripravili okusen prigrizek, ki smo ga vzeli seboj. Nestrpno smo si že želeli videti Atlantski ocean. Tam smo odkrili množico različnih školjk, morskih zvezd, občudovali smo mogočne valove in več kot 200 km dolgo peščeno plažo, ter se zakopali v mivko. Hladna morska vodi ni bila ovira za dva dijaka, ki sta se pogumno namočila v mrzlem oceanu. V borovem gozdičku smo si pripravili kosilo z ostrigami in 'lunch paketi', nato smo se odpeljali v mondeno majhno mesto Cap Ferret, kjer smo se sprehodili in občudovali lesene hiške, domačim pisali razglednice in uživali v razgledu. Konec tedna smo se še enkrat odpravili proti morju, tokrat na drugo stran zaliva Bassin d'Arcachon. Povzpeli smo se na največjo in najvišjo peščeno sipino v Evropi, Dune du Pilat. Odlično vreme nas je spomnilo na vroče poletje in na plaži nas je nepričakovano obiskal pravi morski lev. Občudovali smo to peščeno prostranstvo mogočne sipine in pogumne padalce, ki so z jadralnimi padali skakali proti morski gladini. Tukaj smo posneli najlepše fotografije in kar nismo si želeli oditi. Naš naslednji postanek je bilo mesto Arcachon, kjer se že vidi vpliv španske arhitekture in »bogastvo« njegovih prebivalcev, saj so fantje lahko občudovali mnoge prestižne avtomobile. Preživeli smo res nepozaben dan.

Tako, našega turističnega uživanja je bilo počasi konec, v petek smo že spoznali mentorje na delovnih mestih in se seznanili z zadolžitvami in načinom dela. Kuharji (Patrik, Mergim in Matej) so delali v kuhinji naše partnerske organizacije, centra MPS Aquitaine (Maison Promotion Sociale). Administratorica Marjanca je pomagala v pisarni in recepciji organizacije mps, Dijana in Simon (pomočnika v biotehnikih in oskrbi), pa sta priložnost dobila v bližnji slaščičarni v centru Artuques, 10 min. hoje od našega bivališča. Pripravljala sta solate in sendviče, pomagala pri prodaji in stregla goste (zaslužila sta tudi kakšno napitnino). Začetna trema prvega delovnega dne se je hitro porazgubila, mentorji in sodelavci so naše dijake lepo sprejeli in so kljub jezikovni oviri med seboj hitro navezali dober stik. Z veseljem in pričakovanjem so naši mladostniki vsak dan odhajali na delo, popoldan pa hiteli opisovati navade ter razlike med Slovenijo in Francijo. Tako sta nam hitro minila prva dva tedna in spremljevalki (Urša in Katja) sva se poslovili od mladostnikov, ter se z avionom vrnili domov. Ekipi sta se pridružila Janez in Bine.

Janez in Bine sva se ekipi mladostnikov pridružila ravno pred drugim vikendom. Prosto soboto smo izkoristili za izlet po pokrajini Sauterne, ki slovi po pridelavi izjemno kvalitetnega sladkega vina. Slikovita panoramska vožnja skozi valovito vinorodno področje je očarala prav vse; chateauji (beseda izvorno pomeni grad), kot tam pravijo 'zidanicam', pričajo o res bogati zgodovini te dežele. Kot zanimivost naj navedemo dejstvo, da posamezna vina s tega področja dosežejo ceno tudi do 1000 evrov – in med nami so se že prebudili menedžerji ... Po dobri kavici smo se odpravili v hotel. Sledila je večerja, o kateri je že zaradi dejstva, da smo si jo morali zaradi večernega neobratovanja kuhinje ves čas do konca pripravljati sami, potrebno povedati par besed. Takoimenovana 'suha večerja' je postala kar nekakšen ritual in kar nismo se je naveličali – salame (piščančja za Mergima), siri, pršut, tuna, paštete, kumarice, olive, paradižnik hladen ragu ali golaž; vse je teknilo, najbolj zanimivo, pa je, da smo vsi želeli 'dišati' tudi po čebuli in česnu. Zares zdravo!

V nedeljo smo po dopoldanskem počitku sedli v kombi in naključno v mestu St. Loubées naleteli na praznik iger, kjer je na plan privrela naša otroška plat. Po delovnem ponedeljku nas je v torek čakala priprava francoskega obeda. Naša gostiteljica, priznana kuharica domačih jedi, je bila nad delom in kakovostjo pripravljenih jedi navdušena – poželi so same pohvale, vključno s postrežbo. Bilo je res zabavno in sproščeno, tako da smo se poslovili kar precej pozno.

V naslednjih dneh smo opravili še dva izleta na željo dijakov (St. Emilion in Dune du Pilat), v petek pa smo si z malce drugačne ogledali Bordeaux. Med drugim nas je velepametni garmin, ki se mu sicer iskreno zahvaljujemo za vodenje, peljal po 'nizkocenovni' ljubezenski ulici, katere pojav je verjetno posledica dejstva, da je Bordeaux staro pristaniško mesto. Seveda je v vozilu kar završalo zaradi takšnih in drugačnih komentarjev.

Ostala je še sobota, ki smo jo izkoristili za nakupe in počitek. V nedeljo 26.4.2015 smo se odpravili proti Torinu, po prespani noči v prijetnem hotelu in po obilnem zajtrku pa smo skozi dež in veter odbrzeli v objem domačih.

Nekaj vtisov naših mladostnikov:

- Francija mi je bila zelo lepa izkušnja, ki je ne bom pozabil nikoli. Prijatelji smo si še bolj okrepili prijateljske vezi. Videli smo nove pokrajine in obalo, ki je čisto drugačna od naše.
- Najbolj všeč mi je bil veliki ocean in morski lev. Francijo si bom zapomnila po prijaznih ljudeh.
- V Boredeaux-ju mi je bila najbolj všeč hrana. Jedli smo dobre kebabe, ki smo jih kupili na ulici. Prvič sem poskusil ostrige, ki mi niso bile všeč, ker se jejo surove. Vesel sem bil, da sem se lahko kopal v Atlantskem oceanu. Na obali smo videli edinega tjulnja.
- V Bordeaux-ju so mi bili všeč kuharji, s katerimi sem delal. To sta bila Erik in Toni. Erik je Francoz in Toni je Španec. Pripravljali smo veliko sladice (jagode s kefirjem), kuskus, rizibizi, steak srednje zapečen in še drugo.
- Bilo je super fajn vreau. Imel sem najboljše sodelavce, bili so za fore...

DAJ SI ŠANSO – Po sledih obiska štirih strokovnih delavcev iz VIZ Višnja Gora v Franciji

Peter Pal

Vzgojno izobraževalni zavod Višnja Gora že od leta 1999 razvija mednarodne projekte v sodelovanju s tujimi partnerji.

Sprva je šlo za tri tedenska praktična usposabljanja naših mladostnikov v Italiji, Španiji, Latviji, na Irskem v okviru projektov Leonardo da Vinci, sedaj Erasmus +. Ravno tako so bili tudi učitelji vključeni v dva projekta, ki sta jim omogočala spoznavanje vzgojno izobraževalnega dela v različnih evropskih državah.

Ob tem smo se od 2002 vključevali v mednarodno združenje Euromet, ki združuje nam podobne zavode v 11 evropskih državah.

Trenutno zaključujemo 2. letni projekt »Daj si šanso«, ki ga izvajamo tako za mladostnike kot za učitelje. Oboji so lani že obiskali Bordeaux v Franciji.

Podajamo nekaj povzetkov poročila, ki smo ga pripravili po obisku štirih učiteljev v Franciji, skupaj z gospo Christine Carpentier, referentko za evropsko mobilnost pri MPS Bordeaux.

Opravičujemo se za nekatere terminološke nejasnosti, saj je bil prevod iz »francoske angleščine velik izziv za našo anglistko, prof. Lidijo Đogić, za kar se ji najlepše zahvaljujemo.

EVROPSKI SEMINAR, v okviru projekta Erasmus +, "Daj si šanso", je potekal kot srečanje strokovnih delavcev iz Slovenije in Francije. od 27. oktobra do 31. oktobra 2014 n. Maison de la Promotion Sociale Artigues pres Boredeaux, Francija, organizatorica: Christine Carpentier

Dobrodošlica in kratek uvod

Christine Carpentier, MPS

Christine Carpentier kot gostiteljica sestanka partnerjem izreče dobrodošlico v Maison de la Promotion Sociale (v nadaljevanju MPS) v Artigues pres Bordeaux. Po predstavitvi raznovrstnih aktivnosti MPS (kot na primer izobraževalni center za odrasle, ki ponuja strokovno izpopolnjevanje, umestitev/orientiranje, kvalificirano izobraževanje na področju športa in animacije, gerontologije, ravnanja z okoljskimi odpadki, IKT in center za dobrodošlico in informiranje o namestitvenih kapacitetah za profesionalne ali prostčasne aktivnosti) je C. Carpentier definirala tedenski načrt (glej naslednjo stran).

Pregled, cilji in splošni delovni načrt projekta

Christine Carpentier, MPS

Carpentier razloži ozadje projekta definiranega 13. avgusta s strani ravnatelja šole Petra Pala.

Kot glavni cilji so opredeljeni identifikacija glavnih potreb po kompetencah na profesionalnem področju za mlade z afektivnimi motnjami in realizacija tritedenske prakse v aprilu 2015 v regiji Bordeaux. Definirana so bila različna področja aktivnosti in preference: administrativni profili, turistični v hotelu/restavraciji, zeleni turizem in eventuelno tehnični profili kot na primer vinogradništvo, vzdrževanje zelenih površin, ki omogočajo odkrivanje in definiranje prihodnje orientacije.

Glavni cilj je sestavljen iz večih komponent, in sicer razvijanje in omogočanje izmenjav dobrih praks med učitelji, nudenje priložnosti za širjenje znanja in tehnik s pomočjo opazovanja tekočih projektov in kot rezultat zmanjšanje globeli med interkulturalnimi strokovnjaki na tem področju ter promoviranje izmenjav med različnimi političnimi in izobraževalnimi načrti v Evropi.

Skladno s projektom je C. Carpentier organizirala ogled in posredovala znanje o inovativnih programih, razvitih v Bordeauxu.

Obisk vasice Saint Emilion in predstavitev pridelave in trženja vina

Odkrivanje vinogradov in potepanje po srednjeveški vasici po ozkih in strmih tlakovanih ulicah. V turistični pisarni so udeleženci dobili knjige in letake

z informacijami za odkrivanje in raziskovanje znane kulturne dediščine: v kamen izklesana monolitska cerkev, zgrajena v 11. stoletju, zgodovina in tipična arhitektura regije, očetovina in lokalna kultura: križni hodnik opatije, Royev stolp, nadškofova palača, cerkev benediktinskega samostana, ostanki mestnega obzidja ter seveda okoliški vinogradi in Chateaux.

Kosilo je bilo v preprosti restavraciji tipični za Saint Emilion, kjer so udeleženci lahko okusili lokalno hrano in doživeli tipično vsakodnevico. Pri kosilu se nam je pridružil vinar Phillipe Moureau.

Vinar nas je nato popeljal na obisk v Chateau Chauvin, ki je v lasti družine Ondet od leta 1891, trenutno pa je v lasti Sylvie Cazes. Čudovito posestvo se nahaja v severozahodnem delu St Emiliona, blizu Pomerola. Sylvie Cazes ima skupaj z družino v lasti Lynch Bages (v svetu najbolj znan Chateau regije Medoc), Ormes de Pez, Domaine des Senechaux... Vino Chateauja Chauvin zajema subtilno kombiniranje različnih trt kot so merlot, cabernet sauvignon in cabernet franc. Trgatve se vsako leto opravljajo ročno, da se optimizira nabiranje sadežev na vrhuncu zrelosti. Zorenje poteka nadaljnjih 15 do 18 mesecev v večinoma novih hrastovih sodih brez filtracije. Na leto proizvedejo približno 50000 steklenic. Zadnjih deset let Chateau proizvaja visoko kakovostno vino skladno s klasifikacijo iz leta 1954. Vino je blagega okusa, lepe rdeče barve, v ustih pa pušča sadno aromo in bogat okus.

C.E.I.D. Bordeaux, program TAPAJ, revalorizacija projekta za ponovno socialno vključitev odvisnikov.

C.E. I. D. je združba ustanovljena 1972. Kratica pomeni Raziskovalna komisija za informiranje o drogah in odvisnikih. Glavni cilj je nudenje podpore ljudem s težavami povezanimi z zlorabo substanc (droge, alkohol itd.) ali z drugimi odvisnostmi (igre na srečo). Skladno s tem je združba financirana iz zdravstvenega zavarovanja, ki ga ureja Regionalna zavarovalna agencija Aquitaine.

TAPAJ označuje "alternativno plačilo delovnega dne" in je revalorizacijski projekt za ponovno socialno vključitev, ki ga je ustanovila združba Spectre de Rue v Montrealu v Quebecu.

Opravičili so se, ker nas tim socialnih delavcev ni mogel sprejeti, saj bi morali priti na dneve, ko ne bi motili rednega poteka dela.

Združba C.E. I. D. je ta projekt ustanovila z namenom, da bi eksistencialno

nestabilnim mladim med 18 in 25 letom omogočili postopno integracijo na trg dela v obsegu nekaj ur na teden, ki so plačane takoj.

Projekt omogoča hitro pridobivanje sredstev z minimalnimi omejitvami, ki nadomeščajo prosjačenje na ulicah. Na ta način bodo okrepili samozavest, samozavest drugih in izboljšali profesionalne kompetence. Glavni namen pa je postopno vodenje posameznikov k podpisovanju pogodb za daljše časovno obdobje.

Delavnica "Umetnost na ulicah": mestna občina tri popoldneve na teden med 14. In 17. uro gosti mlade, ki živijo na ulici oziroma tiste, ki imajo težave s socialno vključenostjo. Participacija je brezplačna in anonimna, delavnice pa izvajajo profesionalci: priložnostni delavci iz umetniških vrst, ki obvladujejo aktivnosti kot so cirkus, kitara, bobni ter specializirani izobraževalci. Izobraževalci vodijo mlade, jim predstavijo okvir delavnic in za vsakega oblikujejo personaliziran načrt. Tovrstna raznolikost posredovanja izraža prepoznavanje življenjskega stila kot tudi kulturne prakse mladih, ki živijo na ulici, kar omogoča vzpostavitev zaupanja potrebnega za nadaljnjo pomoč. Mladi so vključeni skupaj z ljubljenci, če je mogoče pa konec leta organizirajo predstavo (glasbena predstava, božična predstava). Mladi ta prostor označujejo kot "prostor življenja, prostor, ki živi".

Maison de la Promotion Sociale, profesionalna vključitev

Tim tega oddelka se ukvarja z mladimi, ki se srečujejo z družbenimi in profesionalnimi težavami. Za nudenje pomoči so razvili tri programe, ki jim pomagajo pri načinu vključevanja in definiranju profesionalnega projekta:

- projekt IMPACT
- Orientacijski program s tehničnimi fazami
- Program TRAVERSE, namenjen posameznikom, ki so izpuščeni iz zapora ali centra po odsluženi kazni

Z njimi dela multidisciplinaren tim učiteljev, ki so usposobljeni na področju psihologije, izobraževanja in vključevanja.

Različni programi vodijo skozi proces soočanja z administrativnimi problemi (dokumenti, bančni računi, zdravstveno zavarovanje itd.), ki so povezani z željami kot npr. "imeti stanovanje", "imeti službo", "imeti plačo".. Vse te dobrine pa so tesno povezane z željo "biti" in "imeti družbeni prostor".

Projekt IMPACT spodbuja mobilizacijo javnosti s pomočjo kolektivne dinamike, ki omogoča pričetek izobraževanja ali vstop na trg dela, tako da:

- razvija mobilnost,
- združuje družbene smernice in profesionalne zakonitosti,
- dviga samozavest,
- spodbuja potrjevanje profesionalnih projektov,
- ponovno kontaktira trg dela.

Vključeni so posamezniki mlajši od 26 let, ki so prejemniki minimalne plače, ki jo imenujemo denarna socialna pomoč v znesku 509,30 evrov mesečno.

Profil udeležencev: nizka kvalificiranost, izključenost s trga dela, spopadanje z družbenimi težavami, prebivanje v Bordeauxu ali okolici.

Projekt predvideva izmenjevanje obdobja v podjetju in obdobja raziskovanja socialnih in specifičnih veščin: razkrivanje in uporaba lastnega okolja, vključenost v profesionalni projekt, stik s podjetjem in iskanje možnosti pripravništva, obdobja v podjetju, večine iskanja zaposlitve, izvedba strategij vključevanja.

Akcijski načrt orientacijskega programa vsebuje 12 modulov. Minimalna stopnja izobraževanja je okoli 70 ur, povprečna stopnja 315 ur in maksimalna stopnja 455 ur.

M1: dobrodošlica, uvrščanje, individualiziran načrt/ M2: identifikacija in mobilizacija prednosti za oblikovanje orientacije in dostopnosti kvalifikacije/ M3: sposobnost odločanja in avtonomnost/ M4: odkrivanje zaposlitvenih možnosti, poklicev in izobraževanj na geografskem območju, izboljšanje situacij v izobraževalnih centrih/ M5: razumevanje poslovnih procesov v podjetju, trenutne delovne zakonodaje in integracija temeljnih profesionalnih indecev/ M6: pripravljenost za iskanje alternativnih korakov k poti do zaposlitve/ M7: delati na geografski in profesionalni mobilnosti/ M8: izobraževanje o profesionalnem zdravju/ M9: ozaveščanje o trajnostnem razvoju in eko državljanstvu/ M10: priprava na spremembe s strategijami, stiki in pogodbenimi procesi/ M11: izvajanje dela v podjetju/ M12: ozaveščanje dosežkov, izraba obdobja v podjetju, izražanje lastnega profesionalnega projekta, dodelava akcijskega načrta, pričetek izvedbe doseganja kvalifikacije.

Program TRAVERSE, ki označuje “aktiven remobilizacijski trampolin do službe”, se financira iz dveh tipov sredstev, in sicer delno iz oddelka in delno s strani evropskega socialnega sklada. Usmerjen je h krepitvi družbene kohezije, promociji družbene vključenosti in boju proti diskriminaciji z namenom nudenja pomoči posameznikom s težavami na področju vključevanja.

Pro Domo

Program je namenjen mladim odraslim, ki živijo na ulici.

Namestitveni projekt je namenjen mladim med 18 in 25 letom z ali brez hišnih ljubljencev. Zavetišče je v hiši s sedmimi sobami in je delno kolektivne narave. Mladi v nestabilnih življenjskih razmerah si lahko odpočijejo ali pa izkoristijo nastanitev kot okvir za ustvarjanje stabilnejših življenjskih razmer in kot priložnost za osebno izpopolnjevanje. Ustvari se predpogoj za spodbujanje učinkovite resocializacije in okrepitev v smislu lastnega strukturiranega življenjskega projekta.

Globalni pristop predlaga nudenje oskrbe, katere cilj je ustvarjanje okoliščin za razvoj veščin in kompetenc teh mladostnikov na način, da ohranijo avtonomijo. Glavni namen je, da ohrani njihovo socialno vključenost znotraj:

- orientacije v odnosu do zakonsko določenih storitev (dostopnost zdravstvenega varstva, izobraževanja, odprtosti do kulture)
- razvoja lastnih odnosnih veščin

V predprostoru hiše so potekali razgovori med zaposlenimi in obiskovalci o politiki projekta, organizacijski strukturi, izboru kandidatov in njihov profil, težave, o rezultatih programa.

Gujan Mestras, počitniški kamp A.N.A.S., pod vodstvom policije

A.N.A.S. Označuje “Državno združenje za družbeno aktivnost”: prvotno je bilo ustvarjeno za državno policijo in ministrstvo za notranje zadeve leta 1949, od leta 1977 pa služi javnemu interesu. Od začetka je glavni namen razvijanje socialnih in solidarnostnih aktivnosti za člane: različne povezave namenjene podpori ljudem prizadetim zaradi bolezni, informiranju in preprečevanju težav z alkoholizmom, odvisniškemu vedenju. Danes so aktivnosti povezane z družbenimi strukturami na obrobju Bordeauxa, kot so npr. Socialne službe občin Lormont in Cenon, ki mejita z Artigues pres Bordeaux.

Vključeni so mladostniki med 12 in 15 letom. Glavni namen je razviti preprečevalnih aktivnosti. Hkrati pa se možnost sodelovanja v programu tudi revnejšim družinam z nizkimi dohodki v sodelovanju z izobraževalnim timom centrov za socialno delo občine. Projekt predvideva sodelovanje: počitniškem taboru, ki ponuja odkrivanje drugega okolja, športne, kulturne in prostoročne aktivnosti. V zameno morajo mladostniki del dneva dodelati. Tovrstna aktivna participacija udeležence vključuje v solidarnostno aktivnost in hkrati omogočijo staršem plačilo nižje vsote za stroške bivanja v taboru.

J. Pierre Renaudin je bil prvotno usposobljen za učitelja športne vzgoje, bil je zaposlen na ministrstvu za izobraževanje, a je prešel na ministrstvo za notranje zadeve, kjer razvija družbene in preprečevalne aktivnosti.

Pierre Cazes je policist, ki ga zanima področje družbenih in preprečevalnih aktivnosti pri mladih.

Sodelovali smo kot opazovalci dela dneva v skupini: tabor sestavljajo celiščarji, mlajši mlajše hišice sredi borovcev. Štirje mladostniki bivajo v eni hišici. Zjutraj zajtrkujejo vsi skupaj zunaj za velikim omizjem, vsak mladostnik pa mora pripraviti del obroka. Nato vsak opravi nalogo (pospravljanje mize, pospravljanje hrane, pomivanje). Sledi kratek počitek pred začetkom delovnega dne; nekateri so uporabili kamne, drugi so se igrali skupaj a pomagali vodji pripraviti čolne (kanuje), ki so bili zloženi v garaži. Na cela skupina sestavljena iz desetih mladostnikov sledila J. P. Renaudin mesto, kjer jih je čakalo delo: čiščenje vhoda v tabor, pobiranje dreve iglic. Po uri in pol dela sta vodji otrokom predlagala tuširanje pred kosilo. Hrana je bila pripravljena prejšnji dan, da so lahko imeli prosti čas. Ta so imeli piknik s skupino, ki je prišla iz Bordeauxa za en dan. Popoldne so mladostniki vadili vožnjo s kanuji skupaj z vodji.

Te aktivnosti potekajo skozi celo leto. Mladostniki lahko pridobijo diplomo za morskega reševalca, tečaj prve pomoči in pripravo za diplomsko delo.

Arcachonski zaliv, gojenje ostrig

Popoldan se je skupina odpeljala do sipine Pyla blizu gozdnate pokrajine Landes de Gascogne in na vходу v Arcachonski zaliv. Je najvišja sipina na Evropski in meri 110 metrov, široka je 500 metrov in dolga 2,7 kilometra pod sipino pa v Banc d'Arguin gojijo ostrige, ki jih hranijo z morsko vodo.

Maison de la Promotion Sociale, oddelek za namestitev v hotel/kuhinjo/restavracijo

Glavni natak je predstavil trg dela v regiji Aquitaine. Kot prva svetovna turistična destinacija je Francija pretežno razvila aktivnosti v restavracijah, večina jih je zaposlovala manj kot 10 ljudi. Hotelska industrija se je razvijala v smeri open-air hotelov (Aquitaine je na drugem mestu), nato turistični telovadnice in nazadnje opremljenih apartmajih, turističnih rezidencah in turist letoviščih. Zadnje desetletje se pojavljajo talasoterapija, kazinoji in kegljanje.

Trend na tem področju je skrb za zaposlene z vsestranskimi veščinami, ki jih pridobijo in diplome zadovoljujejo tovrstne potrebe: kandidati znajo pripraviti hladne jedi, pripraviti jedilnice, postreči stranke, čistiti prostore in zadovoljevati higienskim in varnostnim pravilom.

Tim sprejema in izobražuje pripravnike. Vodstvo podpira izobraževanje različnih profilov. V tem kontekstu pripravniki prejmejo pomoč za razvijanje veščin v tujem okolju.

Če povzamemo, oddelek hotela/kuhinje/restavracije je pripravljen sprejeti mladostnike iz VIZ Višnja Gora na prakso. Jezikovna ovira ne bo predstavljala problema, kajti natakarji morajo vaditi osnovni jezik.

ESAT Verdelaix

Ustanova je namenjena odraslim z duševnimi motnjami. Aktivnosti vključujejo vinograd, delavnice, trgovino in stanovanja namenjena udeležencem.

Vinarka, ki je tudi vodja ustanove, nas je popeljala v klet, kjer nam je predstavila različna področja profesionalnega usposabljanja kot tudi obstoječe načrtovane objekte, ki bi udeležencem omogočile več avtonomije in priložnost za zapuščanje družine in začetek procesa socializacije.

Udeleženci imajo na voljo najemniške sobe ali stanovanja. Tovrstne in nitvene kapacitete so na voljo tudi v urbanih okoljih. Udeležencem nudimo pomoč v smeri osamosvojitve.

Skupina je obiskala stavbo, kjer se odvijajo delavnice. Spoznali smo nekaj delavcev, ki so pripravljali pakete.

Obiskali smo tudi trgovino, kjer se prodajajo različni izdelki, ki so jih izdelali udeleženci.

Izmenjave z vodjo ustanove so obrodile sadove, saj so pripravljene sprejeti praktikante v aprilu 2014: bivanje v njihovem okolju bi lahko nekaterim učencem omogočilo spoznavanje dela v vinogradih. Hkrati bi imeli priložnost bivanja v ustanovi s popolno oskrbo s hrano in pijačo.

Skupina je pot nadaljevala v Domaine de Malagar, ki je v lasti Françoisa Mauriaca, znanega francoskega pisatelja. Gostje so lahko občudovali dolinc Sauternes v jeseni, kjer zaradi jutranje megle uspevajo gobe *Botrytis cinerea*. V času obiska je potekala ročna trgatvev za sladko belo vino. Najbolj znano vino te regije je Chateau Yquem.

Zaključek

Udeleženci projekta so bili hvaležni za različna srečanja s francoskimi socialnimi delavci, saj so spoznali različne načine dela na socialnem področju in inovativne programe za pomoč posameznikom s socialnimi in vključevalnimi težavami.

Nadalje smo izmenjali informacije o mladostnikih, ki bi lahko bili izbrani za projekt mobilnosti in definirali možnosti za namestitev kot npr.:

- v restavraciji, hotelu in kuhinji Maison de la Promotion Sociale ali na recepciji: oskrba in prehrana bo organizirana.
- V timu policijskega osebja za službo pomočnika vodje: oskrba in prehrana bodisi v Maison de la Promotion Sociale ali v bivalnih enotah počitniškega centra, če je tabor odprt (odvisno od vremena).
- Za tiste, ki bi želeli odkrivati agrikulturno okolje z delom v vinogradu ESAT Verdelaix: oskrba (za enega ali dva bi lahko organizirali namestitev in oskrbo) je vključena v aktivno udeležbo pri delu v vinogradu.
- Za administrativne profile imamo možnost prakse v občini ali v supermarketih v bližini Maison de la Promotion Sociale.

Jezikovni del projekta se prepleta s kulturnim delom, saj imajo udeleženci priložnost poslušanja francoskega jezika. Za odkrivanje Bordeauxa bo uporabljen angleški jezik. Najpomembnejše pa je, da udeleženci sami izrazijo svoje želje daleč od tradicionalnega kulturnega konteksta, kjer bodo odprti za odkrivanje, spoznavanje in poizkušanje nečesa novega

J.R

SOCIALNI PEDAGOGI – PTIČKI BREZ GNEZDA SKOZI OSEBNO IZKUŠNJO IN PREDSTAVITEV

dr. Nataša Zrim Martinjak, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani,

Oddelek za socialno pedagogiko

Ko sem po študiju, pred skoraj dvema desetletji, priletela na svoje prvo delovno mesto vzgojiteljice v domu zavoda za gibalno ovirane otroke in mladostnike, nisem imela pojma za kaj se gre, niti kje se zares nahajam in kaj se od mene pričakuje. Kaj šele kako naj ravnam. Predvsem pa so bile relativno hitro načete predstave o moji študijsko pridobljeni poklicni identiteti. Precej časa sem se zaletavala in si lomila krila. Moje študentske predstave so težile k ohranjanju, a bile so predaleč od realnosti, ki mi jo je kazala in me z njo soočala praksa. To oddaljevanje in oddaljenost od gnezda, v katerem smo se nadobudni študentje brez omejitev greli in hranili, je razburkalo čistost misli. Korak je postal izredno negotov, brez jasne smeri. Potreba po vrednosti je postala prav zoprna. Moja sreča je bila hitro dojetanje položaja, situacije v danem sistemu in zaznavanje potreb otrok in mladostnikov, s katerimi sem se srečevala. A hkrati je bila to obremenitev. In tako sem ugotovila, da se predstave o mojem profilu, s katerimi sem priletela in obveze delovnega mesta, ne skladajo. Nadalje se mi je ves čas zdelo, da v resnici nisem priletela v domače gnezdo. Pa četudi sem ga ves čas želela imeti za pravega. Kako tudi ne, saj so bile zgodbe otrok in mladostnikov, s katerimi sem se srečevala, izjemne v vplivu na moj vrednostni sistem in na moje znanje o področju, ki pride prav kadarkoli. In tako sem njih, ob svojem boju med dvema svetovoma, med katerima sem se znašla, občudovala v letu. Četudi mnogi niso hodili, so znali leteti. Leteti zares, ne kot jaz v konfliktu med mojim izobrazbenim profilom in delovnim mestom, ki te vodi ali pa ne, v poklic. Danes vem, kako globok pomen ima beseda vzgojitelj, takrat pa si tega nisem niti zamišljala, bila sem preblizu izkrivljenim predstavam o svetu dela na socialno-pedagoškem področju in sem si le domišljala, da vem. Ob globoki hvaležnosti za srečevanja z mladimi, katerih zgodbe bodo z mano za vselej, sem se v tem gnezdu počasi izpela.

Čas je bil, da preizkusim zlepljena krila, preprejena z mrežo edinstvenih zgodb, za katere se še danes čutim privilegirana, in mojih prvih spoznanj na tej strani, v praksi, ki me je vedno bolj oddaljevala od moje prve pridobljene naučene predstave o mojem izobrazbenem profilu. Navkljub prvim znakom umirjanja napetosti, ki so dajala vtis sprave, mojemu spraševanju ni bilo videti konca. Ves čas me je vleklo nazaj v branje in študij, kaj se pravzaprav dogaja, kako razumeti neuskkljenost, razkorake na katere sem naletela med že ubesedenimi svetovi, teorije in prakse. Nemir je močno tlel in me gnal kot lačno žival. Moj premislek je bil dolg in podroben, ob čemer prevajanje teorije v prakso ni steklo, kar je glede na oddaljenost svetov in življenje v praksi, pričakovano. Iskren interes za razumevanje posameznih pojavov in privilegirano srečevanje z njimi od blizu, pa sta danes moja aduta v nasprotni smeri, ko praksa narekuje teorijo. Ponoven privilegij.

Vmes sem dobila življenjsko priložnost, da sem priletela v pravo gnezdo, k Ptičkom. In tu so se moja krila zacelila. Kot vzgojiteljica v vzgojnem zavodu, sem se kalila, učila tistega, zaradi česar sem se odločila za socialno pedagogiko in povezano je z gnezdi. Namreč že precej prej sem vedela, da gnezda pogosto niso topla, da obstajajo tudi človeške kukavice, da tudi človeški mladiči padajo ali so izrinjeni iz gnezd, da se eni ne naučijo leteti, inih pa ne naučijo leteti. Potem pa sem se kot profil tudi jaz znašla brez gnezda. Velika tesnoba in obup sta bila moja poklicna spremljevalca vse do te priložnosti, v kateri sem spoznala, da je to moj poklicni dom in moja življenjska šola. Potrebovala sem obliž in našla sem poklic. Vzgojiteljica ptičkov brez gnezda. In moj izobrazbeni profil je dobil vrednost in našel svoje gnezdo. Zanimivo, da smo vsi, tako vzgojitelji kot otroci oz. mladostniki uporabljali besedno zvezo *doma sem* za potrditev prisotnosti. Torej je bilo to gnezdo res tudi naše. Pregled aktualnih pravilnikov, ki določajo izobrazbo za posamezna delovna mesta pove, da je socialni pedagog prvi ustrezen izobrazbeni profil za delovno mesto vzgojitelja v vzgojnem programu oz. vzgojitelja ptičkov. Nadalje pregled pove, da to za socialnega pedagoga velja le v tem in v primeru učitelja za dodatno strokovno pomoč, kadar je usmerjen otrok s t.i. čustveno vedenjskimi motnjami. Na vseh drugih delovnih mestih, ki jih sicer lahko zaseda še kar nekaj, je socialni pedagog ali le eden od ustreznih profilov ali pa za izpolnjevanje pogojev za delovno mesto potrebuje dodatno izpopolnjevanje. Odgovor na vprašanje, kje imam kot profil svoje gnezdo, je jasen. V njem se tudi naučim najbolj temeljnih stvari, ki jih lahko vnovčim tudi povsod drugje, obratno pa nimam tega vtisa. Poleg tega, da se je moj vrednostni sistem

dodobra zakoličil, sem tu pridobila nekaj skromnosti in izgubila precejšnjo mero tolerance in strpnosti, ob spoznanju, da človeška domišljija v negativnem pomenu nima meja, zaradi česar se nekaterim Ptičkom polomljena krila nikoli ne zacelijo in zaradi človeških nesmelih posegov, njihov let nikoli ne bo povsem svoboden. Zgodbe Ptičkov, ki zlezejo pod kožo in ostanejo tam, ostali svet izrinja, čeprav je naokoli veliko Ptičkov. Ob že navedenih me je doletel še en privilegij, spoznati delovanje vzgoje in izobraževanja še iz druge strani. Kot ravnateljica šole za otroke s posebnimi potrebami, sem spoznala odgovore, za katere sem si prej v luči enoznačnosti in enostavnosti domišljajala, da jih že poznam ali še več, poznam rešitve. Velika zmota in spoznanje mnogih napak. Za nameček so moje glavne okupacije šle daleč proč od tega kar sem prej živela in verjela, da je bistvo mojega poslanstva. A vsaka šola je za nekaj dobra, pravijo modri. Ko sem že mislila, da sem porabila vse jokerje ponujenih priložnosti, so me te naposled vrnile še na sam izvir, od koder zdaj ponujam ta pogled in razmislek. Fakulteta je sicer precej nenavaden kraj za epilog. A kot nosilka predmetnega področja najbližjega praksi in kot nosilka prakse, zdaj tudi študijske, se razumem dolžna, da novim generacijam mojega izobrazbenega profila, svojo izkušnjo prakse prenesem in predam v oporo in na pot, da bi ta ne bila tako negotova in še posebej ne brez gnezda. Res je, da je prakso in znanje, ki izhaja iz te, treba doživeti in da velja lastništvo izkušnje. A če je predano iz prve roke, osmišljeno in s pripisanim pomenom, potem tudi še kako šteje. Študent mora ločiti svoj izobrazbeni profil od delovnega mesta, tega mora razumeti in se zanj tudi usposablja, v avtentičnem okolju. Zato je partnerstvo med fakulteto in ustanovo ključnega pomena pri praktičnem pedagoškem usposabljanju študenta. Izobrazbena ustreznost za delovno mesto vzgojitelja ptičkov je privilegij, ki ga je treba negovati. In tega se zavedamo. Tudi si ne domišljamo, da študenta lahko sami opremimo za tako pomembno delo. V tem mojem kratkem času zarisovanja prvih praks, ki nedvomno pomembno krojijo usmeritve tako v razmislekih kot v poklicnih odločitvah bodočega diplomanta, sem naletela na izjemno sodelovanje pri izpeljavi prakse in podporo, tako mentorsko študentom kot tudi partnersko med nami deležniki pri izvedbi prakse. Tako ravnateljice kot vzgojiteljice v vzgojnih ustanovah za ptičke imajo kot moji sodelavci-ke bistveno vlogo pri vzpostavljanju mostu med t.i. teorijo in prakso. Včasih se zdi vznemirjenje ob prvih praksah med Ptički tako močno kot je bilo, ko je Armstrong stopil na Luno. V njegovem slogu bi lahko rekli, da je pravzaprav to majhen korak za posameznika, a hkrati velik za prihodnost stroke.